

reklâmsız
ticaret,
havasız
kalan
mum gibi

SÖNER

**BÜTÜN
REKLÂMLARINIZ**

İÇİN

Basın İlân Kurumu

EMRİNİZDEDİR

CAĞALOĞLU - TÜRK OCAĞI CAD. TEL: 2243 84-85

96

(Basın: 9143 — 41)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KASIM 1961

İÇİNDEKİLER

Atatürk ve VI. Türk Tarih Kongresi	Behçet Kemal ÇAĞLAR
Kral Midas'ın Kulakları Orta Asya'da	Metin AND
Büyük Türk Gezgini Eviya Çelebi	Türker ACAROĞLU
Kağık ve Oyun	Prof. Mahmut R. GAZİMİHAL
Kitaplar Arasında "Musiki Sözlüğü"	Fikri ÇİÇEKOĞLU
Tekirdağ'da Zakir Baba Türbesi	Salim S. İŞÇİLER
Mehmet Çavuş'la Kırtoğlu Türküsü	Gündüz ARTAN
Seferhisar Orta Oyunları: (VII)	M. Necati ÖZSU
Yurdun Dört Bucagından: (II)	Sadi Yaver ATAMAN
Dil ve Bel Üstüne Deyimler	İsmet Zeki EYÜBOĞLU
250 Yıllık Bir Savaş Türküsü	Cahit ÖZTELLİ
Hatay Mânileri	Cevher İhsan MİSKİOĞLU
Saz Şairleri: Posoflu Mûdami: (II)	Dr. N. R. BALCIOĞLU
Kütahya Halk Türküleri Üstüne	Sadık UZUNOĞLU
Elmalı'dan Masallar: Balta Bıyık ve Şehzade	Hüsnü YILDIZ

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI 148

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAN HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

97

Yıl sonu
çekilişinde

BİR TALİHLİYE

500.000

LİRA

3 adet

APARTMAN
DAİRESİ

10 adet

ARSA

Bir adet

50.000 Lira

4 adet

25.000 Lira

Lira

BU İKRAMİYENİN SAHİBİ
NİÇİN SİZ OLMİYASINIZ

CEM'AN

1.100.000

TÜRK TİCARET BANKASI

1961 Yılı sonu BÜYÜK İKRAMİYELER
çekilişine katılabilmek için 15 Kasım 1961
günü akşamına kadar bütün ta-
sarruflarınızı Bankamızda toplayınız.
Hesaplarınızda en az 200.- lirası bulunanlar
vadeli 50.- vadesiz 100.- liralara bir kur'a
numarası alarak çekilişlere katılabilirler.

(Reklamcılık: 2623 — 42)

27 ŞUBAT 1962

Yeni Nüshası 168

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AGUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

NO. 148

KASIM 1961

YIL: 13 — CİLT: 7

ATATÜRK VE VI. TÜRK TARİH KONGRESİ

Yazan: Behçet Kemal ÇAĞLAR

Ölmez Atatürk'ün kurmuş olduğu "Türk Tarih Kurumu" nun VI. Türk Tarih Kongresi, 20 — 26 Ekim 1961 tarihleri arasında Ankara'da toplanmış, sunulan yerli ve yabancı bilim adamlarının Türk Tarihi'ne ışık tutan bildirileri, büyük ilgi toplamıştır.

Bu Kongre üzerine heyecan ve iman sembolü değerli şair Behçet Kemal Çağlar'ın kaleme aldığı bir yazıyı okurlarımıza sunuyoruz.

T. F. A.

İnsanların bedenleri ne zaman nerede toprağa karışırsa karışsın, fikir olarak, ölümlü olarak her zaman yaşayabileceklerini ileri sürmekte haklıyız. Bunun bir kuru avunma değil düpe düz gerçek olduğunu, yedi gün süren Altıncı Tarih Kongresinde bir daha kavradım, gördüm:

Türk tarihini aydınlatmak, Türk insanına engin geçmişini tanıtmak için, Türkiye derken bütün dünya bilgilerini ayağa kaldıran Fikir Atatürk Altıncı Tarih Kongresinde nefes alıyor, memnun gülüyor ve ağızlarımızdan dile geliyordu. Atatürk'ü bir daha anlıyorduk:

Miskinlikten hainliğe geçen son torunları, nı yurt dışına sürdükten sonra Osmanlılığı bir süre için kenara itmek ve Türklüğü pırıl pırıl meydana çıkarmak gerekiyordu. Yerden bitme bir yeni devlet değildik ki! Osmanlı'dan ve hattâ Selçukludan öteye; üç eski kıtada devlet kurup ulu uygarlıklara emek kattığımız eski çağlara göz atmalıydık ki övünmeyi olduğu kadar kendimize güvenmeyi de hak edelim. Orhon anıtlarının Türk halkına sesle-

nişi ile Büyük Nutkun Türk gençliğine sesle, nişi arasındaki yüzyılları aydınlığa çıkarmak yetmiyecekti. Daha öteye, daha uzağa, daha engine gidecektik. Şunun bunun din gayretiyle uydurduğu yalanlardan, şerefi başkalarına suçu Türkiye yüklemeye çabalarından silkinip kurtulmuş, pırıl pırıl bir Türk tarihine muhtaçtık.

Tarih alanında; çınar diplerinde yetişmiş yerden bitme dallardan değil, ulu çınarlardan biri olduğumuzu isbat etmek zamanı gelmiş, geçiyordu. İşte Atatürk bu işe böyle el atmıştı. Tarih Kurumu bu ihtiyaçtan doğmuş, bu hizmete yönelmişti.

Atatürk, Türk dilini ve tarihini, bütün paslarından ve kirlerinden temizlemiş olarak yeni kuşaklara tanıtmak ve benimsetmek için ömrünün son yıllarını seve seve harcadı, nesi var nesi yoksa bu iki ölümlü gerçekleştirmek için kurduğu kurumlara bağışlayıp gitti. Onu en büyük milliyetçi diye işte bunun için de bağrımıza basmak ve başımızın üstünde taşımak borcumuz. Eğer alçakca nankör değilsek, eğer gerçekten memleketçi ve

TÜRKİYE KREDİ BANKASI

Sermayesi 20.000.000 T. L. Merkezi: İstanbul

Şubeleri:

İstanbul	İzmir	Samsun
Beyoğlu	Ankara	Konya
Galata	Yenişehir	İskenderun
Kadıköy	(Ankara)	Mersin
Osmanbey	Adana	Bursa
Hasköy	Çapa	Bakırköy
Beyazıt	Edirne	

HERNEVİ BANKACILIK MUAMELÂTI-BÜTÜN YABANCI MEMLEKETLERDE MUHABİRLER

Telgraf adresleri: Umum Müdürlük: Bankorgen- İstanbul Şubeler: Bankor

(Folklor: 35)

SÖT VEREN ANNELER,
KANSIZLIK, ZAFİYET
KLOROZ, İSTAHSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

(Basın: 7728 — 36)

(Folklor: 37)

1961
YILINDA

15.000

KİŞİYE KAZANMA ŞANSI

230.000 ve 1.525.000

Liralık apartman daireleri

Liralık para ikramiyeleri.

Her çekiliş planı ayrıca ilan edilecektir

AKBANK

Vadeli her 100 vadesiz her 200 liraya ayrı bir kura numarası verilir.

(Folklor: 37)

FAAL p - 185

Terkinde krem has-
saları bulunan PURO
TUVALET SABUNU

cildi temizler... besler...
korur... çiçek gibi taze
ve kadife gibi yu-
muşak yapar... cazibe
ve güzelliğinizi artırır.

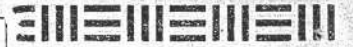
**BOL KÖPÜKLÜ
NEFİS KOKULU**

100 DE 100 SAFTIR

(Faal: 3270 — 39)

Basıldığı tarih: 11 Kasım 1961

ve NEZLEYE karşı

GRIPIN

Kullanınız

Aldığınız müstahzarın ha-
kiki Gripin olduğunu anla-
mak için GRIPIN markasına
bilhassa dikkat ediniz.

GRIPIN

günde 3 adet alınabilir.

(Faal: 3271 — 40)

milliyetçi isek..

İşte bu coşkun minnetlerdir ki onu akmak için ayağa kalkan Tarih Kongresinin seçkin ve aydın kişiliğinde Atatürk'ü hayatta göre. rek Kongre kürsüsünden şöyle haykurdım:

Güzel sesine inanının ve gücünün bütün sıcaklığını koyarak, haşşesinin bütün imkânını zorlayarak. Ne mutlu Türküm diyene. gerçeğini haykıran Atatürk! yanbaşımda - sın, hepimizdesin, önümüzdesin! Yokluğunda dövmek değil, varlığıyla övmek sırasıdır! Devrimlerinin, eserlerinin, emanetlerinin uyanık bekçileriyiz. Bilgimizin, usumuzun, coşku. muzun, kıscası hayatımızın hikmeti budur.

Sen, toza - toprağa karışmış cevherleri. miz, yerden kaldırdın; silip parlattın; daha da belirtip işlenmesi için bu Kurumu, Türk Tarih Kurumunu meydana getirdin. Senin gövüllü ve bilgili erlerin işte, 30 yıldır açt. ın yolda şaşmadan yürüyorlar.

Biz sanatkarlar da onlardan aldığımız hızla, ilhamla, göğsümüzü kabartarak haykı. rıyoruz :

Türkün güneşleriyle dünya afku ağardı.
Türk olmasa tarihe yazılacak ne vardı?

Uzak - yakın çağların destanlarını yaz. mak için yarış eder gibiyiz. Anlamsızlığın a. vareliğini ve ucuz tuhaflıkların kolay göhret avcılığını iş edinenleri hesaba katmadan, sa. nat yönünden de onuncu yıl nutkündeki işa. retle hızla yolundayız.

Senin bütün büyük yararlıklarını ve ön. derliklerini unutup inkâr ettikten başka, bu aziz dil ve tarih çabalarını dahi hor gören, bizi batı uygarlığından tekrar doğu karanlığına sürüklemek isteyenler bulunabilir, Hatta ha. rekete geçebilir. Atatürk! Fakat yıldığımız, sin. digimiz yok! Doğru yol bizimkidir, biliyoruz. Gözli dönemler uslanacak, aldananan kendine gelecek ve herkes er - geç sana yönelecek, biliyoruz!

Tarih Kurumuna, bu kongresi dolayısıy. le, son yıllarda biraz ihmale uğradığını gör. düğümüz bir ödevini hatırlatmak isteriz:

Nasıl Türk Dil Kurumu, dil davasını her gün biraz daha açıp yayarak halkın ilgi. sine ve aydın bilgisiye sunuyorsa Tarih Ku. rumu da Tarih görüşümüzü, yeni buluşlarımızı böylece halka götürmeliydi. Kurucusu A. tatürk'ün ikinci tabiatı haline girmiş "halk içinde halkla birlikte yürüyüp ilerleme" mey. line ayak uydurmalıdır. Destanlarla. piyesler

le tarihi kuru ilim olmaktan çıkıp etkili sa. nat eseri halinde halkımıza belletmeli, sindir. melidir Okul tarih kitapları, tarihi piyesler ve destanlar için ödüller tertiplemelidir. Ayrıca halka ve gençliğe hitap eden yıllık bir dergiy. le olsun Türk tarihi hakkındaki yeni ve ay. dınlatici buluşları kamu oyuna sunulmalıdır.

Tarihte Türkün sesinin sade pala şakır. tılarıyla nal şakırtılarından ibaret olmadığını; Tarih içinden Türk sesi diye uygarlığı, sanat. kârlığı, devlet kuruculuğunu belirtecek müjde. lerin de kopup geldiğini bilmeliyiz.

Yeni kuşaklar, daha iyi, daha belgeli bil. melidirler ki Türk milleti sadece vuran - kı. ran, döğüşen ve çarpışan değil; yapan, yara. tan bir ulustur da..

Bu memlekette, inşallah, bir daha, günlük politika - cambazlıklarıyla, zaferleri ve kahra. mahlıkları unutup geçen hattâ inkârâ yelte. nen Zuhurî tarihleri yazılmayacaktır artık. Nerden gelip nereye gittiğimizi passız bir ta. riş aynasında seyretmekle kendimizi tam an. layacağız, kendimize tam gelebileceğiz.

Malazgirt geydi'nin bile bu aşağılıklardan dolayı, kemikleri kalmışsa sızlayacağını, akıl edebilselerdi bu bağışlığı düşmezlerdi. Tarih Tarih, Tarih. Sogukkanlı bilgi kuruluşundan kurtulmuş, destana ve sanata mal olarak hal. kın ruhuna indirilmiş bir tarih..

Bize gelen KITAPLAR

★ Memet Fuat: "Başlangıcımdan bugüne kadar Türk ve Tünya Tiyatro Tarihi". Varlık Faydalı Kitapları: 17. 16,5X12 boyunda. 360 sayfa, 8 lira.

★ Andre Gide — Necip Alsan: "Günce". den Seçmeler". Varlık Büyük Cep Kitapları: 194. 16,5X12 boyunda, 108 sayfa, 2 lira.

★ Somerset Maugham — Alim Şerif O. naran: "İspanyol Havası". Varlık Büyük Cep Kitapları: 195. 16,5X12 boyunda, 80 sayfa, 2 lira.

★ Yaşar Nabi Nayır: "Kılavuz Sözlük". Osmanlıca - Türkçe — Türkçe - Osmanlıca Varlık Faydalı Kitapları: 18. 168 sayfa, 5 lira.

KRAL MIDAS'IN KULAKLARI ORTA ASYA'DA

Yazan: Metin AND

Türk uygarlığının üzerine eğilen incele. mecileri — İslamcıları saymazsak — iki ana bölüme ayırabiliriz. Bunların ilki çözümleme. lerine ana kaynak olarak hep Orta Asya'yı alıp bütün kurumları, töreleri bu kaynağın ışığında açıklamaya kalkıyorlar. Kolaylık ol. sun diye bunları "Orta Asyacılar" diye ad. landırılmış. İkinciler ise ilgilerini Türklerin gelip üzerine yerleştikleri Anadolu toprakla. rında daha önce kökleşmiş uygarlık. ların üzerine toplattırılmışlar, bunlara da "A. nadolucular" diyelim. Gerçi bu böylesine bı. çak keskinliğiyle birbirinden ayrılmıyor, her ikisi de çıkılan yerden getirilenlerle, varılıp yerleşilen topraklarda bulunup benimsenen. lere pay tanyorlar. Ama her iki bölümün i. liginlerinin yazılarını okursak hangi bölü. me sokulabileceklerini hemen anlayabiliriz. Hatta bu görüşlerinde her ikisi de duyguya geniş yer veriyor, sanki ana kaynak diye bel. ledikleri dışında etkilere söz açılrsa bu bü. yük kusurmuş gibi buna büyük tepki gös. teriyorlar. Son yıllarda Anadoluculara daha büyük bir coşku buluyoruz, Anadolu'nun eski uygarlıklarına haklı bir ilgi gittikçe artıyor.

Buradan sözü genç bir yazarın geçen yıl Devlet Tiyatrosunca oynanan oyununa geti. receğim: Güngör Dilmen'in Midas'ın Kulakla. rı. Ulus Gazetesinde haftalık tiyatro köşem. de bu oyunu ele aldığımızda herseyden önce genç bir Türk yazarının Ankara'nın birkaç saat ötesinde Frigya'nın başkenti Gordium'.. da geçen bir olaya sahip çıkmış olmasına se. vinmiş, bunu övmüştüm. Üzerine bastığımız toprakların eski sahiplerinin en yakın miras. çıları bir olduğumuza göre sairlerimizin, o. yun yazarlarımızın bu verimli kaynaklara başvurması sağlam bir yoldur. Bu toprakların üzerindeki uygarlıkların en yakın ardılının ge. ne bizler olduğunu Atatürk çok iyi anlamış, Anadolu'nun göbeğinde kurulan Üniversite. ye Hitit, Sümer dillerini koymuş, eski uy. garlıkların incelenmesi için gerekli araçları, yöntemleri Türk aydınına vermek istemişti. Hatta Atatürk'ün bir yapıntı, bir kuruntu gi. bi görünen birçok görüşlerinin sağlam bir te. mele dayandıkları içinde bulunduğumuz yıl. ların bilimsel çalışmalarının getirdiği verilerle

desteklenmektedir. Ancak bir yana eğilmek, öte yana gözlerimizi kapatmamalı bu işi mo. daya uyarısına romantik bir coşkuya var. dırmamalıyız. Anadolu uygarlıkları üzerine e. ğilince çıktığımız yerlerle bağlarımızı hemen koparmaya kalkmayalım, yahut tersine Orta Asyacılar gibi Orta Asya'dan gelmeyen hiçbir etkinin olamayacağına ayak direyen koyu görüşlü ulusçu da olmamalıyız. Ne tuhaf bir raslantı Güngör Dilmen'in oyununun konusu bi. lerek, bilmeyerek her iki bölümün de yüzünü güldürecek bir seçim olmuş. Şöyle ki:

"Kırk Gün Kırk Gece" adlı eski Türk sayırlık oyunlarını inceleyen kitabımı yazar ken Anadoludaki Türk oyunlarının Orta As. yadaki karşılıkları üzerine bazı örnekler gös. termek için Schuyler'in Türkistan üzerine yaz. dığı kitaba başvurmuş, bazı yerlerini anmış. tım. Aynı kitapta Orta Asya'da Kral Midas'.. in Kulakları efsanesinin bir benzeri olduğu. nu büyük bir ilgiyle görmüştüm (1). Bu efsa. neyi Türk okuyucusuna iletmenin sırası şimdi geldi, ben de yazıyorum

Bazılarında göre Kaşgarın kuzeyinde bu. lunan ve dolaylarında büyük bir savaş olduğu na inanılan Issık Gölü üzerine bu adla anılan bir efsaneyi Kırgızlar şöyle anlatıyor: Bugün Issık gölünün olduğu yerde vaktiyle bir kent varmış, bir tufan burada yaşayan herkesi boğ. muş, ve kentini yerine bu göl kurulmuş. Gölün kuruluşu şöyle olmuş: Bu kentte hiç çocuğu olmayan bir Han yaşamış. Bir çocuğu olması için Tanrı'ya çok yakarmış, sonunda yakarı. sı karşılık bulmuş, bir çocuğu olmuş. Yeni Beg adını koydukları çocuk, belki annesinin işlediği bir kusurdan olacak eşek kulakla. rıyla doğmuş. Babasının ölümüne kadar bu kulaklar herkesin gözünden gizlenebilmiş. Kendisi tahta geçince kendisini traş eden ber. berleri bir bir öldürmüş. Yeni Beg'e kimin berber olacağı bir dert olmuş. Bu iş akıllı bir delikanlının üzerine düşmüş. Yeni Beg'in bu genç öyle hosuna gitmiş ki onun anını bağış. lamış, gizini saklayacağına bağlılık andı ver. dikten sonra Han onu yanında berber ala. koymuş, sonra da onu kendine Başbakan yap. mış. Yıllar geçmiş, birgün avda doğanı Yeni Beg'in doğanını geçmiş, bunun üzerine kendi

BÜYÜK TÜRK GEZGİNİ EVLİYA ÇELEBİ

Yazan: Türker ACAROĞLU

Türk, gezmeyi hususi bir zevk sayan millet. "Çok yaşayan değil, çok gezen bilir" ata sözünü yaratan milletimiz, gezmeye terbiyevi bir değer de verir. Ama Türk seyyahı, ne yazık ki azdır. Eskiden bizde askerlik ve daha başka bazı meslekler zoruyla gezen bir kitle vardı. Buna rağmen görmek, öğrenmek aşkıyla dolaşanlar pek çok değildi. Osmanlı - Türk İmparatorluğunun alabildiğine geniş sınırları içinde gezdiği yerlerden bilgi hamulesiyle dönen ve gördüklerini yazıp bize bırakanlar yok denecek kadar azdır. Seydi

ni tutamayıp düşüncesiz bir coşkuyla "Benim doğanın eşek kulaklı Yeni Beg'in doğanından daha iyi" diye bağırırmış. Yaptığı yanlışlığı hemen anlamış, ama iş isten geçmiş. Ölümden kurtulmak için dağa kaçmış, arada bir gizlice geceleri kente gelirmiş. Gene bu gezişlerinden birinde kentin ortasındaki kuyuya Hanın zalimliğini ve onun boyunduruğunda ya sayan bozuk düzen halkı cezalandırması için Tanrıya yakarmış. Gök onun bu yakarışını duymuş, kuyudaki su birden öyle taşmış, öyle taşmış ki sonunda bütün kenti su basmış ve kentin yerine bugünkü Issık Gölü olmuş.

Böyle bir efsaneyi duyanca insan hemen kendi kendine sormadan edemiyor: Midas'ın kuyuları efsanesi Anadolu'dan Asya'ya mı yoksa Asyadan Anadolu'ya mı gitmiş diye. Oy sa biraz değilse görülür ki bu efsanenin değişik çeşitlerini yeryüzünün pek çok köşesinde buluyoruz: Fas'da, Hindistan'da ve Avrupa'nın çeşitli yerlerinde (2). Gerçek odur ki, ilkel inançların çoğu bazen birbirlerini etkilemeden de, bir yerden bir yere taşınmadan da birbirlerine benzayebilir. Bu olay bize önemli bir ışık tutabilir, bir öğrenmek olabilir: Türk uygarlığını İslamcı, Orta Asyacı, Anadolu gibi yaftalar altında tek gözle değil, fakat genel insanlık tarihi içindeki yerine daha geniş bir anlayışla oturtmaya çalışmalıyız.

(1) Eugene Schuyler, Türkistan, (New York 1877. II, s. 129,

(2) W. Crook, "King Midas and His Ass's Ear", Folklore XXII - 1911 ss. 183-202,

Reis, Piri Reis gibi gördüklerini yazan amirallerimizin bıraktıkları eserler, seyahatname değil, coğrafya çeşidindedir. Eski İran, Paris, Londra, Viyana, Petersburg büyük elçilerimizin "Sefaretname" adıyla tanınan eserleri de, siyasi işlerin halli için gönderilen memurların muhurlara ve gittikleri yerlerde gördüklerini muhtıra veya rapor şeklinde kısaca kaydeden eserlerdir.

Yalnız Evliya Çelebi onyedinci asırda Osmanlı İmparatorluğunun bütün topraklarını dolaşarak çok değerli ve güzide bir seyahatname bırakmıştır. On ciltlik bu büyük eser, seyahat çeşidinin en yüksek örnekleri arasındadır. Batı dünyasında da Evliya Çelebi aynı şekilde tanınır, eseri de aynı değeri taşır.

Asıl adı Hafız Mehmet Zilli olan büyük gezgin Evliya Çelebi, 25 mart 1611'de İstanbul'da doğmuştur. Babası Kütahtıyalı Derviş Zilli Mehmettir. Evliya Çelebi, soyunun Germiyan zade Yakup Bey'e, onun soyunun da Ahmet Yesevi'ye dayandığını yazar Anası tarafından eski Sadrazam Melek Ahmet Paşa'ya akraba olur.

Evliya Çelebi, orta derecede bir tahsil görmüştü. Arapça okuyup hafız olmuş, şiir ve tarihle çalışmış, musiki ve hattatlık öğrenmişti. Rum, Latın ve belki Macar dillerini biliyordu. Güzel sesi ve musikiden anlamasıyla büyüklerin meclislerinde çok tanınmış bir delikanlı olan Evliya, saraya alınmıştı. Orada kaldığı üç yılda şarkılar okuyup nükteler savurarak nasıl göze girdiğini tafsilatıyla anlatır. Küçüklüğündenberi tanımadığı kimse, görmediği çevre kalmıyan bu zeki ve her şeye meraklı adam, gerçek bilgilerini kitaptan çok hayat'tan almıştı. Gezmeyi, gezip gördüğü yerlerin tarihini, sosyolojisini araştırmayı çok severdi. Daha onaltı yaşında iken İstanbul'da dolaşarak birçok notlar derlemişti.

Yaradılıştaki bu merak, Evliya Çelebi'yi büyük bir seyyah yapmaya Türklük de güzel ve değerli bir seyahatnameyi bu şekilde kazanmıştır. Onu at sırtında, silâh elinde Macaristan ve Girit'te seferlere katılır. Kırım akıncıları ile birlikte Almanya içlerine, Baltık kıyılarına kadar akın ederken görü-

ARAŞTIRMALARI

rüz. Seyahatnamesinin baş tarafında, ilk seyahatlere bir rüyada Peygamberi görüp ondan izin ve teşvik alarak başladığını yazar. Kendisinin seyahat merakını anlatır. Evliya Çelebi, gezdiği yerlerde herkesin hoşuna giden bir tipti. Hazır cevabı, neşe ve şataretiyle herkesin aradığı ve tuttuğu bu cevval adam, bir gün herşeyi geride bırakıp yollara düşmüştür.

Evliya Çelebi'yi ansızın 1640 yılında Bursa'da görüyoruz. Bundan sonra dünyayı gezen bir Türk seyyah olmuş ve ömrünün son yıllarına kadar sürecektir seyahatlere çıkmıştır. Kısa bir İzmit yolculuğundan sonra Trabzon'a oradan da Anapa'ya gitti. Azak kalesinin istirdi için yapılan sefere iştirak etti. Kırım yoluyla İstanbul'a dönerken Karadeniz'de münhîş bir fırtınaya tutuldu. Gemisi kazaya uğradı. Evliya Çelebi bu kazadan güç kurtulurken İstanbul'a geldi. Girit'e, Erzurum'a gitti. Oradan Kafkaslarda Bakı'ya, İran'da Tebriz'e kadar uzandı. Babasının ölümü haberi üzerine tekrar İstanbul'a döndü. Bu dönüşü İstanbul'un karışık zamanlarına rastlar. Sultan İbrahim'in tahttan indirilip öldürülmesini, Sadrazam Ahmet Paşa ile meşhur Cinci Hoca'nın öldürülmesini, yenicilerle sipahilerin Sultanahmet camisinde dövüşmelerini gözüyle gördü. Daha sonra Melek Ahmet Paşa ile Rumeli, Özü taraflarını dolaştı. Paşa Van'a gidince Bitlis Hani'yle yapılan savaşı görüp elçilikle İran'a gitti, oradan Bağdad'a geçerek Irak'ı gezdi.

Evliya Çelebi'nin bundan sonraki seyahatleri hep batı tarafına olmuştur. Rumeli, Yunanistan, Arnavutluk, Bulgaristan, Bosna-Hersek, Dalmasya, Macaristan, Avusturya, Almanya, Hollanda, Polonya, Transilvanya, Moldavya, Güney Rusya, Avrupa'da gezdiği başlıca ülkelerdir. Üçyüz yıl kadar önceki Osmanlı başlıca ülkeleridir. Üçyüz yıl kadar önceki Osmanlı İmparatorluğunun hemen hemen bütün şehir ve kasabalarını gezen Evliya Çelebi; batıdan sonra güneye dönerek Suriye, Mısır, Hicaz ve Habeş illerini de dolaşmıştır. Bütün bu yerlerin adetlerini, geleneklerini, güzel yapılarını, tanınmış adamlarını, tarih ve teşhelerini araştırmış ve büyük eserine kaydetmiştir.

Seyahatnamesinden bazı parçalar ilkin 1848'de Kahire'de Bulak matbaasında "Müntehibat-ı Evliya Çelebi" adıyla basılmıştır. Bundan hemen yarım asır sonra, 1896'da eserin

ilk dört cildi, bir yıl sonra beşinci cildi, 1900'de altıncı cildi, 1928'de yedinci ve sekizinci ciltleri, 1935'te yeni harflerle dokuzuncu cildi, 1938'de onuncu cildi yayımlanmıştır. Ayrıca Reşat Ekrem Koçu 1943'te "her cildin en kıymetli, en orijinal parçalarını aynen alarak, iki ciltlik bir eser halinde ve Mustafa Nihat Özön de 1944'te müellifin gördüğü tarihî olaylarla hayatları hakkında bilgi verdiği tarihî şahsiyetlere ait bölümleri gene iki ciltlik bir eser halinde çıkarmışlardır. Fakat, bugün seyahatnamesinin yeni ve tenkidli tam bir tabını her halde ihtiyaç vardır.

Evliya Çelebi eserinde bejandlara büyük bir yer ayırmıştır. O sırada henüz değeri bilinmeyen epigrafiye, yani kitabe toplamaya da önem vererek yüzlerce yazıt toplamıştır. Bu itibarla Evliya Çelebi'nin eseri bugün için çok ilmi bir mahiyet arzeder. O günkü rivayetleri de eserine geçirmesi takdire değer. Bu eserin önemini anlamak için, ciltlerin içindeki bahislere bir göz atmak yeter. Bu on cilt sırasıyla, şu konuları ihtiva eder:

1. İstanbul. Bütün tarihi, ziyaret yerleri, camileri, medreseleri, tekkele, hamamları, hananeleri, kervansarayları, sebilleri, esnaf teşkilatı ve sairesiyle İstanbul.
2. Mudanya - Bursa, Trabzon, Abaza ili, Gürcistan.
3. Üsküdar'dan Şam'a kadar bütün Anadolu, Suriye. Sonra Bulgaristan.
4. İstanbul'dan Van'a kadar Anadolu, İran.
5. Kürtler, sonra Polonya, Ukrayna, Transilvanya, Venedik.
6. Macaristan ve Almanya.
7. Avusturya, Kırım, Kafkasya.
8. Hicaz,
9. Mekke, Medine,
10. Mısır.

Evliya Çelebi eşsiz bir Türk seyyahı olduğu gibi, seyahatnamesi de eşsiz bir eserdir. Bilgi hayatımıza çok büyük hizmeti dokunmuş olan bu bilginin, nice bir araştırma mahsulü müşahedeleri vardır.

Onyedinci yüzyılın sosyal tarihi bakımından pek faydalı bir hazine sayılabilir. Dil ve üslubu çok açık ve sürükleyicidir. İnsan onu seve seve ve yorulmadan okur.

Evliya Çelebi'nin nerede, ne zaman öldüğünü ve hangi kabristanda gömülü bulunduğunu maalesef bilmiyoruz. Kuvvetli bir ihtimal

malle 1682 den sonra çok yaşamadığı söylenir. Evliya Çelebi'nin evlenmemiş ve dolayısıyla çoluk - çocuk sahibi olmamış bulundugu da ileri sürülen bir ihtimaldir. Kendisinin 1663 de henüz "müccerret ve pak" olduğunu söyler. Daha ziyade ufak tılselli, fakat gayet çevik, pek sevimli bir adamdı. Mevki ve ikbal hürsina kapılmadan, akraba ve tanıdıklarının himayesinde pekâlâ bulabileceği bir memurluğa hiç itibar etmeden yaşamış; ömrünü seyahat gibi her yeri, herkesi ve herşeyi görüp tanımak, bilip öğrenmek amacına tahsis etmiş bu nev'i şahsına münhasır adamın, bu zeki ve uyanık fikirli İstanbul çocuğunun kırkbeş yıllık gezgincilikten sonra yazdığı büyük eserin bazı kısımları bugüne kadar İngiliz, Alman, Macar ve Bulgar dillerine çevrilmiştir Avrupa'da bu esere dayanarak yazılan bir takım etütlerden başka, ondan geniş ölçüde faydalanarak vücuda getirilen monografiler vardır. Ayrıca, büyük konulara dair olup kaynaklar arasında seyahatname'nin de gösterildiğini bildiğimiz birçok eser bu lunmaktadır. Hele son zamanda bizde yapılan müteaddit araştırmalar daima Evliya Çelebi'yi kaynak olarak gösterirler.

Evliya Çelebi seyahate vesile bulmak için hiçbir fırsatı kaçırmamış, esasen zengin bir aileden olduğu için daima köleleri ve uşaklarıyla, bazan da arkadaşlarıyla seyahat etmiştir. Bu itibarla seyahatlerine yetecek parayı bulmakta zorluk çekmemiştir.

Evliya Çelebi zamanında olduğu gibi, bu gün de popüler bir adamdır. Eserini hiçbir yapmacığa düşmeden açıkça yazmıştır. Onun için halkımız tarafından beğenilmiş, hâlâ da beğenilmektedir. Zaten o yaradılıştan kendini beğendirip sevdirmesini bilir. Eserinde derin bir insanlık duygusu göze çarpar.

Bu mühim şahsiyet ve eseri için bizde ve yabancı memleketlerde birbirini tutmaz hükümler verilmiştir. Bazıları Evliya Çelebi'yi onyedinci asrın ana kaynağının müellifi, bazıları da yalnız hikâyeler uyduran bir masalcı olarak göstermişlerdir. Meselâ, Sekfü Gülü adlı bir Macar, Evliya Çelebi'ye insana hoş vakit geçirtmekten başka bir faydası olmayan bir eserin yazarı gözü ile bakar. Öte taraftan Jean Deny gibi Evliya Çelebi'yi pek iyi anlayan tanınmış bir Fransız âlimi, henüz tam olarak tetkik edilmemiş bulunan Seyahatnamenin, bazı mübâlagalarına rağmen, çe-

şitli ve bol malumatı ihtiva eden değerli bir kaynak olduğunu söylemekten çekinmemiştir.

Seyahatname'nin nerede ve nasıl yazılmış olduğunu araştırmak da ayrı bir meseledir. İlk bakışta eserin bütün seyahatler bittikten sonra yazıldığı sanılmaktadır. Hiç olmazsa son iki cildin Mısır'da kaleme alındığına kuvvetle ihtimal verilebilir. Müellif herhalde eserini başka başka yıllarda parça parça yazmış ve sonradan onu tamamlamış olsa gerektir.

Bu eser, aslında uzun bir seyahatin hikâyesi olmakla birlikte, ihtiva ettiği çok çeşitli meseleleri göz önüne getirirsek, onun tarih, coğrafya, biyografi, epigrafi, dil, edebiyat, folklor ve ekonomi gibi bir çok ilmi konulara temas ettiğini görürüz. Türk tarihi'nin önemli bir kaynağı olan bu eser üzerinde derin araştırmalara ihtiyaç vardır. Evliya Çelebi anlattıklarının çoğunu bizzat görmüş, bazısını bir yerde okumuş veya bir kimseden işitmiştir. Bundan başka onun bir kısım kânnunnameleri, eyalet tahrirlerini ve resmî kânyatları araştırdığı, gezdiği yerlerdeki devlet memurlarından, sicil ve evkaf kayıtlarından faydalandığı anlaşıyor.

Evliya Çelebi tanıdığı milletlerin dillerinden örnekler vermek itiyadında olduğundan, seyahatnamede bir çok söz ve cümle listelerine rastlarız. Gördüğü memleketlerin, tanıdığı milletlerin bütün özellikleriyle yakından ilgilennmiş, müşahade ve tecrübesi kabiliyeti sayesinde her yerin bütün tesislerini uzun uzadıya tasvir etmiştir.

Evliya Çelebi eserini, bilhassa Osmanlı - Türk tarihi için, işlenmeğe değer eşsiz bir kaynak haline getirmiştir. Bize düşen ödev, sadece bu eser üzerine eğilip onu anlamaya çalışmaktır.

ABONELERİMİZE

Gerek yeni yıla, gerekse geçen yıllara ait abone bedellerini göndermeyen abone lerimizin borçlarını adresimize tutfetmelerini önemle rica ederiz.

T. F. A.

Halk Oyunları :

KAŞIK VE OYUN

Yazan: Prof. Mahmut R. GAZİMİHAL

Dilcilerle eski yazmaların taranmasında "Kaşık Oyunu" tabirinin hiç bir izi bulunamadı. Eski minyatürlerde oyuncuların ellerinde görülen tartım araçlarının saplarından da kaşık olup olmadıkları anlaşılamıyor; çünkü, kaşık tikirtilerini andıran sesleriyle ayrica tahta çarparalar da vardır. — Metinlerde "Çenge çeng vurmak" tabiri epey geçerse de, buradaki türkçe "Çenk" yansıması zil demek olduğu için, Çengi zillerinin madeni sesleri, yani kaşık ıkıltılarından farklı bir tartım ahengi bahis konusuydu. Kaşık tartımları kastanyetlerle birdir, katıdır.

Kesinlikle bilinin nokta "kaşık" adının Asyadan geldiği, kelimenin türkçesinin haritası dışında bile yaygın düştüğü ve kaşık oyununun folklor'da derin bir geleneği gerektirecek surette engin kaldığıdır.

Kaşık kelimesi, Kaşgarlı Mahmut çağından beri, lehçelerde fazlaca söyleniş farklarına uğramamıştır. Eh fazladan olarak Kır-giz — Kazaklar "Kosek" diyorlar! Kaş gibi mukavves ve mukaar kılınacak surette kâşınarak oyulmuş şey demektir. (İçî kazılı ve oyuk şey).

Anadoluda aletin (her halde biçim çeşitlerinden kalma) başka adları yer yer bulunduğu gibi, Adana bölgesinde düğünlerde kaşıklarla yürütülen oyunlara "vezi" denildiği de biliniyor! Fakat, yurttan umumiyetle alele de onun oyundaki sıfatına da Kaşık denilir: Kaşık Oyunu gibi...

Evliya Çelebi, Sakarya havzasından bir yolculuğunda Ta'raklı halkı için, "Cümlesi kaşık ve tarak işlediklerinden şehire Taraklı derler; dağları safi çimşir ağacı olmayla halkı bunları işleyip Arab'a ve Acem'e gönderirler," diyor. Kaşığın, ad ve oyunuyla, kervanlara bile Asya ve Afrika'ya Anadolu'dan ayrıca geçebilmişliği aklı gelir. İranlı ve Libyalılar kaşık demesini hâlâ biliyorlar; ferhenkte ayrıca yazılıdır. Sırf raksa mahsus, o yugunda veya saplarında çingirakecikler dizili "kaşık" ları vardı.

(Prof. Cachs'ın kelimeyi farsça sanması bundandı!).

İslav lehçelerinde kaşığın adı Lioşki, Lioşse, v. b. dir. Fakat, Balkanlar ayrıca "ka-

şıka" da diyorlar. Yugoslavlar kaşık oyunu na "İgra kaşiko" derler, "İgra lojiste" dermezler; Türk işliğini bilirler. (İgra, dans demektir.) — Bir mübâdil Karamanlının Yunanistanda kaşıklarla oynarken yanında otu-

Kaşık Oyunu oynayan Bozkır'lılar

ran kadının tef çalışına ait fotoğrafı gördük. Oyunu bizdendir.

Kaşık oyunları hakkında bu sütunlarda önceleri iki yazı çıkmıştı. Tekrarına kaçmadan şurasını hatırlatalım: Avrupanın madeni kaşıkları şehirlerimizi ve piyasayı salgın halinde sarınca yerli tahta kaşığın sanatçılığı ancak nadir semtlerde yaşayabildi. Madeniler oyuna uymadığından kaşık oyunu da seyrelti: Söğüt, Mudurnu, Bolu, Konya, Seyhan, v. s. yöre köylerinde canlıdır. Asyadan da Türkistan ve Kuzey Afganistanda pek revaçtaydı. Bizden Rumelide büsbütün azalmıştır. Yaşlı halktan aranmak ister.

"MUSİKİ SÖZLÜĞÜ,"

Yazan: Fikri ÇİÇEK OĞLU

Bizde ilk müzik sözlüğünü Mahmut Ragıp Gazimihal ortaya atmış bulunuyor. Bu sözlük özellikle yabancı dil bilmeyenlerin yararlarına, çağın bir kitap, bas vuracağı bir kaynaktır. Yirmi beş yıllık bir çalışma sonunda gerçek müzik adamının, gerçek bilginin alçak gönlü, lülüğüle ortaya atılmış bir eser. Konservatuar öğrencilerine, herhangi bir çalgıya çalışan gençlere, müzikle uzak yakın ilgisi olanlara, hattâ müziği meslek edinmiş olanlara seslenen bir sözlük. Yazarın bilgi genişliği adım başında belli oluyor. İlk sayfada (A) harfini söyle bir gözden geçiriyoruz. Müzik terimleri arasında "Abdal davulcuları" diye bir madde

Yemek aracı olarak kaşığın tarihi başlangıç gösterilemeyecek kadar eskider. Latince adına bakılırsa yemekte midye kabuğu gibi şeyler bile antikitede kullanılmıştır. Her dille ayrı adı bulunması muhtelif ülkelerde gümüş olmasındandır. Müzelerde Etiller ait olarak madeni ve pek sanatlı kaşıklar saklıdır. Tahtadan olanları müzelerde azdır deniliyor; fazla iptidai görülmüş olmuştur. Doğuda tahta kaşığın Orta Asyada çıkıp, Oğuzlarla batıya geldiği adının yayınlığından belirdir; içi kazınıp oyularak kısıp yapılabilecek madde köy sanatçılığı için ağaç olabildi. Tarak (esk türkçede Targak) işçiliği için de keyfiyet birdir.

Eski türkçede ağaç kabuğuna kasuk denilmişliğini hatırlatalım (Kasgarlı). Kas ve Kaz kelimesinin onunla anlamdaşlığını yine Kasgarlı yazmıştır. Öte yandan Uygur metinlerinde Kas, Kaş veya Kaz okunabilip mahiyeti karanlık aletin muhakkak bir Türk çalgısı olduğunu W. Bang belirtmiştir. Oyun kaşığı olmaları kökçe ihtimâl dahilindedir.

Tarih bakımından işin en orijinal tarafı kaşıkların oyuna belimsetilmişliğidir. Dikkat edilirse İspanyolların kastanyet (= kestane) dediği oyun tükirdıkları da güdük saplı kaşıklardan ibarettir; avuçlarında yüz yüze kaşıkla oynayan kestone biçimini alırlar; adı oradan kalmıştır.

Kaşıklarla oynamak büsbütün türklük uğarılığından bir görenektir. Ad ve haritasından bu anlaşılıyor.

deye rastlıyoruz. Ve öğreniyoruz ki 'Anadoluda sayıca az olan göçebe bir halkın adı' Abdallar'dır. "Yurtta davul zurnacılık kısmen bunların elindedir. Halkımız bunları gerçeğe çingeneleleriyle karıştırır, onlar da her seferinde gücenerek itirazdan geri durmazlar; "Biz Türk Abdallarımız" derler. Afganistanın Kandahar ülkesi Abdallileri tarihte meşhurdur. Aftalitler adıyla tarihin tanıdığı Hun boylarından kalmışlardır. Bizde Abdallar, aynı soydan Horasan yoluyla ve nisbeten geç olarak göçebe düşmüş bakiyelerdir. (Bu Abdallar "abdal" denilen eski Anadolu dervişleriyle karıştırmamalıdır. Mahmut Ragıp Gazimihal'in Abdal davulcularıyla ilgili bilgisi bu bir kaç satırı fazlasıyla aşacak kadar geniştir; ama bu boy bir sözlüğün sınırını aşmamak için bu kadarla yetinmiş.

Yazar eserini arı bir dille yazmış, her kese anlıyacağı bir sadelikle seslenmiştir. Şimdiye kadar bizde türkçe karşılıkları bulunmayan müzikle ilgili yabancı kelimelerin, terimlerin başarıyla çevrildiğini görüyoruz. Birkaç örnek verelim: "Aktarım: transposition, anlatım: Expressif, aralık oyun: Interlude, ya da Intermède: Eskiden tiyatrodaki perde aralarında yapılan koro, bale, dans; nağmeleme: Roulade, orkestralama: Orchestration, çaprazlama: Croisement, değişim: Altéré, söylemek: Chanter, tartım: Rythme gibi. "Musiki Sözlüğü"nde genel olarak kullanılan İtalyanca kelime ve terimlerden başka Almanca terimler de yer almakta, bunların karşılığı açık bir dille verilmektedir.

Sözlükte Zeybek maddesi için bir sütundan daha geniş bilgi verilmektedir. Örnek olarak bir kaç cümle okuyalım: "Bugün için en zengin bölgesi Batı Anadolunun Aydın-havalisi olan, fakat Antalya havalisiyle Orta Anadolunun Doğu ve Kuzey bölgelerine kadar semt semt hâlâ göreneğini türlü çeşitleriyle muhafaza eden meşhur Türk erkek oyunu. Açık havada davul zurna ile yürütülür. Dokuzlu ak sak tartımdadır; hâlâ pek çeşitli ve sazlı-sözlü havaları bütün bir folklor servetidir. Ege adalarında da çeşitleri bizden alınıp değiştiriliyor. Bengi veya Mengi denilen toplu zeybek çeşitleri de vardır ve bunlarda

TEKİRDAĞ'DA ZAKİR BABA TÜRBESİ

Yazan: Salim Sami İSCİLER

Elimdeki imkânlarla yavaş yavaş derlemeğe çalıştığım Tekirdağ Folkloruna alt yazılarının üçüncüsü olan bu yazım hükümet meydanımızla bu yerde bir zamanlar türbesi bulunan Zakir Baba'ya aittir.

Tekirdağ Namık Kemal Lisesi Tarih Öğretmeni Hikmet Çevik'in "Tekirdağ Tarihi Araştırmaları" adlı eserinde Yeni Hükümet Konagımız hakkında şu yazı vardır: Ön yarısı Selânikli mutasarrıf Hüsnü Bey tarafından 1328 de yaptırıldı. Arka yarısı ile öndeki beton bahçe 1931 te Vali Haşım İşcan tarafından eklendi. Arka ve yan bahçesi de 1946 da Vali Ferit Nomer tarafından temziletildi ve düzeltildi." Hükümet konagının yapılışını gören bazı şahıslara sordum. (1) Şunu öğrendim. Bu yeni Hükümet konagımız Sultan Mahmut'a inyan eden ele başlardan biri olan Çelebi Ağa Zade'nin konaklarının yerinde Selânikli Mutasarrıf Hüsnü Bey tarafından

yürüyüş figürleri esastır. (Mangış en eski türkçede adım ve sallana sallana yürüyüş demektir.) Diz vurma hamlesinin mi tartımdaki aksama temposundan, yoksa bu aksaklığın müdiz vurma gösterisinden doğduğu araştırılmıya değer." Musiki Sözlüğünde musikici biyografyalarını hatırlamak için alfabetik bir arama dizisiyle musiki kronolojisi, ayrıca 250 yıllık büyüklerin ölüm yılları kronolojisi, musiki tarihi kronolojisi de başlangıç ve dönüm vadelerine aid takribi veya kesin nokta yer almıştır. Kitabın sonunda Türkçe müzik terimlerinin Fransızca karşılıklarıyla bir kısım terimimizin Fransızcadan Türkçeye indeksi yer almaktadır. Büyük boy 228 sayfalık bir kitap olan Musiki Sözlüğü'nün her sayfası iki sütuna ayrılmıştır. Kâğıttan tasarruf için küçük puntolu harflerle dizilmiş olan bu eser, normal puntolu harflerle 600 sayfalık bir kitaptır. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları arasında çıkan bu eser, bütün alçakgönüllüğüne rağmen Mahmut Ragıp Gazimihal'in müzik bilgisini açıklayan ve perçinliyen değerli bir belgedir.

"MUSİKİ SÖZLÜĞÜ," Yazan Mahmut Ragıp Gazimihal, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 1961, Fiyatı: 15 lira.

lanlık Hükümet Konagi örnek alınarak inşa ettirilmiştir.

Yeni Hükümet Konagımız şehrin en merkezi yerinde denize karşıdır. Alt katı yirmi beş sene öncesine kadar tutuklular için hapishane olarak kullanılan yeni Hükümet Konagımızın ilk halinde önünde boydan boya bir demir parmaklık varmış. Denize bakan tarafın sağ ve solunda birer havuz varmış. Bunların önünde de dükkânlar sıralanmış. Şimdiki fotoğrafinin karşısındaki kuyunun yanında güzel bir fırın, onun yanında da bir iki Türk dükkânından sonra ermeni dükkânları sıralanmış. Türklerinkinden ermenilerin dükkânları kat kat fazla imiş.

İlk Atatürk anıtı da 1929 tarihinde bir büst halinde yapılmış ve bir kaidenin üzerine oturtulmuş. 1930 senesinde de şimdiki beyaz mermerden güzel bir anıt dikilmiş. Bu anıt tarafındaki havuz da doldurulduğunda şimdiki Hükümetin sol tarafında bir havuz kalmış

tir. Hükümet karşısında iki bahçe vardır: Biri sağdaki Namık Kemal bahçesi, diğeri de solda ve şimdiki Halkevi arkasındaki Halk bahçesidir. Bu iki bahçe arasından Hükümet Konagından başlayarak Mimar Sinan caddesini keserek merdivenlerle işkele caddesine ulaşan bir yol vardır. İşte bu yolun Mimar Sinan caddesinin kestiği yerde Namık Kemal Bahçesinin alt köşesiyle Halk Bahçesinin o caddede tarafındaki üst köşesi arasında Hikmet Çevik'in adı geçen kitabında "İl Basimevi'nin karşısında" diyerek kısaca yerini belirttiği Zakir Baba Türbesi varmış. Genç kuşaktan Tekirdağ tarih ve folkloruyla uğraşacaklara bir yardım olur zannıyla Zakir Baba Türbesinin yerini iyice belirtmeğe çalıştım.

Halk arasında "Süptürgeci Dede" diye anılan Zakir Baba Tekirdağın Osmanlılar tarafından ilk işgaline katılan Hacı İ. Bey ordusunun Nasayih Şeyhidir. Halk arasındaki rivayete göre, bu Zakir Baba yürümeyen çocukları yürüttür, sırtlarını iyileştirmiş. Yürümeyen çocuklara deva bulmak için gelenler bir süptürge getirirler, yahut bir parça pamuk bezini türbenin herhangi bir yerine bağlarlarmış. Çocuğu yürümeyenler üç Cumartesi

de perde önümüze sererek daha dramatik bir oluş veriyor. Bu varyant ta tarih olaylarına uymaktadır: cephaneliğin tutuşması, on iki bin kızın tutsak olması (deftere alınmak ile satılarak deftere yazıldıklarını söylemek istiyor). Yalnız "Budimin içinde oturan Süleyman Paşa" gerçeğe uymuyor. O sırada Süleyman Paşa, yukarıda da söylendiği gibi, sadrazamdır, Budin'e yardımı koşmuşsa da başarı sağlayamadan geri dönmüştür. Anonim eserlerde bu gibi tarihe uymayan yerler çoktur. Bu varyantta olay gittikçe acıklı bir durum alıyor. On iki bin kız, doğan yıldız, cephane tutuştu aklımız şaşıtı gibi birçok mısralar ikisinde de var. Yalnız ikincisinin birinciden ayrılığı önemli ayrılık birinci dördüktür:

Ötme bülbül ötme yaz bahar oldu
Bülbülün figanı bağrımı deldi
Çekülüp gitmenin zamanı geldi
Geldi küffar aldı nazlı Budini
Bu dörtlük, konuya giriş bölümüdür ki daha sonraki ve daha çok anonimleşen türküye kaynaklık ettiğini gösteriyor. Bu dörtlük bir koşma başlangıcı karakteri gösteriyor. Halk edebiyatının lirik mahsulleri koşmalar, maniflerde böyle başlangıçlar çoktur. Yukarıdaki yazılı olarak ele geçen iki türküden sonra ağızdan derlenen öteki iki türküye geçelim.

XLX. yüzyılın sonlarında. Aradan tam ikiyüz yıl geçmiştir Bir gün Budin'den bir ilim yolcusu, Dr. Kunoş İstanbul'a doğru yola çıkar. Tuna'dan elimizde kalan son parçalar, dan Ada Kalesine uğrar. Türküleri ilk olarak burada gören genç Macar "birden bire Ada, kale gençlerinden birisinin ağzından hazin bir nağme çıktığını" duydu. İstanbul'a Türk halk edebiyatını toplamaya, anlamaya geliyordu. Bu ilk tesadüften çok sevindi, hemen defterine yazdı. (15)

Doktorun duyduğu türkü bizim Nazlı Budin türküsi idi. Budin şehitlerinin torunları hâlâ o kanlı hatıranın acılarını unutmamışlardı.

1

Ötme bülbül ötme yaz bahar oldu
Bülbülün figanı bağrımı deldi

(15) Macar Encümen-i Dâniş azasından Mühüris Dr. İgnanis Kunoş, Türk Halk Edebiyatı. İstanbul 1925, S. 19.

Gül alıp satmanın zamanı geldi
Aldı Nemse bizim nazlı Budini

2

Çeşmelerde abdest alınmaz oldu
Camilerde namaz kılınmaz oldu
Mamur olan yerler hep harap oldu
Aldı Nemse bizim nazlı Budini

3

Budin'in içinde uzun çarşısı
Orta yerde Sultan Ahmet camisi
Kâze sürete benzer yapısı
Aldı Nemse bizim nazlı Budini

4

Budin'in içinde Serdar kıyıyım
Anamın babamın iki gözüyüm
Kâfeste besli kınalı kuzuyum
Aldı Nemse bizim nazlı Budini

5

Cephane tutuştu, aklımız şaşıtı
Selâtin camiler yandı tutuştu
Hep sabi şıyanlar ateşe düştü
Aldı Nemse bizim nazlı Budini

6

Serhadler içinde Budindir başı
Kan ile yağrılmış toprağı taşı
Çerkes Alemdar şehid'ler başı
Aldı Nemse bizim nazlı Budini

7

Kible tarafından üç top atıldı
Perşembe günüydü güneş tutuldu
Cuma günü idi Budin alındı
Aldı Nemse bizim nazlı Budini

Aradan iki yüz yıl geçmiş, türkü hâlâ bütün canlılığı ile yaşıyor. Bizim nazlı Budin'in acısı halkı hâlâ ağlatıyor. Halbuki bu arada yüzlerce kale elimizden çıkmış, nice nice bozgunlar görmüştü bu millet. Onlar unutuldu, zamanın sisleri arasında uçtu, yeni felâketler eskisini sildi. Fakat niçin Budin unutulmadı? Hâlâ kalpleri kanatan tutkunluk nereden geliyor? Bunun çok önemli sebepleri olmak gerek. Acaba bu sebep nedir?

Bence bu yaşama gücünün iki sebebi var: Birincisi türküye saran tarih olayının acıklı oluşu. Yüksek bir kahramanlık destanı yanında Türkün "Silâh, at, avrat" sözünde toplanan namus anlayışından gelen millî onurun kırılışıdır.

Türkünün taptaze, kuşaktan kuşağa geçmesinin ikinci sebebi de sanat yapısının ve bestesinin kuvvetli olmasında olacaktır. Gerçekten pek güzel iç ve dış yapısı var. İlk ku-

ruş, az sonra başka bir şair elinde daha kuvvetli bir yapı ile dil, konuyu işleyiş parlaklığı kazanıyor. Ya beste? Muhakkak ki bu da pek içli, dokunaklı idi. Böyle olmasa türkünün yaşama gücü çok kısardı. Ne yazık ki bugün ilk besteyi bilemiyoruz. Fakat her hâlde konusu kadar hazin, içli idi. Kimbilir kaç kuşak onu dinlerken ağladı. İstanbul saraylarında, halk şairleri Nazlı Budin'i çağırırken şehzadelerin de ağladığını tarih haber veriyor. (18)

Yıl 1938, Antalya'dayız. Aradan tam iki yüz elli yıl geçmiştir. Artık son boğazlaşmadan sonra Budin'i kim hatırlar. Hayır, millet hâlâ Budin'de şehid düşen Sancakdar'a ağıyor. Dinleyelim: (19)

1

Karpat dağlarında doğdu bir yıldız
Deftere yazıldı on iki bin kız
Duyun kardeşlerim gitti ırzımız
Geldi Nemçe aldı güzel Budini

2

Üç kız idik bir derede tuttular
Saçımızdan bilekçeler yaptılar
Esir deyü şol kâfire sattılar (20)
Geldi Nemçe aldı güzel Budini

3

Sabah olur kilisesine götürür
Türlü türlü putlarını öptürür
Akşam olur karşısına çıkarır
Geldi Nemçe aldı güzel Budini

4

Budin'in içinde müftü kızydım
Anamın babamın iki gözüydüm
Altın kafeslerde besli kuzuydum
Geldi Nemçe aldı güzel Budini

5

Sabah namazında indim varoşa
Ne mutlular olsun kurtulan başa
Yaşa binler yaşa Genç Ali Paşa
Ali Paşa bizi ilden alsın
Türk erinde gayret çoktur bilesin

Bu türkü de, anonimleşen ikinci türküden

(18) "Hadikat-üş-Süheda" dan alınarak, Feat Köprülü, Türk Yurdu, sayı, 19 - 1926.

(19) Yusuf Ziya Demirel, "Köy Halk Türküleri", s. 251, İstanbul, 1938.

(20) Aşık "kattılar" dır. Anlam bakımından fark etmez. Sürüye koç katma gibi,

kısa olmakla beraber, onda olmayan fakat birinci türküde bulunan Genç Ali Paşa'yı da anıyor. Bundan başka öteki türkülerin hiçbirinde bulunmayan tafsilât var. Bütün türkülerde bulunan üç kızın başından geçenler biraz daha açığa çıkıyor. Bu üç kızın bir derede yakalanması, saçlarının yolunması, açık ça kâfirlere satılması, sabah akşam kiliseye götürüldükleri, putları öptürdükleri, akşam olunca efendilerinin karşısına çıkarıldıkları anlatılarak olaya daha dramatik bir durum verilmiş. Bu saydıklarımız ötekilerde bulunmadığına göre, bu son türkü henüz elde bulunmayan başka bir varyant ile ilk türkülerin karışmasıyla meydana geldiği inancını veriyor. Bunu isbatlayan başka bir yön de, türkünün son parçasının kavuştağının üstteki kavuştağlardan başka olmasıdır. Bu kavuştağ ayrı ve iki mısradır. Hatta burada yalnız kavuştağ değil bütün parça Genç Ali Paşa'ya karşı söylenmiş aynı konu ile ilgilidir. Ali Paşa'yı birinci ve asıl kaynak olan türküde de görmüştük. Demek ki aynı kaynaktan çıkmış beşinci bir varyant karşındayız. Halk muhayyilesi kendine göre yarattığı olay safhalarıyla türküye zenginleştirmektedir. Bu durum başka bazı türkülerde de görülür. Bunun gibi Estergon kalesinin elden çıkması üzerine söylenen türkü ile (21) bizim Budin türküsi karışarak, ikisinin karışımı bir varyant çıkmıştır. Bu varyantın birinci kitabı Estergon, ikinci kitabı bizim verdiğimiz ikinci Budin türküsi'nin birinci kitabı, sonuncu kitabının bağlamaşı, bizim verdiğimiz birinci türkünün bağlamasıdır. (22)

Demek, Budin'den sonra elden çıkan Estergon ile başka kalelerin türküleri yeni yeni varyantların doğmasına sebep olmaktadır. Bu durum yani Budin türküsi'nin başka türkülere etki yapması, onun yukarıda anlattığımız sebepler yüzünden pek kuvvetli olarak sahibolduğu yaşama gücünden gelmektedir. Nitekim, Aşık Hasan'ın Tamaşvar için söylediği

(21) Karıştırmak için bakınız: Sadi Yaver Ataman, Bu Toprağın Sesi — Memleket Havalari, s. 142, İstanbul, 1951.

(22) Bakınız: Sadi Yaver Ataman, "Bu Toprağın Sesi" — Memleket Havalari, sayfa 142. İstanbul, 1951.

HATAY MÂNİLERİ

Tophyan: Cevher İhsan MİSKİOĞLU

- 1
Kahve bışığı yerde
Bışip daştığı yerde,
Elde güzel çok emme,
Gönül düştüğü yerde,
- 2
Karanfilim sarkaram
Açılmağa korkaram,
Deseler yarın gelyo
Meyit isem kalkaram.
- 3
Mani benim ezberim,
Kan ağlıyo gözlerim.
Nazlı yârin yolunu
Akşam, sabah gözlerim.
- 4
Kahvenin telvelisi
Oldum güzel delisi
Güzel üç türlü olur
Sevilir cilvelisi.
- 5
Kahveyi bışirmeden
Bışıp daşırmadan
Ya Rabbi sen kavuşturun
Akımlı şaşırımdan.
- 6
Kahveyi bışır durşun,
Koy fincana durulsun
Beni yâren ayıran
Sol böğründen vurulsun.
- 7
Kahve yemenden gelir,
Çayır cemenden gelir,
Benim seni sevdiğim
Senin sevmenden gelir.
- 8
Kız Feride Feride
Niçin kaldın geride
Seni alır kaçardım,
Askerlik var geride.
- 9
Bir mendil işle yolla,
Ucün gümüşle yolla,
İçine beş elma koy,
Birini dişle yolla.
- 10
Karanfilim parende
İnsaf senin nerende
Kabahat sende değil
Sana gönlü verende.
- 11
Karanfilim sudadır,
Ala göz uykudadır,
Elem çekme sevdiğim
Kavuşturan Hüdâdır.
- 12
Bahçelerde ısırgan
Gavur musun Müslüman ?
Eğil eğil öpeyim
Vallah billâh ısırmam.
- 13
Dağlarda kar kalmadı,
Gözlerde fer kalmadı,
Daha yazacak idim
Mektupta yer kalmadı.
- 14
Tepsiye koydum vişne,
Sevdiğim aşka düşme
Bu aşkın vefası yok
Nafile dile düşme.
- 15
Tepsiye koydum narı
Ağlarım zarı zarı,
Gurbet ele gönderdim
Kıvrak saçlı yarı.
- 16
Tepsiye koydum ekşi,
Havalar geldi geçti
Seviyordum eskiden
Karıdım gönlüm geçti.
- 17
Koz ağacı düzde dur
Daha öte yüzde dur
On iki gelin sevdim
Daha gönlüm gızdadır.
- 18
Köprüünün altı testi,
Bir ihcâk yel esti,
Akdenizin üstünde
Beni bir uyku bastı.

bir başka türkü de Budin'i anar:

Kimi şehit oldu kimi giriftar
Kâfirin elinde inleriz zâr zâr
Estergonla Budin, Eğre'yle Uyvar
Ele girmez Şahım yorulmayınca (23)

Budin türküsünün yurdun her tarafında söylendiğini yazıyorsa da biz bu ağır ve olaysız, sanatsız türkünün değil, bizim verdiğimiz birinci türkünün söylendiğini ileri süreceğiz. (25).

İşte, tarih boyunca sürüp gelen Nazlı Bu din'in serüveni. İki yüz elli yıl önce Budin'de düşen Hâdî, 30 ağustosta şerefli yerini aldı Fakat hâlâ Budin'in acısı gönüllerde yaşıyor.

(23) Tamamı için bakınız: Cahit Öztelli, "Halk Türküleri", Varlık Yayını, s. 96.

(24) Âşık Hasan için bakınız: Cahit Öztelli, "Halk Şiiri XIV — XVII. Yüzyıllar", Varlık Yayını, s. 19, İstanbul, 1955.

(25) Bakınız. Türk Yurdu, sayı 19, 1926.

POŞOFLU MÜDAMI

II

Yazan: Dr. N. R. BALCIOĞLU

Şair sazı ilk defa 1934 yılında ele almış kısa bir zaman içinde civarın en namlı şairlerinden biri olmuştur.

Bir müddet Cilavuz Köy Enstitüsünde bağlama hocalığı yapmıştır. Yurdun muhtelif yerlerini gezmiş ve yaşayan ünlü şairlerini. zin hemen hemen hepsi ile karşılaşmıştır.

Bunların içinde en çok taktir ettiği merhum Yusufeli Huzuri Babadır. Sabit Müdâmi Huzuri babanın hayranlarından biridir. Pirim der kendisine.

Sabit Müdâmi soyadı kanununun kabu - lünden sonra Ataman soyadını almıştır. Kendisi halen Poşof ilçesinin Varzana köyünde çiftlikle iştigal etmekte olup evli ve dört çocuk babasıdır.

ŞİRLERİ:

Çuk, sahn sevgilim bağı gülşanda
Menekşe yelpaze sende öğrensin
Tavus nezaketi, cilvesi sende

Güzeller fantazi senden öğrensin

Gerçi çok var anıma endamı simler,

Hiç biri miyunda, esmez nesimler,

Çöz o cennet göğsün görsün mevsimler;

İlk baharı yazı senden öğrensin.

Zelha güzelliği hüsnün bürüye,

Seni çekemeyen diller çürüye,

Münis derler cenneteki hurşie;

İkrâmı izazı senden öğrensin.

Müdâmi! bir ebna mevlânın kulu

Hocamız hızdır, rehberim Ali

Cihanın dudisi, kumru, bülbülü,

Tekellüm effazı senden öğrensin.

*

Tavus gibi cilvelenip

Gider bu gün toya dilber,

Kara gözler sürmelencip

Hayran oldum boya dilber.

Anlaşıldı, oldun gelin;

Bari bir karımda salın

Değişmem vallah bir tefin,

İsfahana Hoya dilber.

Senin aşkın cana düşmüş;

Aç ta bak egerim bışmış,

Huri melek mi karışmış

O sendeki soya dilber.

Gamlı gönlümü şadan et,

Lebinden buse, ihsan et,
Nola bir gece mihman et
Gelsem sizin köye dilber.

Eglenip köyünde kalam,

Sana gelen derdi alam

Dilimdir vasfında kalem

Göz yaşlarım boya dilber.

Müdâmin ne hale düşmüş

Kaddimiz hilâle dönmüş

Şirin lebin bala dönmüş

Emsem doya, doya dilber.

Müdâmi bu sohbetimiz

Gönül umar vuslatımız

Korkam felek hasretimiz

Kıyamete kaya dilber.

*

Hiçte kabul etmez nasihat gönül,

Pilmez efkârın, nerde dolanır.

Bir dem seyyah olur gezer alemi

Bir dem uçar, semalarda dolanır.

Bir dem sikkinele döner ayaza,

Bir dem hesabını çeker beyaza,

Bir dem sofı olur, başlar niyaza!

Bir dem gözü daim şarda dolanır.

Bir dem molla olur üstün esreye,

Bir dem şair olur, başlar mıraya

Bir dem tüccar olur Bağdat, Basraya..

Bir dem gider Kandeharda dolanır

Bir dem azgın olur kızılbaş gibi

Bir dem üğünerek olur keş gibi

Bir dem tenbel olur yerli taş gibi

Bir dem meyli kışbükarda dolanır.

Bir dem günü geçer ah ile zarla,

Bir dem nasip olmaz vuslatı yarla

Bir Müdâmi neylesin bunca efkârı,

Bir de yar sevdası şerde dolanır.

*

Gam kasavet cem olah başıma,

Bir dem ağlamakla gülmez bu gönül,

Nadan sözü tesir etmez düşüme,

Her kelâmı gürşe almaz bu gönül.

Bir dem müntazırdır yar selâm için

Bir dem hiddetlenir, her kelâm için

Bir dem tabip olur il, alem için

Öz derdine derman bulmaz bu gönül.

Bir dem eserlenir eser yel gibi

Bir dem mevce gelir taşar sel gibi

Bir dem incelenir ipek tel gibi
 Bir dem ipe sapa gelmez bu gönül.
 Bir dem Rüstem olur, kılınca biler
 Bir dem Mecnun olur Leylâsın diler
 Bir dem Ferhât olur, kayalar deler,
 Hiç bir meşakketten yılmaz bu gönül.
 Bir dem Müdamı murat almak istiyor,
 Bir dem mahbubunu bulmak istiyor
 Bir dem yüzün çarha girmek istiyor
 Samırsın ölüm yok ölmez bu gönül.

*

Mevsimsiz gül açma şita çağında
 Çeker bir kırığı bozlayamazsın
 Elesten verdiğin aht misalinde
 Verdiği ikrara yozlanırmayısın.
 Tuzakı iblistir mühlîbbi zenan
 Asabını bozar fettanı zaman,
 Damarlar antendir ruhta bir ceryan
 Kığılcımlar saçır közlenmeyesin.
 Az söyle öz söyle bulasın rahmet,
 Ragbeti olmayan bulamaz şöret
 Koparır kelleyi ankayı şehvet,
 Yalancı tavustek pozlanırmayısın.
 Nefse uyan çürüğünü sağlamaz,
 Vefasız dilbere meyil bağlamaz,
 Bir misal var, kendi düşen ağlamaz
 Düşüp bir çukura sızlanırmayısın.
 Ey Müdamı sen ol nefsin güden,
 Cüz'i iradeyi hak vermiş yeden,
 Ulaşır menzile aheste giden,
 Yüzyigirmi veltluk hızlanırmayısın.

*

Komşu kapısından luz seven yiğit
 Alacağın kızın soyuna bir bak,
 Hal etvarını, sor eyice işit.
 İmtizaç ahlâkta huyuna bir bak,
 Ömür yegesidir avretin huri
 Yüzünde olmalı Muhammet Nuri,
 Ne pek gödek olum, ne de hunduri,

Normal kıyafette boyuna bir bak.
 Güzellerce cilve olur naz olur
 Kirşan güzeline hökmü az olur,
 Alık kaş olmasın hilebaz olur
 Kurdet kaşlarının yayına bir bak.
 Çok yığıtler hilkatinde mert olur
 Bir acuze düşer güntü dert olur
 Saçları sarıyle huyu sert olur
 Ebrîşim tellerde huyuna bir bak.

Şair Müdam fikrin derince ise
 Herkes kaderince karınca ise
 Otuziki evsaf yerinde ise
 Hazır ol toyuna düğüne bir bak.

*

YEDEKLİ TEKNİSLERİNDEN ÖRNEKLER

Bir dost yarı göstermeğe vadetti
 Sordum dedi, gelmedi mi o yanan
 Menden fazla o yanan
 Yediyaştan men oldum
 Bu gaffletten oyanan
 Şama yanan pervaneye acırdım
 Dosta canın verir imiş o yanan
 Görsem andan ilham aldım ne gibi
 Hülsûkâr görmedim pervane gibi,
 Men ezizem pervane gibi
 Onda perva ne gibi
 Özüm kıyas ettim pervane gibim
 Dost şem'inde iste bendim o yanan
 Müdam pervaneden ibret al iste
 Sevdüğinden bir bergüzar al iste
 Men ezizem al iste
 Sevdüğinden bir bergüzar al iste
 Men azizem al iste
 Yeşil iste al iste
 Bo gayetle şirindir
 Dost ateşi aşıta
 Kerem gibi aşk oduna aşıta
 Koy desinler divaneymiş o yanan.

Basıldığı Tarih: 29.11.1961

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar
 istenince geri gönderilir
 Adres değiştirmelerde
 ücret alınmaz.
 Vakıf Basımevi

Yıllık aboneli: 10,
 altı aylık aboneli: 5
 liradır.
 Yurd dışı senelik abone:
 3\$, 1£

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden: Mes'ul Müdür: İ. HİNÇER
 ADRES: Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak No. 17 İstanbul

KÜTAHYA HALK TÜRKÜLERİ ÜSTÜNE

Yazan: Sadık UZUNOĞLU

Türkiyede halk türkülerini sınıflamaya tabii tutmak gelişmiş bir folklor kolü değildir. Bazı yerlere ait halk türkülerinin, bir kaç der gide çıkan sınıflama denemesi dış olursa, ye niliğinin ne derecede olduğu anlaşılabilir. Kü tahya halk türkülerini üzerinde bölümlemeyi, konuları ve karakterleri bakımından ele al - mak, indii bölümlemenin bilimsizliğini de gös terdiği için duruma daha uygun olur. Sınıfla mada, gözönünde tutulacak, prozodi (şive) ve estetik (Güzellik duygusu) dur. Biz bunu iki ana bölümde incelemek istiyoruz:

A) Değişik durumlar arzeden ve etki bi - rakan türküler.

B) Yaşayışları itibariyle çeşitli olan tür - küler.

A) Değişik durumlar arzede nve etki bi - rakan türküler:

1 — Zamanla efsane haline gelenler: İs - tanbul; Lâyıkımıym; Sinanoğlu.

2 — Eski ve acı bir vak'a veya hatırayı canlandıranlar: Bil kadrimi; Edremi; Uyan Ahmet,

3 — Muayyen bir zamanda söylenmesi âdet olan türküler: Gül ezerler; Sinanoğlu.

4 — Taklitçi türküler: Ali Ali kaşıkları dal Ali.

5 — Oyun türküler: Bunlar herkesçe bi - linir.

6 — İrticalen söylenen türküler: Bazı güfteler üzerinde veya aşıkların söyledikleri türküler, irticalen söylenen türkülerdendir.

B) Yaşayışları itibariyle çeşitli olan tür - küler:

1 — Ömrü uzun olanlar:

Bu türküler, yakıldıkları tarihten bugüne kadar, daima tekrar edilen ve unutulmayan türkülerdir. Bir kısmı çok eski olup masalların içinde geçer, bir kısmı da eski unutulmaz hâdi selerin eseridir. Sinanoğlu, Sandıklıyolu (Kü - tahya yolu) v. s.

2 — Ömrü az olan türküler:

Yakıldıkları tarihten biraz sonra unutu - lan bu türküler şehir içinde âni ve geçici bir hâdisse veya moda etkilerinden doğar, moda veya hâdisse unutulur unutulmaz, türküler de ölmüşlerdir. Vaktaki bir muzip veya eski ez - gileri hafızasında taşıyabilen birisi unutulun

türküyü ayağa kaldırmaz. Tekrar hatırlana - rak, meydana çıkar; bu bölümün türkülerine ne en kısa bir zaman içinde ölmeğe mahkûm dururlar. Bir ara çıkan Çavuş ve Alim türkü - leri gibi.

3 — Melodileri sabit olan fakat zamanla güfteleri değişen türküler: Bir çok türkülerin melodileri sabittir. Fakat başka başka şekil - lerde aynı melodi ayrı ayrı güftelerin malı o - lur. Kütahyada da benzer durum tarihi dev - re itibariyle karşımıza çıkmaktadır. Seyrek ara ile muhtelif zamanlarda yapılan türkü to - plamaları bunu ispat etmektedir. Sandıklı yolu türküsü (şimdiki adı böyle) eskiden Kütahya yolu idi ve aynı güfteler olduğu vesikalarımız - dan anlaşılır (1).

4 — Bütün unutulmakla beraber, güf - tesi elimizde bir vesika halinde duran türkü - ler: Bu bölümün türkülerinin güftesi uzun za - man unutulmamıştır. Fakat nota bilmiyen bi - rinin (belki o zaman nota da yoktu) veya sa - dece meraklıların eline geçerek unutulmaktan kurtarılması ilimizi bütün canlılığı ile çeke - cek durum arzederler. Ayrıca tarihi bir hatı - ra sayılırlar: Bunlara bir Örnek:

Bir iken beş eyledim derdimi,
 Yaradandan istemişim yardımı,
 Terk eyledim zeminimi, yurdumu,
 Ne eyleyem yenemezim gönlümü (2).

Kütahyada halk türkülerine ait sınıfla - mada denemem bu şekilde işlenmiş oluyor. Belki daha başka şekilde incelemek mümkün

(1) Mukayese ediniz: Sadık Uzunoglu, Kütahyada ilk türkü derlemeleri, Kütahya Ga zatesi, 14 Eylül 1949 ve H. Kadri Erdem, Kü - tahya mesireleri, Kütahya, 1938 S. 71. İgna - ce Kuno; Türk halk edebiyatı. S. 146.

(2) Theodore Spandoun Cantasin Pe - tite traite del'origine des Turcos, Paris, 1896. Ayrıca bak: Sadık Uzunoglu, Kütahyada ilk türkü derlemeleri; 14 Eylül 1949 tarihli Kü - tahya gazetesi. Bu türkü II. Beyazıt zama - nında Kütahyada esir olarak bulunan bir rum tarafından toplandığına ve sonradan Paris'te neşredildiğine göre notası olması icap ederdi, ihmalkârlık veya nota bilmemezlik dense ye - ridir.

BIYIK BALTA VE ŞEHZADE

Derliyen: Hüsni YILDIZ

(Anlatan: Yalnızdam Köyünden Mehmet Ertuğrul, 61 yaşında. Derleme tarihi: 5 Ocak 1957)

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde bir Padişah varmış. Büyük başın büyük derdi olur derler. Bu Padişahın da bir derdi varmış. Şu geçici hayat zehir olmuş kendine, şu darı dünya zindan mı zindan olmuş Padişaha. Ne dersiniz ne idi bu Padişahın derdi acaba? Kendinizi hiç yormayın ben söyleyiverim. Padişahın iki gözü de görmez imiş. Göz görmez olurda hayat, hayat olur mu hiç-Onun hayatı, hayat değilmiş işte. Baş vurmadık hekim, kullanmadık ilaç kalmamış. Kalmaya kalmamış ya bir türlü de iyi olmamış. Küsmüş hayata, küsmüş dünyaya. O, ha yata küsmekte olsun günlerde bir gün o kente bir dervişin yolu düşmüş. Söz sözü açmış, söz dönmüş dolanmış Padişahın durumuna gelmiş. Derviş "Kolay o, kolay o" demiş. Meğerse derviş Padişahın gözünü nasıl göreceğini, hangi merhemin iyi geleceğini bilirmiş. "Beni Padişaha götürün" demiş derviş. Padişaha haber vermişler. "Derviş huzura alın" demiş Padişah. Derviş huzura alınmış. Padişah: "Söyle bakalım derviş baba, gözüm nasıl görcek; gözüme hangi ilaç merhem olacak." demiş. Derviş "Denizde bir balık vardır Padişahım, bu balık diğer balıklara benzemez. Altın gibi sarı, gümüş gibi parlak! Sözüün kısıası güzel bir balıktır. Bu balık tutulacak, havanda dövülerek bir merhem yapılacaktır. Yapılan merhemden bir parça alıp gözlerinize sürerseniz, gözleriniz derhal görecektir" demiş ve sonra sırta kadem basmış. Padişah "Ne dersen diye benden Derviş Baba!" demiş ama vezirler "Derviş sırta kadem oldu haşmetlim." diyerek Padişahın sözünü kesmişler. Padişah Dervişin Hızır olduğunu anlamış. Vezirlerine: "Çağırın oğlumu!" diye emir vermiş. Şehzade

olabilir. Müziksever Kütahyalıların beni aydınlatacaklarını ümit ederim. Şöyle bir ihtimal akla gelmiyor değil: Pastoral türküler ve si. temil ezgiler de bölümsemeye tâbi tutulabilirdi. Hatta düz oyun türküsünde daha bazı izlere tesadüf edilmektedir.

huzura çağrılmış. Padişah: "Oğlum demiş Şehzadeye. Denizde hiç bir balığa benzemeyen bir balık varmış. Bu balığı tutar havanda döğür bundan yapılan merhemden gözlerime sürer. sem derhal görecekmişim. Tez elden emir ver, bu balığı tutsunlar, tutanlara hediyeler ve receğimi halka ilân et." Bunu duyan şehzade "Başüstüne babacığım, derhal!" demiş ve huzurdan ayrılmış.

Şehzade yurdun dört bir tarafına ulaklar salmış. Balığın eşkalini tarif ettirmiş halka. Haberi alan halk adeta sevinçten bayram yapmış. Bir taraftan Padişahlarının gözleri görecek, bir taraftan da balığı tutarlarsa büyük bahşişler alacaklar. "Balığı tutan ben olayım" gücülle elleri kolları sıvayıp açılmışlar denize. Günlerce uğraşan binlerce balıkçı bir türlü tarif edilen balığı tutamamışlar. Bugün tutacağız, yarın tutarız hülyalarıyla gece gün. düz kürek çekip, ağ atmışlar, olta sallamışlar heyhat bir türlü balık yok. Yok olunca da ne yapsınlar ümidi kesmişler. Halk ümidi kese dursun biz gelelim Saraya. Padişah "Allah bü yükttür bir gün olur oltanın birinde çıkıverir, ağlardan birine takılıverir" demiş. Hakikat ta öyle olmuş. Tam ümitlerin kesildiği, herkesin matemlere daldığı bir günde tarif edilen balık, ihtiyar, fakir bir balıkçının ağına takılmaz mı? Bu öyle bir balık ki balıkçının sevinçten aklını başından almış. Koşmuş balıkçı şehzadeye. Şehzade balığı görünce hayretten gözleri faltaşı gibi açılmış. Nasıl açılmasının ki balığın pulları altın gibi sarı, gümüş gibi parlak, gözleri mavimsi mavimsi. Kıyılıp ta havanda dövülecek bir balık değilmiş meğer. "Ne yapsam, ne yapsam" diye kararsızlık içinde kalmış Şehzade. En sonunda içinden bir ses gelmiş: "Bu güzelim balığa nasıl kıyılır, bundan iyi olacak gözler iyi olmayıversin, bundan görecek gözler görmeyiversin. Sal balığı!" Bütün gücü kayboluvermiş Şehzadenin, Sanki büyülenmiş. Elleri gevşemiş, gevşemiş ve balığı salıvermiş. Balık suya cup. düşüp kaybolmuş.

Şehzade saraya dönünce Padişah babasının yanına koşmuş. Babası sevinçle "Getirdin mi balığı oğul?" demiş. Şehzade "Babacığım, babacığım beni affet! Balık okadar gü-

ARAŞTIRMALARI

zel, okadar güzeldi ki kıyılıp ta havanda dövülecek balık değildi. Kıyamadım salıverdim onu." diyebilmiş ve olduğu yere yığılıvermiş. Gazaba gelen Padişah "demek balık ben den kıymetli, gözüm iyi olmayıversinmiş. Defol karşımdan, senin gibi evlâdım yok benim artık!" diye bağırıp çağırmağa başlamış.

Şehzade kulağı kuyruğu kısıp sıvışmış huzurdan. Maiyetine bir hizmetçi alarak başını alıp gurbet ele revan olmuş. Kâh yürürler, kâh bir pınar başında biraz dinlenerek epiyce yol almışlar. Dinlenme sırasında hizmetçi yemeleri hazırlamış. Şehzade sofraya oturur ve uşağa "haydi bakalım sen de gel!" demiş. Hizmetçi de hemen hacetli inmiş ki hemen sofraya. Cezayir dayısı gibi kurulurmuş. Şehzade ise buna kızarak "böyle usak olmaz" demiş içinden. Buyur etmeyiversin diyeceksiniz ama Şehzade de bir onu yapamıyormuş işte. Ne olursa olsun buyur edermiş herkesi. Buyur e dermiş ama kimsekin de sofraya oturmasını istemezmiş. Yanındaki usak bir türlü durumu ya anlamamış yahut ta işine öyle gelirmiş. Bir böyle iki böyle derken sonunda dayanamamış, uşağı başından savmış. Ve yola yalnız başına devam etmiş. Hem yoluna devam eder hem de rast geldiği köylerden, kasabalardan kendine yarayışlı bir usak aramış. Fakat gönlünden geçirdiği uşağı bir türlü bulamazmış. Derken epice köyler, kentler geçmiş sonunda karşısına civa gibi bir adam çıkmış "Ben sana usak olurum" demiş Şehzadeye. Şehzade de beğenmiş adamı. Usak olarak almış yanına. Bu adamın "Balta Biyık" mış adı. Şehzadenin kıyamayıp denize salıverdiği, babasının ondan yapılacak merhemle gözlerinin göreceği, onun yüzünden diyarı gurbete çıktığı ve bu meşakkatlere katlanmasına sebep olan atın renkli, gümüşleyin parlak, mavi gözlü o güzelim balık yok mu? İşte Balta Biyık Onun taan kendisi imiş. Şehzadenin yaptığı iyiliği bir türlü unutamamış meğer. Şehzadenin bir uşağı ihtiyacı olduğunu anlayınca koşmuş ona uşaklığa. Şehzadenin "Balta Biyık" ın ne olduğunu denize salıverdiği balığın insan olacağını nereden bilsin. Galipten bilici değilmiş ki uşağının neyin necisi olduğunu anlatsın. Usak mı usak demiş ve almış yanına o kadar.

Şehzade ve Balta Biyık yollarına devam etmişler. Yoruldukları yerde dinlenmişler, dinlendikleri yerde yollarına devam etmişler. Derken bir hana rastlayıp orada konuklanmışlar.

Balta Biyık hemen sofrayı hazırlayıp efendisini ni buyur etmiş. Şehzade "Balta Biyık sen de gel" demiş fakat Tanrıdan olsa da gelmeseydi içinden. Balta Biyık "Buyurun efendim, afiyet!" demiş. Şehzade bir "oh!" çekmiş içinden: "Aradığım uşağı yeni budum" diye. Şehzade huzur içinde yemeğini yemiş. Biraz sonra da yatak odasına geçip güzel bir uykuya dalmış. Vakit geçedir, Balta Biyık silâhlarını alıp nöbete geçmiş. Buna sebep ne diyecek olan olur. Cevebini verelim. Han cinlerin ve perilerin yatağı imiş. Hana gelen yabancılar diri girer ölü çıkarmış. Çünkü yabancılar bu hanın cinlerin yurdu olduğunu bilmezler ve destursuz girerlermiş hana. Buna kızan cinler de gece toplanırlar hana gelen konukları boğarlarmış. Balta Biyık bunu bildiği için nöbete geçmiş. Şehzadeye bir zarar gelmesin diye. Filvaki dediği de olmuş: Gece yarısı olunca cinler toplanmaya başlamışlar hanın önündeki meydanlığa. Hepsinin toplanacağı kanaatine varan Balta Biyık nişan alıp boşaltmış silâhı cinlere. Cinler darmadağın olmuşlar fakat içlerinden biri, cinlerin başı vurulmuş. Ve bir kara keçe oluvermiş. "Artık uyuya bilirim" demiş Balta Biyık. Yatağına uzanmış, rahat bir uykuya dalmış.

Sabah olunca Şehzade uyanmış, etrafına şöyle bir göz atmış. Hanın ön tarafındaki meydanlıkta bir kara keçe şeklinde bir yığıntıya gözleri ilmiş. Hayretle "Bu da nedir?" demiş içinden. Sonra "Balta Biyık, Balta Biyık demiş bu kara keçe nedir." Balta Biyık "Gece göçebeler konukladı belki onlardan kalmış tır" diyerek Şehzadeye durumu çaktırmamış.

Hazırlanarak tekrar nereye varacağı belli olmayan yollarına revan olmuşlar. Az gitmişler uz gitmişler, dağlar aşmış, ovalar geçmişler günün birinde bir büyük kente varmış. O kente bir dünya güzeli varmış. O na kim talip olursa zıfif gecesine diri girer ölü çıkarmış. Bizimkilerin vardıkları zamanda "Yok mu talip!" diye tellallar çağırıyormuş. Balta Biyık ileri atılmış "Biz varız!" diye. Şehzade önce şaşırmış ve kabul etmemişse de sonra kabul etmiş.

Akşam olunca dünya güzeli ile Şehzadeyi gerdeğe katmışlar. Balta Biyık kapıyı Sağ olarak beklemiş. Onlar derin bir uykuya dalmış Balta Biyık anahtar deliğinden gözlemeye başlamış. Acaba taliplerin ölümüne se-

Bep nedir diye O anda bir evran kızın ağzından çıkmağa başlamaz mı? "Tamam demiş Balta Bıyık, ölüme sebep budur. Talipleri bu evran sokup öldürüyor" Nisan alıp boğaltmış silâhı evrana. Evran derhal ölmüş. Kogmuş Balta Bıyık evranı çekip almış. Çıkarken evranın kuyruğu Şehzadenin yüzüne dokunu - vermiş. Şehzade sıçrayarak uyanmış. Balta Bıyık'ı görünce "Ne var Balta Bıyık, nedir yüzüne dokunan o soğuk şey?" bir şey olma mıcasına "Tir şey yok efendim, kedi sıçrayı verdi de onu dışarı çıkardım" demiş Balta Bıyık. Şehzade tekrar dalmış uykusuna. O, uymakta olsun Balta Bıyık tekrar beklemeye başlamış. Ne duru durmaz bir evran daha çıkmağa başlamış kızın ağzından. Hemen nisan almış ve tetiğe basmış Balta Bıyık. Fakat tüfek ateş almamış. Bir daha, bir daha tetiğe basar amma bir türlü ateş alıramamış tüfeğe. Bakmış ki yılan Şehzadeyi sokacak, aniden kararı vermiş. Bıçağı çekip fırlatmış yılan. Bereket versin ki bıçak yılanın tam can evine tesadüf etmiş te yılan derhal ölmüş. Değilse Şehzade de diri girecek zıfak gecesine ölü çıkacaklardan olacaktı. Yılanın öldüğünü gören Balta Bıyık, koşmuş yılanı çıkarmış kızın ağzından. Götürürken aksilik olacak ya yine yılanın kuyruğu bu sefer de Şehzadenin burnuna dokunmaz mı? Sıçrayıp kalkmış Şehzade. "Aman Balta Bıyık, bu da nedir?" demiş. Balta Bıyık: "Yok birşey efendim fare atlayı-verdi de" demiş. Şehzade tekrar uykusuna dalmış: Balta Bıyık ta nöbetine geçmiş. Sabaha kadar beklemiş ama bir yılan daha çıkmamış.

Sabah olunca halk yollara, meydanlara, akın etmiş, durumu öğrenmek için, Bakmışlar ki Şehzade sağ. Hayretten ağızları açık kalmış, Şehzade, Dünya Güzeli ve Balta Bıyık şehre elyede deyip yollarına revan olmuşlar. Git bunda gel bunda derken bir pınar başına varmışlar. "Azıcık dinlenelim" demişler. Bu sırada Balta Bıyık: "eee! Şehzadem demiş şim diye değin hiç ses çıkarmadan, sen de aldırma-dın. Bu kadar vurdum duymazlık olmaz: Bu kadın ikimizin olacak" Şehzade: "nasıl olur, Balta Bıyık? lazımsa al senin olsun." de mişse de o, "olmaz illâki ikimizin olacak diye tutturmuş. Sonunda da Şehzade hık mık etmeye başlayınca "Yo, o kadar değil deyip kızı tuttuğu gibi başaşağı etmiş ve kızı silkmeye başlamış. Bu o kadar kısa bir zamanda olmuş ki Şehzade de ne yapacağını şaşırmış, Kız da.

Tir tir titremeğe başlamış kız: Balta Bıyık silktiğe kız tamamen korkmuş ve ağzından bir torba "Pat!" deyip düşmüş. Balta Bıyık koşup torbayı açmış Bakmış şî durum çok fena. Torbanın içi evran - yılan yavrularıya doluymuş: Şehzadeye işaret ederek: "İşte Şehzadem çıkarmak istediğim şu mel'unlardı. Bunların büyüklerini gerdek gecesinde öldürdüm. Bu güzelin talipleri öldürdüğüm evranlara kurban gitmişlermiş. Muhakkak siz de onların akitine uğrayacaksınız: Fakat ben meydan vermedim. İlkinde kedi atladı diye size çaktırmadım. Sonrakinde fare atladı diyerek durumunu sezdirmedim. Düşündüm taşındım bunların gerisi de vardır diye. Ne yapayım da gerisini çıkarsam dedim ve sonunda biraz önceki usûle başvurdum. Görüyorsunuz ya Dünya Güzelinde zerre kadar da olsa gözüm yok. Zaten olamaz da. Çünkü iyilik edene kemlik mi edilir? Siz benim hayatımı kurtardınız. bağışladınız. Ben de bu iyiliğinize karşılık şükran borcumu ödedim. Haydi dostum, ülkeniz, anneniz, babanız sizi bekliyor. Bir millet sizi bekliyor. Lütfen şu pulu alınız, Padişah babanızın gözlerine sürünüz, o zaman göreceksiniz babanızın gözü derhal açılacak ve görecektir, demiş pulları Şehzadeye vermiş. Sonra da: "Alık bilmezse balık bilir" demiş ve sırra kadem olmuş.

Şehzade ve Dünya Güzeli bu olay karşısında donup kalmışlar. Neden sonra akılları başlarına gelmiş. Birbirlerine sarılmışlar. Bilmem ne kadar zaman geçmiş. Sonra neşe için de memleketlerine dönmek üzere yollarına revan olmuşlar. Günlerce yol tepmişler. Yoruldukları yerlerde dinlenmişler, dinlendikleri yerde yollarına devam etmişler. Derken günün birinde ülkelerine gelip ana ve babalarına kavuşmuşlar. Balta Bıyığın verdiği pulu Padişahın gözlerine sürmüşler. Pul gözlerine değer değmez Padişahın gözüne, gönlüne bir ışık hüzmesi doluvermiş. Yeniden umut dolu bir hayat başlamış Padişah'ta.

Bu hayırlı haberi duyan bütün ülke sevinmiş, düğün bayram yapmışlar. Bu sevinçli, mutlu günlere bir gün daha eklenmiş. O da Dünya Güzeli ile Şehzadenin düğünü. Padişah oğlu ile gelinine kırk gün kırk gece devam eden bir düğün yaparak onları da muradlarına erdirmiş.

Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

BASIN İLÂN KURUMU

Gazeteler ve Dergiler için Her nevi
İlân ve Reklâm Kabul eder.

GENEL MÜDÜRLÜK: İstanbul - Türk Ocağı Cad. No. 1

Kat 3 - Telefon: 22 43 84 - 85

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ: İstanbul - Türk Ocağı Cad. No: 1 Kat 3

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ: Ankara - Ulus İş Hanı E Blok Kat 2

No: 41. Telefon: 105817 — 105787

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ: İzmir - 2. Kordon Mimar Kemalettin

Cad. Küçük Kardiçah Han Telefon: 23911

Telgraf : BASINKURUMU

SÜT VEREN ANNELER,
KANSIZLIK, ZAFİYET
KLOROZ, İŞTAHSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

MALT
Hulasası

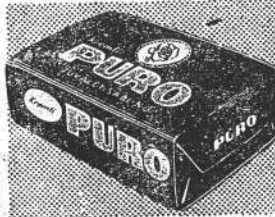
(Basain: 7728 — 2)

Terkibinde krem has-
saları bulunan PURO
TUVALET SABUNU

cildi temizler... besler...
korur... çiçek gibi taze
ve kadife gibi yu-
muşak yapar... cazibe
ve güzelliğinizi artırır.

**BOL KÖPÜKLÜ
NEFİS KOKULU**

100 DE 100 SAFTIR

(Faal: 291 — 3)

GRİPİN

ve NEZLEYE karşı

GRİPİN
Kullanınız

Aldığınız müstahzarın ha-
kiki Gripin olduğunu anla-
mak için GRİPİN markasına
bilhassa dikkat ediniz.

GRİPİN
günde 3 adet alınabilir.

(Faal: 292 — 4)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

NO. 151

ŞUBAT 1962

YIL: 13 — CİLT: 7

MÜKRİMİN HALİL YINANÇ VE TARİH

Yazan: Behçet Kemal ÇAĞLAR

Mükrimin Halil de Yahya Kemal gibi de-
hasını konuşmalarına koyan büyük Doğulu-
lardan biriydi. O, tarihi anlatmazdı yaşardı ve
yaşatırdı. Zamanımıza uysun diye; hatır için,
giydiği şapkayı kaşlarına kadar çeker yolu-
nu Alperenlerin tahta kılıcı gibi salladığı bas-
tonuyla bulur, günü gözü görmez, bütün diri-
liği ile dünya dolayırdu.

Osmalı veya İslâm tarihinden bir şey
anlatmaya girişti mi, birden o eski savaşçı ve
kuruculardan birinin ruhu, sesine, hareket-
lerine, yüreğinin başına gelir otururdu. Pala-
laşın kolunun boşlukta açtığı yoldan, kâfir
kellesi ve düşman kalesi devirerek Malazgirt'-
ten Viyanaya kadar soluk soluğa yürümeye
koyulurduk.

Şadırvan dergisini çıkardığım günlerde,
Lâleli'de oturduğum apartmanın pencerelerin-
den görünen iki katlı küçük şirin evine sa-
bâhları uğradım. Derse gidecek değilse uzun
beyaz entarisini giymiş, bir eski zaman efen-
disi gibi bir iskemleye bağdaş kurmuş olur-
du. Bu duruş, bir yandan da, dört bir tarafı
kitaplarla dolu raflardan birine uzanıp bir
kitap kapmak için fırsat kollayıp güç toplayan
bir beyaz büyük kuş tünemesine de benzer-
di.

Onunla böyle konuşmalarımızdan birinde
Selçuklularda ana dil suuru olmamasından
duyduğum ezayı dile getirecek olmuştum.

Bani teline dokunduğumun farkında idim

Şöyle bir kımıldanmış, hatim indirmeye ni-
yetli bir hâfız gibi diz değiştirmiş ve en me-
toldu bir Batı bilgini gibi konuşmaya başla-
mıştı.

"ÇADIRLILAR"

Onbirinci yüzyılda, Malazgirt zaferiyle a-
çılan kapıdan Anadolu'ya gelenler Orta Asya-
nın oturmuş, yerleşmiş, Uygur medeniyetini
kurmuş Türkler değildi. Gelenler, göçebeler-
di. Hangi toplumun hangi çağında olursa ol-
sun, o toplumda istendiği kadar sanat ve ilim
dehaları türemiş bulunsun, göçebe-parçasında,
bir ayrı âlemde yaşayan aşiretinde, ne edebî
bir dil vardır, ne gerçek şiir-konsepsiyonu, ne
de devlet ve kanun dili için gerekli en basit te-
rimler ve kavramlar. Ceddî azamımız Sel-
çuklu Tuğrul Bey, Halifeden kılınç kuşan-
dıktan sonra oturduğu mükellef ziyafet sofra-
sında, ikram edilen bir cins helvayı, çadırda
yemeye alıştığı sarımsaklı yoğurda benzetmiş,
tadar tatmaz da; "Ne güzel bir tutmaç! hem
de tatlı!" deyivermişti. Ne cömert bir yiğitlik,
fakat ne kıt bir görgü. Başbuğ bile işte bu!
Okuması, yazması yok. Konuştuğu dil, çadır
dili. O halde devlet kurunca bunların kanun
dili, tahrirat dili, yazış edebiyat dili, komşula-
rı içinde en işlenmiş-eski bir devlet ve sanat
dili olacaktı; çaresiz!.. O halde, Anadolu'yu fet-
hâdip bize anayurdumuzu bağışlayanlar için
"Akıncıydılar, yığitler, amma ne yazık ki
ana dillerini unuttular, başka dillerle okuyup

yazdılar" diye hayıflanmamalıyız! Aksine "Akıncıydılar, yığtılar, üstelik bir de yara. tıcı idler: Çok mahdut kelimeli, yavan bir çadır dilinden iki asırda bir mükemmel edebiyat dili de yarattılar" diye övünmeliyiz!.

Onkinci yüzyılda İrandaki Selçuk devleti yıkılınca oranın bütün düşünürleri ve yazarları Anadolu Selçuklarına sığındılar, acemceyi beraberlerinde getirdiler. Sonra, uğruna başkoyup ülkeler aldıkları imanin dili de A. rapga idi. Harfler, harekeye dayanan Arap yazısının harfleriydi. İşte gelişmeye, gecikme sebepleri. Konuşulan dili olmadığa gibi kâğıda geçirebilecek bir alfabe de yoktu ki! Bütün bunlara rağmen işte on üçüncü yüzyıl türkçesi:

BİR TÜRKÇE Kİ :

Üç seneyi kendi özünde nuy edin: Evvel, gözün kendü aybundan artuk kimesne aybuna meşgul olmasın. ve ikinci dilün yaramaz söz söylemesün. ve üçüncüsü elün Tanrı'nın sevmeydiği nesneyi tutmasın. ve dahi üç nesneyi dosta ve düşmana açuk tut: biri kapın açuk olsun, ikinci sorfan açuk olsun, üçüncü yancuğun (kesen) açuk olsun! Teberistan hükümdarı Kabus'tan çevirme - ve işte 13 üncü yüzyılda Gülşehri'den bir manzum parça:

Alın açuk gerek bir er kişiye

Kim güneş gibi cihanda işiya

Düi glybetten bağlu gerek

Sözü şirîn ve aşî yağlu gerek.

Bunları hep ezberden okurdu. "Feleknâ. meden bu, Feleknâmeden" diye zikredercesine coşar ve ezberden sayfalarca metin okumaya girişirdi. Sonra, birden bir başka bahse atlardı. Daha dün kaybettığı bir sevgilinin yasını tutar gibi sesi hıçkırıktı, boğazı düğümlenmiş, yutkunarak, Anadolu Selçuklarının çöküş günlerini anlatmaya başlardı. Hanedan muhabbeti çabuk kaybolur, yine milletine -ırkına hayranlığı ağır basar, hemen sevk gelip coşardı.

HALK. HALK!

Selçuk İmparatorluğunun dağılışımdan sonra ortada tek başkan yoktu artık! Her bey kendi başına buyruktu artık! Bunların çoğu da aşiret reisleriydi. Selçuk oğullarının kumandanlarının filân oğulları değil. İmparatorluk zamanında hor görülenlerin evlatları. İşte meselâ, orduya odun kesip kömür taşıyan Karamanoğlu, Germiyan, Osman, Zülkadir oğulları hep böyle, bir de büyük çoban reisler:

Akkoyunlu, Karakoyunlu. Hiç biri büyük a. razî sahibi değil, sipahi çocuğu değil. Hâlis dağlı! Siteden doğma feodaliteler değil, hep göçebe, aşiretten gelme, dağdan inme beylikleri! Ah o devir! Ne güzel devir. Ne çare yarım kalmış iç savaşlar devri: Acemce konuşan veya yazan kozmopolit - yaban memurdan söğulmuş yerli halk dili ve düşüncesi karşı karşıya!.. Fıkıhtan doğan mütaassıp ve riyâkâr zihniyet le tasavvufun yarattığı müsamahalı ve sanat-kâr zihniyet!.. Çorak medrese ve engin teka-yel.

Devlet, şehirlerde kayıtsız, şartsız Moğol-lara teslim olurken aşiret reisleri dağlara geçip harbediyorlar, kurtarıcı oluyorlar. Acemce teslim olanların; Türkçe, kurtarıcıların dili!

Eski uygarca Orta Asyada kalmış; kendi kaderini yaşayıp gelişmesine devam ediyor. Bu yanda, öğüzca, yahut türkmence türemiş, gelişmiş, şakiyor:

Ağla gözüm ağla gülmezem ayruk

Gönül dosta gider gelmezem ayruk

Ne gam bana bunda bir kez ölürsem

Onda ölüm olmaz ölmezem ayruk

Yanayım aşkına tâ küll olunca

Boyandım rengine solmazam ayruk

ŞEHİR'DE ÖLÜM

Dağdan inen beyler, yine şehirde uysallaşıyorlar, yozlaşıyorlar. Dağının dili, şehirde Arabin ve Acemin ateşiyile dağlamıyor. Demir kunduraya zarafet uğruna kapatılmış Japon kadını ayağı gibi dümûra uğramaya yüz tutuyor. Biri çıkıp da Süleyman Çelebinin dili ile yüzyıllara hükmedecek bir feryat ko-

ğul parlıyor.

Gel berü ey aşk odına yânuca

Kendüyü ma'sûka âşık sânuca!

O acayip sivri kafa, o çirkin ve karışık yüz, böyle coşup konuşurken nasıl güzelleşirdi. Yarabbi! O güldük adam birden bir güzel dev olurdu. Tarih ondan geçer ve bizim yalınız aklımıza sinmekle kalmaz, ateş ateş dağ marlılarımızdan, şimşek şimşek sinirlerimizden geçirdi. Yoksa Kemal'in sohbeti yok, Mükrimin Hallin sohbeti yok, Ruşen Eşrefin anıları yok.

Biz, âşuklar, ne hallededeceğiz, Allahım!

T. F. A.'nın notu: 22.12.1961 günü Ölen Yınanç, 1898'de Dersim'de Çarsancak'ta doğmuştur. İst. Üni. Ed. Fakültesi Orta Çağ Or-

ORTA OYUNU ÜZERİNE BAZI SORULAR

Yazan: Metin AND

Türklerin karagöz, kukla gibi cansız meddah gibi tek anlatıcılı sözli seyirlik oyunları yanında canlı oyuncularla oynanan en belli başlı geleneksel tiyatroları olan orta oyunu üzerine pek çok inceleme yapıldığı halde, gene de bu tiyatro üzerinde karanlık ve cevabı verilmemiş pek çok nokta kalmıştır. Bu sorunların en başında orta oyununun eskiliği geliyor. İncelemeciler arasında belgelerde oyunun kendisinden çok, orta oyunu terimine ilk rasladıkları tarihi önemli tutarak bu tarihi çok yakınla, diyelim 19. yüzyılın ortalarına, 1836 yılına getirenler olduğu gibi, orta oyunu adından yola çıkmayıp, yalnız orta oyunu ve benzeri gösterileri göz önünde tutanlar da türlü zorluk, isteksizlikle bu tarihi ancak 18. yüzyılın başlarına kadar götürebiliyorlar.

Gerçekten de orta oyunu adı daha yakın tarihlerde rasladığımız bir terim olduğu halde oyunun kendisi çok eskidir. Bunu benzeri Karagöz ile yaşıt hayatta ondan daha eski gör-memek için hiç bir engel yoktur. Tersine belgeler bizi çok eskilere götürebilir. Nitekim Bizans İmparatoru II. Manuel Palaiologos'un 1407 yıllarından daha önce Beyazıt'ın sarayın da gördüğü çalgıcılar, kadın erkek şarkıcı takımları yanında mimus oyuncusu — ki buna taklitçiler diyebiliriz — takımlarını kardeşine yazdığı bir kitapçıkta anlatıyor. Pek çok belge bu oyunların konularını, nasıl oynandıklarını, belirtmemekle beraber gene de bunların varlıklarını bize gösteriyor. Aslında bu eskiliği seyirlik oyunlar arasında bulunan orta oyunu özellikler yolundan bulabiliriz:

1) Taklit en önemli öğeydi. En önemli çatişma ve kişileştirme yöntemi idi. Bu taklit şive, deyiş taklidi, kişiliklerin taklidi olduğu gibi, türlü gerçek ve gerçek dışı hayvanların taklidiydi. Türk Seyirlik Oyunları tarihine bir Profesörü, Milli Mecmua, Tarih, Osmanî Encümeni Mecmuası, İslâm ve Türk Ansiklope-disinde yazılarını yayınlamış ve kitap halinde şu eserleri çıkarmıştır. 1) Düsturname, i Enveri, 2) Anadolu'nun Fethi, 3) Tanzimattan Meşrutiyete kadar bizde tarihçilik, 4) XII. Asır tarihçileri ve müverrih Âzamî, 5) Feridun Bey Münşeati, 6) Zulkadir Oğulları Tarihi, 7) Fezlekât Ekval El-Ahvar hakkında.

deneme olan Kırk Gün Kırk Gece adlı kitabında bu türlü oyunlar üzerine eski yabancı tanıkların anlattıklarına dayanarak örnekler vermiş, özellikle geyik oyununu anlatmışım. Bunları yerli kaynaklar da destekliyor. Nitekim Abdi 1675 yılındaki şenlikleri anlatırken şöyle söylüyor: "Ejder gibi üç başlı, akrep gibi kuyruklu, geyik gibi boynuzlu, insan ile hayvan beyninde vasita-i adem yabanı ve ekrad-ı efgani gibi nice müdhik suretler ve buna benzer mehib'cîmaller ve ucube kıyafetler ile şetaretler gösterip, mehterlerin çalarak..", diyerek bunu doğruluyor.

2) Seyirlik oyunlarda rasladığımız özelliklerden biri de bunlarda dans, müzik, şarkı, şaklabanlığın birbirine karıştırıldığıdır. Tıpkı günümüzün müzikli güldürüleri gibi bunlar yanyana eşit ölçüde yer alıyordu. En çok baş vurulan bir yol da dansçılar düzgün dans ederken birtakım bozguncu soytarıların bunların yanısıra onları gülmeye bir biçimde taklit etmeleridir. Bu sivri külahlı, posatçı denilen bir nekreydi, elinde Pişekâr'ın gibi bir şakşak bulunurdu. Bunlardan başka gene sivri külahlı gülmeye bir takım circuna dansçıları vardı. Bunları çok eski minyatürlerde, belgelerde buluyoruz. Dansçıların ise orta oyunu içinde bulunan halk danslarından ayrı olarak yakın tarihlere kadar oynamış olduğunu biliyoruz. Nitekim Ruzname-i Ceride-i Havadis'in 1284-1868 tarihli 840 numaralı sayısında Hayalî Salih Efendi'nin yönettiği Kanburılar Kolu'nun ilânı yapılırken "hünerli rakkaslar" bulunduğu belirtilmektedir. Orta oyununun sahneye aktarılması demek olan Tulûat Ti-yatrosu da "kanto" adı altında şarkı ve danslara geniş ölçüde yer veriyordu.

3) Eski seyirlik oyunları birbirinin içine geçmişti. Hayal oynatmanın meddahlık hokkabazlık edip, orta oyununa çıktığı çok görüldüğü gibi, pek çok seyirlik oyun içinde başka seyirlik oyunlara da yer veriliyordu. Nitekim Karagöz perdesinde küçük bir karagöz perdesi daha kurulup oynatılıyor, canbaz, ortaoyunu gösteriliyordu. Orta oyununda da hokkabaz ve karagöz oynatıldığı oluyordu. Hatta gene sözlü bir seyirlik oyunu olan Hokkabazın söyleşmeleri, nükteleri tıpkı Pişekâr ve Kavuklu'nun söyleşmelerini andırdığı gibi

hokkabazın oyununa başlarken söylediği ka-
lıplaşmış sözleri tıpatıp Pişekâr'ınkine ben-
zer.

Orta oyununun yalnız özellikleri bile baş-
ka kanıtların yanı sıra eski bir oyun türü gös-
terir. İş kalıyor incelemecileri şaşırtan orta
oyunu adının çözümlenmesine. Bu belki de ye-
ni konulmuş bir addır, ya da belgelere geçme-
miş bir eski ad da olabilir. Yeni de olsa, bu
oyunun kendisinin yeni olmasını gerektirmez,
Orta oyunu en yaygın anlamıyla orta yerde,
seyircinin ortasında oynanan bir oyun anla-
mına gelir. Ancak orta süre bakımından da
anlaşılabilir, Ortada, arasında, yani *interlude*,
intramesso gibi iki oyun arasına konmuş an-
lamına da gelebilir. Kelimenin en yaygın an-
lamı budur, başka anlamlar, daha kesin ka-
nıtlar bulmadıkça bu anlamı benimsemek zo-
rundayız. Ancak burada pek kandırıcılığı ol-
mamakla beraber iki anlam daha akla geliyor.

Bunlardan birincisi orta oyunu ile kara-
gözün, *commedia dell'arte* ile yakın ilintisin-
den çıkan anlamdır. İncelemeciler, özellikle Al-
man incelemeciler eski Yunan ve Bizans mimus
unun *commedia dell'arte* yoluyla Türkiye'ye
gelmiş olabileceğini (ya da doğrudan doğru-
ya) ileri sürmüşlerdir. Zaten İtalyan oyuncu-
ları İstanbul'da çok iyi biliniyordu. Olabilir ki
Türkler onların oyununa "Arte Oyunu" de-
mişler, ve kendi oyunlarının bu oyuna ben-
zediğini görerek "Arte Oyunu" nu bozarak,
değiştirerek "Orta Oyunu" yapmış olabilirler.
Zaten İtalyanca'dan pek çok tiyatro terimi di-
limize geçmiştir. Teatro'dan tiyatro, prova'dan
prova, *compagnia*'dan kumpanya, *pagliaccio*'-
dan palyaço gibi. Hatta orta oyununun yeri
anlamına kullanılan palanga bile İtalyanca'
dan hem bir tiyatro terimi olarak kullanılan
palanca'dan geliyor. Ayrıca paskal ve plüs-
külli'nin de İtalyanca nekre *Rasquale*, Pas-
qualino, Pasqu'no'dan türemiş olduğu düşü-
nülebilir. Sarhoş taklidi olan Matiz da lâtince
yaş ayyaş demek olan *madidus*'u düşündürüyor
Ancak pek çok orta oyunu terimi *gaco*, *cud*,
denilo, *balama* gibi çingeneceden geldiği gibi
matiz'in de çingeneye sarhoş demek olan
ma'to'dan geldiği söylenebilir. Çingeneceden
söz açılmışken bir de çingenecede "ortada, a-
rasında" anlamına maskare kelimesi var. A-
caba çingeneye maskare veya maskaralık o-
yunu Türkçeye çevrilince orta oyunu duru-
muna gelmiş olamaz mı, sormaya değer.

İkinci anlamda ise Orta kelimesinin Ye-
niçeri ortalarıyla ilintili olduğu ileriye sürü-
lebilir. Asker ocaklarında orduyu eğlendiren
takımların olduğu zaten belinmektedir. Ru-
meli ve Anadolu Ağası buyruğunda olan 17
Orta Meydan denilen iki bölüğe ayrılıyordu.
Bunun da orta oyununun eski adı olan Mey-
dan Oyununu düşündürdüğünü de unutmaya-
lım. Ayrıca Ahî'lerin, Bektaşîlerin toplantı
yerlerine de Meydan denildiği, Bektaşîlerin
de 16. cı yüzyılda 99 cu ortaya girdiklerini
hatırlamamız gerekir. Bundan başka zenaatçı
esnaf, satıcılardan meydana gelen Ordu Esna-
fı denilen ve ordunun yürüyüşünde onun ar-
kasından gelen bir sınıf vardı. 18. cı yüzyılda
bütün zenaatçıların ve satıcıların toplanan ken-
dilerini Yeniçeri Ortasından benimsemeleri ve
hatta Askeri deyiminin bu çağlarda Müttekî-
man ile eş anlamda oluşu orta oyunu için de
böyle bir bağlantının kurulabileceğini hatı-
ra getiriyor. Hatta Evliya Çelebi'nin oyun kol-
larını anlatırken bunlardan hepsi için değil de
bazısı için "bi-silâh ademlerdür" diyerek bun-
ların bazılarının silâhsız olduklarını söylemek
zorunluluğunu duyması da gene bu ilintiyi
destekliyor. Ayrıca Yeniçerilerin 196 ortası
içinden 101 i Cemaat adını alıyordu. Cemaat
adı hele 16. cı yüzyılda oyuncu kolları için de
kullanılıyordu; Cemaat i Haya l i Zılcıyan gi-
bi. Bu görüşü destekleyen bir kanıt Kavuklu
Hamdi'nin tanınmış oyunlarından "Bahçe" o-
yunundaki şu söyleşmede buluyoruz:

Balama — Nasıl demedi, kabuklu Hamdi
demedi mi?

Kavuklu — Ulan kulağına kurşun aksın,
kavuk başka, kabuk başka, sağır igitmez uy-
durur derler, sen de onlardan mısın? (Eliyle
başında kavuğu göstererek) Ulan işte bu-
na kavuk, sana da enayi alık derler. Ben ka-
vuğu giyerek eski yeniçeriler zamanını ve kı-
lığını giyerek oyun halinde o zamanın uygun
tuhaflığına bozarak oyun yani sıktan göste-
rip tezden teşhir buyuran ati mihteremeyi gül-
dürüp eylendiriyoruz. Önün için bana Kavuk-
lu, İsmail Efendi'ye Pişekâr derler.

Balama — Şimdi Küçük İsmail efendi
pistikar derler?

Kavuklu — Ulan amma da kalın kafalı-
mıydın, Pişekâr yani önden giden ve arkada-
kileri sürükleyen demektir.

Görülüyor ki bu söyleşmede hem Kavuk-
lu, hem Pişekâr tanıtılıyor, hem de Yeniçeri-

HOD'LU HIFZI

Yazan: Mehmet ÇOKAL

Hodlu Hifzi, XIX. yüzyılda yaşamış, fakat
bugüne kadar üzerinde tarama yapılmadığı i-
çin topluma aksettirilmemiş içli bir halk ve
saz şairimizdir. Yapılan araştırmalar netice-
sinde: 1 cemaziyelâhîr 1868 tarihinde ilk olarak
Osmanlı İmparatorluğu'nda Eyalet teşkilâtı kal-
dırılıp yerine "Teşkilî Vilâyet Nizamnamesi"
ile ilintisi belirtiliyor.

Bir de Yeni Dünya kelimesinin anlamı
bir soru olarak karşımıza çıkıyor. "Dükkan"
ile "Yeni Dünya" orta oyununun dekor göre-
vini gören belli başlı iki eşyası. Biri dükkâ-
nı belirten üzeri masa gibi alçak bir boş çer-
çeve, ikincisi daha yüksek içi boş paravana
gibi bir çerçeydi, ev yerine geçirdi. Ahmet
Kudsi Tecer incelemelerinden birinde eski
Bekcî Destanlarına dayanarak Yeni Dünya'-
ya bir anlam buluyor. Bu destanların birinde
Yeni Dünya İstanbul'da yeni evlerin yapıldığı
mahallenin adı olarak geçmişken, sonra ki-
naye olarak orta oyununda evi gösteren de-
kora konmuş diyor. Gerçekten benimsenecek
bir görüş. Ancak bu satırların yazarının da
şöyle bir yorumu var: Birçok Orta Oyunu te-
rimlerinin çingeneceden geldiğini belirtmiştim.
Çingenecede dükkân kelimesi karşılığı *düyenî*'-
dir. Orta oyununda çok defa dükkân da yeni
dünya biçiminde bir boş çerçevedir, yalnız bo-
yu biraz kısadır. Dükkân anlamına Çingeneye
düyenî kelimesi bozularak ve tersyüz edilerek
yeni dü (nya) olmuş olamaz mı? Yazıma son
verirken geçen yüzyılda yeni dünyanın kulla-
nışının nasıl tenkit edilmiş olduğu üzerine de
bir örnek vereyim. Ruzname-i Ceride-i Hava-
dis'in 1282/1866 tarihli 379 numaralı sayısın-
daki bir yazıda Zuhuri kollarından Hacı Bek-
çî'nin, "Ölüleri güldürür ve dirileri güldür-
mekten öldürür, sanatında mahir ve kelimat-ı
udhuke terkib ve ityanına kadir adem" olduğu
belirtildikten sonra, "öyle mahalle baskını ve
zampara oyunu icrasıyla halka e'fali makdu-
ha talim ettirmeye ve sebzevâcî dükkânların-
da tavukların kafesten başlarını çıkardıkları
gibi sözüm yabana, hane şeklinde kurdukları
kümeşe girip başlarını, çıkarak vakitsiz ho-
roz misali ötmeye, çırpınlarını" doğru bul-
muyor, bu türlü hareketlerin yasak edilmesi-
ni ileri sürüyor.

kabul edilince; merkezi Batum olan Lazistan
Sancağı Trabzon Vilâyetine, Çoruh'un diğer
bölgeleri ile şairin köyü olan Yukarı Hod'da
1870 de kurulan "Kiskim" kazası vasıtasıyla
Erzurum Viâyetinin merkez Sancağına bağlan-
mıştı. (1)

Tarihlerimizde 93 harbi (1293) diye ge-
çen, 1877 - 78 Osmanlı - Rus harbi sonun-
da imzalanan 3 Mart 1878 tarihli Ayastafonos
(Yeşilköy) muahedesi ile Rusların bizden iste-
diği bir milyar dörtyüzbin ruble (Rus parası)
harp tazminatı karşılığı olarak Batum, Arda-
han, Kars'la beraber Artvin (Çoruh) de Rus-
ya'ya verilince şairin köyü Hod da Ruslara
verilmişti. (2) Tam 43 yıl düşman işgali al-
tında kalıp 7 Mart 1921 de anavatanına katıldı.

Köyün Rus işgali altında kaldığı yıllarda
Hifzi öldüğünden ve Türkiye eline geçmeden
Ruslar köyedeki daire ve askeri kışlaları yak-
tıkları için (3) Hifzi'nin doğum ve ölüm tarih-
leri tesbit edilemedi. Çünkü nüfus kütükleri de
yanmış.

Aynı mahlası taşıyan 19. yüzyılın sonla-
rında yaşayan bir de Kağızman'lı Hifzi vardır.
Aralarında akrabalık dahi yoktur Bu iki şa-
iri karıştırmamak lazımdır.

Hifzi, halen Artvin merkez kazaya bağlı
Yukarı Hod köyü'nün Bilizor mahallesinde
doğmuş; tanınmış bir neseptendir. Şairin ak-
rabaları halen burada oturur ve köyün jleri
geleneklerindendir. Akrabaları arasında millet
hizmetinde çalışan hayli zevat olduğu gibi şair
de vardır. Üstün bir zekâyâ sahip olduğu söy-
lenen Hifzi'nin icâzet aldığı; arapça kültürü-
nün kuvvetli olduğu da söylenmektedir. Batum
Poti, Ahıska, Çuruksu, Ağlık (4) gibi
Kafkas şehirlerini gezdiği ve cönklerini söy-
lediği, kendi el yazısıyla şiirlerini yazdığı, ka-
dırbilmezler eline geçip dağıldığı söylenmekte-
dir. Şimdi aşağı Hod köyünden Tevfik Çavuş'
(Acar) dan aldığım şiiri okuyuculara sunu-
yorum.

YANAKLARIN

Güzeller sultanı benim efendim,
Açılmış nevrete gül yanakların.
Elmadan kırmızı, kardan da beyaz;
Lezzeti ziyâde bal yanakların.

Görenler mest olur, aşıkâ cefâ

SINOP VE SAMSUN'DA DERLENMİŞ ATASÖZLERİ

Yazan: M. Şakir ÜLKÜTAŞIR

Vaktiyle Sinop ve Samsun Folkloruna dair, geniş ölçüde, toplamalar, araştırmalar yaparken (ki bunların bir kısmı "Bartın" gazetesini ile "Halk Bilgisi Haberleri" dergisinde yayınlamıştır), bu arada halk arasında söylenen Atasözleri'ni de zaptetmiştim. Bunların sayısı dört yüz kadardır. İçlerinden (Çocuk) hakkında olanlarını, yine vaktiyle ve sahibinin isteği üzerine "Öz Dilimize Doğru" dergisinde nesretmiştim.

Bu arada yalnız (At) hakkında söylenen Atasözlerini de — bilmem ne gibi bir mülâhazanın sevkıyla — ayrıca bir kâğıda sıra ile yazmışım. Son günlerde "Türk Atasözleri Bibt. liyografyası" üzerinde çalışırken eski mazbutatım arasında, bu kâğıt da elimde geçti. (At) a dair tesbit etmiş olduğum bu Atasözleri 63 tane olup bir yerde yayınlanmamıştır.

- At ile avrata inanılmaz.
- At süre süre insan göre göre.
- Atta duran var durmayan var.
- At yedi günde it yediği günde belli olur.
- Atın ölümlü eşiğin dirisi,
- Boş torba ile at tutulmaz.
- Atın yüğrük ise bin de kaç.
- Ata bakma tona bak içindeki hana bak.
- Ata arpa yığde pilâv.
- Atın ölümlü beygirin dirisi,
- At çakılı tüfek sıkılı gerek.
- Ata da soy gerek ite de.
- At ilin (elin) heybe emanet.

Gözlere zarardır canlara şafa,
Dertlere dermandır; hastaya şifa
Pahası biçilmez al yanakların.

Hıfzı mutazırdır (5) aklın yitirir,
Her bir köşesinde bin han oturur.
Bedirleşmiş kıymetini artırır
Cevâhır yeridir bal yanakların.

- (1) Adil Özder'in: Çoruh — Şavsat adlı eseri s. 75.
- (2) — F. Fazıl Tülbentçi: 12.2.952 Vatan gazetesini, memleket ilâveleri Çoruh sayısı Çoruh'un tarihçesi,
- (3) Hod köyünde 1878 — 1921 yılları arasında asker vardı.
- (4) Ağulkelek veya Ahilkelek.
- (5) Mutazır: Bekleyen, gözleyen.

- Ata kuyruk yığite bıyık.
- Atı kuyruklu olanın sözü buyruklu olur.
- Taylar at olur atlar mat olur.
- Tay at oluncaya kadar sahibi mat olur.
- Atta karın yığitte burun.
- At atı kazıkta aşmalı.
- Her at bir kamçı ile kovulmaz.
- Bahşiş atın dişine bakılmaz.
- At tırnaktan insan kulaktan kapar.
- At bulunur eyer bulunmaz.
- At yürümekle yol alır.
- Atın tepmezi itin kapmazı olmaz.
- At ölü semeri kalır yığit ölü eseri kalır.
- At ölü meydan kalır yığit ölü şan kalır.
- At binenin kılıç kuşananın.
- At binenin kılıç kuşananın köprü genin iş beceren.
- At binicisini tanı.
- Atın düşene gene atlanır.
- Atlar tepişir arada eşekler ezilir.
- Atın âvanağı rahvan insanın pehlivan.
- Abraş at yükçü olmaz.
- At ilin (elin) it ilin bize ne.
- At beslenirken kız istenirken.
- Atın ölümlü arpadan olsun.
- At yıkılır, adam ölür.
- At kocamakla tavlabası olmaz.
- At yığidin altında aksamaz.
- At sahibine göre eşinir.
- At sahibine göre kişner.
- At sahibinden eşek esirgenmez.
- Atın gittiği yoldan eşek de gider.
- At pazarında eşek izi aranmaz.
- Atı gezdir de gene kâhyanın oğlu ol.
- At çalıştıktan söhra ahırın kapısını kapar.

- At alan Üsküdü vardı.
- Atı alan Üsküdü geçti.
- At alan Üsküdü geçti, alamayan çukuru kazdı.
- Ata dost gibi yedirip düşman gibi binneli.
- At bindiğine yatak döşek, eşek bindiğine çapa kürek.
- Ayrarı yok içmeğe atla gider sıçmağa.

KELİME BOZULMALARI

Yazan: Mahmut R. GAZİMİHÂL

fark devam edecektir.

Lügatlarda tesadüfî başka bir andırışma komşu kapısı düşmekte gecikmemiştir: şöyle ki: Italyancadan "davulumbaz" kelimesi yandan çarklı vapurların çarklarını örten yarım dalı re şeklindeki kapak, veya ocak etekliği anlamlarıyla İstanbul diline geçmiştir deniliyor!! Ben, bu tarifler davul kasnağını andırıyor için, Türk tersanesi dünya ikincisi olduğu çağda önce türkçeden kelimenin İtalyan caya geçtiğini düşünmek istiyorum.

Şimdi, Türkiye'deki tavlumbaz adının imparatorluğa mücavir eski ülkelerdeki etkisinden doğmuş söyleniş farklarına bakalım: Polonezcede "tolombaz" türk davulunun adı idi. Arnavutçası da "tolombaz" idi. Rusçada bu yük davula ve davu tokmağına "tulumbaz" denilirdi. Sırb hırvat lehçelerinde "talambaz" davul demektir. Sırp ve Boşnak konuşmalarında ayrıca "daulbas" küçük davul demektir. "Dumilbaz" ve "daulbe" mürettep kütçe lügatinde davul demektirler. Prof. Curt Cahs bütün bunların türkçe davul ve tulumbaz'dan bozulmalarını haklı olarak her vesilede ısrat ediyor. — Tavlun ile Tulum kargaşası olmuş! Bu işde "tulum" u düşünmemeli. Şu halde tavlumbaz'ın aslı nedir?

Rahmetli Ali Rıza Yalın, yirmi yıl önce sunları yazmıştı Güney Anadoludan: "Davul baz ki buna davulumbaz da derler Bu davul şimdi kullanılmamaktadır. Fakat, Kozan isyanına kadar kullanılmış olduğu bazı Yürüklerce rivayet edilmektedir. Ezdümle, Tecirli oymağundan Gökçen Kâhya buna yetişmiş olduğunu da ilâve etmiştir. Davulbaz, bir çalgı olmaktan ziyade bir ilân vasıtasıdır. Aşiret kavgalarında, mühim vakalarda köylü veya oğada halkı davet için bu alet çalınır. Bunu çalmak ramazan davulu gibi olduğundan çalgıcının Abdal olmasına hacet yoktur. Maama, fih eski zamanlarda davulların yalnız abdal, larca değil, herkes tarafından çalındığına dair halâ yaşayan soyadları şahittir. Antakya'da Davulcuoğlu Necib gibi, Yürüklerde ve köylerde Davulcuoğlu soyadında insanlara rastlanmaktadır. Davulbazın eskiden yaşadığına dair halk türkülleri arasında kayıtlara da tesadüf olunur." diyor [1]. — Bu satırları

Kadim sıkamak fiilinden "sıkma" sözü belki de Orta ve Doğu Anadolu kış iklimlerine göre bizde çıkmış dar paçalı bir ordu potur geçişinin adıydı. Kadınlar için Anadolu'da gögüs bağı adanında "sıkma" keza yer yer vardır. Kelime yurt bölge ağızlarımızda öylesine söyleniş çeşitlenmesine uğradı ki hüviyetini birliğe irca dilci için bile kolay olamaz. di: Sımka, Zıvka, Zıgva, Zabka, v. b. Türk askeri gövde, giyimlerinden eski "dolma" da XVI. yüzyılda Macar ve Leh ordularınca türklerden alınınca kelime o dillerde getiretili, fakat aslı unutulmadı. Bunlar, ağızlarıdaki bozulmalara iki misaldir.

Bir de eski harflerle yazılı kelimelerin neslimizde yeni yazıya aktarılmasından doğmuş ve doğabilecek suçlar bahsi var. Meselâ, en eski metinlerde "tabli bâz" ve "tabilbaz" diye iki kelime vardı, ve hattâ yazılıştâ imlâ farkı gözetilmemek yüzünden ikisi karışıp birleşmişti! Farsçada bir baz kelimesi toğan kuşu demektir; tabil, arapçada davuldur: ikisi birleşince toğan davulu demek olur. Bu, farsî "dohulbaz" dan ayrıdır. Sonuncusu davulcu demektir, "baz" burada bâziden fiilinden fail ismi, yani yapan, eden oynayan, çalan demektir. Tabilzen onun anlamdaşdır: davulcu demektir.

Bizim eski Anadolu metinlerinde Tavlun, baz, Tavlumbaz, Davlumbaz okunabilen imlâlar var. Bunlar aynı anlamdadır. Meselâ, De de Korkut hikâyelerinde, "Tavlumbaz vurup yuntları ürkütüp, getirip ol koruya koydu" deniliyor (XIV. yüzyıl). Burada tavlumbaz ürkütücü bir çalgıdır, oyun aleti değildir. Bu

- At ile torbayı çekirtme.
- Atın düşene timar, deve den düşene mezar.
- Ata binmeden önce ayaklarını sallama.
- Atın yerine eşek bağlama.
- At bulunur meydan bulunmaz, meydan bulunur at bulunmaz.
- Atın varken yolu tanı, itin varken ili tanı.
- Atı tutan (zapteden) gemdir.
- Atın cins olanı tavlada belli olur.
- At gözünden çayır almaz.
- At ile yola çıkan eşiğin vay haline.

SORGUN KÖYÜ SAKLANBAÇ OYUNU

Yazan: İsmail C. GENÇTÜRK

Köyüm; Ankara ilinin, Güdür ilçesine bağlı Sorgun köyüdür.

Bizim köyde hep bir akran olan çocuklar boş zamanlarında çeşitli oyunlar oynarlar. Bu oyunlardan birisi de saklanbaç oyunudur. Bu oyunu çoğu kez yayla zamanı ile güz günü, harman kalkınca çok oynarlar. Beş on çocuk bir araya gelerek münimayacaklarını (1) sözleşirler. Aralarından gözünü kapiyarak ebe olacak kişiyi seçebilmeleri için, en iyi tekerleme bilen birisinin dizine hepsi işaret parmağı. nı korlar. Aşağıda yazacağım tekerlemeler - den birisini bu oyunda söyler ebe olan, yani tekerleme bilen çocuk. Bu da şöyle ki tekerleme her kelime bir ele söylenir. En son kelime kimde bittiyse o çıkar. Bu hal tek kişiyedek sürer. En son kalan tek çocuk gözlerini kapatır. Diğerleri saklanırlar. Gözünü kapatan çocuk, arkadaşlarını aramaya çıkar. Bunlar bir de belirli taş bulurlar. Bu taş daylaları (2) olur. Ayrıca arkadaşlarını buldukça, görünen, bulunan çocuk koşarak gelir ve daylaya tükürür. En sona kalan ve herkesten geri daylaya tüküren gözünü kapar. Saklanmış ise, herkes ayrı ayrı veya beraber olur. Meselâ : bulunmayan bir kişi kaldı. Arayıcı bunu aramaya gittiğinde, o çocuk başka bir yönden koşarak gelirse, ebeden önce daylaya tükürtürse yine eski ebe gözünü kapar.

Yani bu oyunda kurnazlık ve koşabilmek faydalıdır.

~~~~~
rahmetli üstadın emek verimi yetkisinden şaşmak bilmez ibarelerdir. Davulbazın bir işaret ve etki aleti olduğunu öğrenebilmiş ki, Dede Korkut hikâyelerinden de tesadüfen aynı bilgi edinilmişti. "Davul - baz" birleşiminin devamı olsa gerektir (= Toğan davulu); farsça "dohlü bâz" düşünülebilir, fakat o dilin metinlerinde bu yoktur.

Kaşgarlı Mahmut şu bilgiyi veriyor : "Tovil, davul demektir; avda toğan kuşunu kıskırtmak için çalınan davul." Sonraları her halde Kafkas türkçesinde kelimeye toğan demek olan "baz" eklenerek tovilbaz, daylunbaz gibi bir bileşim meydan aldı .

[1] Rıza Yalçın, Cenupta Türkmen Çal. gıları (Adana 1940, s. 5 - 6).

I
İğne, iğne
Oduş iğne
Bal! balıca
Balı goca
Şamatacı
Şadır gece
Yarı yırtıl
Sıçta kurtul ..

II
Ayşe kadının atları,
Kişim kişim kişiyor.
Arpa, saman istiyor,
Arpa, saman yoktur
Kilimeide çoktur
Kilimci ,
Kilim dokur.
İçinde bülbül okur,
O bülbül, benim olsa
İki kardeşim olsa

III
Çıt pıt . .
Nerden geldin
Ordan çık,
Kaşa çıktım
Alacalı yılan gördüm,
Yılan bizim neyimiz
Etrafta köyümüz
Alçık!..
Balçık !..
Sen de; tezden çık!

IV
Ya şunda.
Ya şunda.
Keçe, kılâh başında.

V
Üşüdüm, üşüdüm
Dağdan ,
Elma devşirdim .
Elmacıgını aldılar,
Beni yola saldılar,

(1) Münimmak: Oyunu bozmak. Kaçıklık yapmak.

(2) Dayla: Oyunun başlangıç yeri. Burada bir taş bulunur.

BEKTAŞ ABDAL

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Saz şairlerinin hayatlarına dair ipuçları daha çok kendi eserlerinden çıkarmak zorundayız. Bu hususta başka kaynakların yardımı pek azdır. Bu gibi ikinci derecedeki kaynaklar da çoğu zaman tarih ve başka şairlerin eserleri oluyor. Eski tarihlerde bazan saz şairlerinin adlarına raslanır. Fakat bu raslayış da çok zaman tesadüflere kalıyor. Bir kısım şairler için Evliya Çelebi Seyahatnamesi de yardımcı oluyor. Fakat bu on ciltlik büyük eseri taramak çok güçtür. Yeni Türk harfleriyle yalnız onuncu cildi basılan bu eserin öteki ciltlerinin de endeksli baskılarının yapılmasını beklemek gerek.

Saz şairleri için önemli bir kaynak da XVII. yüzyılın ünlü şairi Âşık Ömer'in "Şairname" sidir. Bu uzun şiirde Âşık Ömer, kendi zamanındaki ve daha önceki çağlarda yaşamış divan ve saz şairlerini, bazı özelliklerini göz önünde bulundurarak anar. Bunlar arasında bazı saz şairlerinin çağlarını ve hayatlarını aydınlatan bilgiler çıkarmak mümkün olmak tadır.

Böyle pek az sayıda kaynaktan ancak bir kısım şairler için istifade edilebiliyor. Bunun dışında şairin eseri tarihi bir olaya işaret olursa o zaman yine tarihin yardımına başvurulur. Bu tarih olayı meydana çıkarılınca şair için ilk bilgiler elde edilmiş olur. Fakat pek çokları için bu imkân yoktur. O zaman, bütün iş tahminlere kalıyor. Divan şairlerinden bahsedilen "tezkiye" ler saz şairlerinden hemen hiç bahsetmezler, onları şair saymazlar, şiirlerini saçma sapan sayarlar. Kısaca anlatılan bu sebepler yüzünden saz şairleri hakkındaki araştırmalar büyük bir zorluk içinde yapılabiliyor. Şairin eserlerini sıkı bir süzgeçten geçirmek gerekiyor. Bu yol titiz bir çalışma sonunda çoğu zaman başarılı oluyor. Bu yoldaki çalışmalarımızdan bir yenisini veriyoruz.

Bektaş Abdal'ı ancak kendi eseriyle tanıyabiliyoruz. Bu şair hakkında şimdiye kadar yapılmış bir incelemeye rastlamadık. Sadettin Nüzhet, Bektaş adında bir şairin bir koşmasını yayınlarken, XVII. yüzyılda yaşadığını tahmin ettiğini bildiriyor. Bu koşma Dördüncü Murad zamanında yazılmış bir cünkten alınmışa göre tahmin yanlış değildir. Yalnız, e-

ğer yanlış okumuş ise ki biz böyle tahmin ediyoruz, aşağıda verdiğimiz şiirin sahibi ile bu şiirin sahibi aynı kişidir. Şimdiye kadar ad olarak, mahlas olarak "Bektaş" adına raslanmamıştır. Buna karşılık "Bektaş" adına bugün bile çokça raslanır.

XVII. yüzyılın ortasında yazıldığı başındaki kayıt ve tarihten açıkça belli olan bir yazmadan aldığımız şiiri ile Bektaş Abdal'ın yaşadığı çağı ve hayatına dair bazı ipuçlarını vereceğiz. Bu türkün şu tarih olayıyla ilgilidir:

Dördüncü Murat, ordusunun başında İran üzerine yürüdü. Erzurum, Kars üzerinden İran'ın bir sınır kalesi olan Revan'a geldi. 1635 yılı temmuz sonlarında kuşatma başladı. Kalede on iki bin muhafız vardı. On bir gün sonra kale muhafızı Emirgüne Oğlu, kaleden çıkarak padişahla görüşüp kaleyi teslim etti. Kale tamir edilerek, on iki bin asker yerleştirildi, cephane de verilerek muhafızlığa vezir Murtaza Paşa tayin edilerek, ordu padişahın komutasında Tebriz yönlerine doğru yürüdü. (bakınız: İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, cilt III, I. kısım, s. 203)

Beyler Revan kalesinde
Kalan Murtaza Paşadır
Acem Şahın karşısında
Duran Murtaza Paşadır.
Nice methedelim anı
Yoktur felekte akranı
Van ilinde Rüstem Hanı
Süren Murtaza Paşadır
Niceden aldı üçünü
Gümüş madenin bacını
Leh Kırak haracını
Alan Murtaza Paşadır
Çok şükür Hüdaya minnet
Gaza farz oldu sinnet
Devletlü Hünkâra hizmet
Eden Murtaza Paşadır

BEKTAŞ ABDAL nicesin
Dererler güllün goncasını
Beç Kırakın pençesin
Buran Murtaza Paşadır

Daha sonra Şah Safi, Revanı kuşattı. Üç ay karşı koyan Murtaza Paşa, kışın çokluğundan yardım gelmediği için üç ay dayandı. Sonunda teslim şartları gereğince askeriyle

AŞIK VECA'NIN TARİHİ BİR DESTANI

Yazan: İbrahim Zeki BURDURLU

Burdur tarihini, folklorunu, içtimai vaziyetini belli başlı noktalarla, motif olarak anlatan ve Burdur öğretmenleri tarafından hazırlanıp el yazması olarak kalan "Burdur" kitabından, folkloru, adet, an'aneleri, bu işle meşgul olanlarımıza tanıtmak arzusunu duyduğum. Şimdiye kadar neşrolunan veya derleme suretiyle intişar eden, kitap ve makalelerde Burdurdan hiç bir iz göremedik. Halbuki Burdurun folklor, âdet ve an'âne hazinesi zenginliğini hâlen muhafaza etmektedir. Bu yazımızdan itibaren Burduru vesikalarla tanıtmaya çalışacağız. İlk olarak, "Aşık Veca" isimli bir şairin Burdur'da 1255 tarihinde vuku bulan bir hâdiseyi anlatan Destanını vereceğiz. Bu hâdisiyeyle, Çiloğulları arasındaki anlaşamamazlıktan doğmuş ve Yenice mahalle halkının iptidai aletlerle hükûmeti basmaları ile nihayetlenmiştir. Burdur tarihinde "Fetaret" namı ile yad edilen bu hâdisiye yaşıyan, Revan'dan çıktı, Murtaza Paşa'nın, şiirde geçen "Leh Kırılından haraç alması", "Beğ yani Macar kırılının pençesini burması" gibi daha önceki başarıları, kendisinin Özi muhafızı, Bu din valisi ve 1634 yılında Lehistan üzerine serdar (başkomutan) olması sıralarındaki işlerine attır.

Bektaş Abdal'ın, paşanın daha önceki başarılarını en ince yerlerine kadar bilmesi, şairin onun maiyetinde uzun zaman çalışmış bir asker olduğuna işaret sayılabilir. Türkü, Revan muhafızlığı sırasında söylendiğine göre şairin de orada bulunduğu, hattâ şahın tekrar Revan'ı kuşattığı sırada söylemiş olduğu anlaşılıyor.

Şimdilik, şairin 1635 yılında Sultan Murad'ın birinci İran seferine katıldığını, buna göre XVII, yüzyılın başında doğmuş olduğunu öğreniyoruz. Bundan başka bilgilerin, ancak başka şiirlerinin ele geçmesiyle öğrenilmesi mümkün olabilecektir. Şairin başka şiirlerinin şimdiye kadar bulunmamış olması, onun belki de son Revan Kuşatmasında şehit olduğunu da düşündürülebilir. Böyle olsa bile daha önce söylediği birkaç şiirinin bulunması gereklidir.

Aşık Veca'nın destanı ihtiyar bir kadının hafızasından tesbit edilmiştir. Benliğini muhafaza eden destanın bazı yerlerinde vezin ve kafiye aksaklıklarının geçen uzun senelerde hafızadan hafızaya nakledilirken bu hale geldiği mazur görülebilir.

Dinleyn ağalar size nakledeyim
Başa gelen bir seyrâmı seyrettim
Senemiz oldu bin iki yüz ellî beş
Bundaki kopan tufanı seyrettim

Dururken ezrailin özü yürüdü
Ol vakit dağları duman bürüdü
Kahbe beyler, Akcalı Kel yürüdü
Şol beylerde yüz yalanı seyrettim.

Ezrailin özü geldi dayandı,
Ol vakit ağaların kalbi inandı,
Şimdi beyler çalı altına sinlendi,
Yalın ayak kağan canı seyrettim

Önde kılavuz aşkın Ali,
Bir baştan tecavüz acuze karı
Peştimalde taşlar şanırsın darı
Bir vaveylâ bir figanı seyrettim

Abdurrahman efendi bir yakada asker kömeler
Hüseyin bey arkada kasdi iniler
Anı derununa düşmüş söylerler
Hayasız cihanda anı seyrettim

Yenice mahalleli bastı çarşı yüzüne
Belayı kazayı almış gözüne
Her biri birer çomak vurmuş omuza
Cesaret cihanda anı seyrettim

Ne arardın Fıkıh efendi burada
Ne işin vardı a Türk senin şurada
Üç dört yüz topuz vurdu sandım horata
Hasta olmadan ölen canı seyrettim

Hacı Ali ağa korkmadı, çıktı göründü
Ana nice hesapsız topuz vuruldu
Onun kardaşları geldi sarıldı
Hakkikatî şol bürhanı seyrettim
Şol dem Mahmut Ağanın başın ezdiler,
Meyyitleri bir taputa dizdiler,

MUSTAFA'NIN AĞIDI

Yazan: Mustafa UZ

Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı Yalak nahiyesinde iki amca ağılu tarla sınırı yüzünden kavga ederler. Bu davgada Mustafa çok ağır yaralanır. Yarasına deva bulunmaz. Gül fidanı gibi babayığıt, ölüp, Aşağıdaki ağıdı Mustafa'nın karısı Gülü söyler.

Sırtında kara kapuğu
Anlında labut (1) yarası
Deyneğini yavaş kaldır
Gelin bana dönesi.

Koca derenin salağı
Ben kurgunum bu feleğe
Kırılın emayın malı
Çektirmem eller selege.

Kocadere'nin deresi

Kadı geldi kan keşfini yazdılar
Seller gibi akan kanı seyrettim

Fesadı koparan beyler beş idi
Çibareler konaktan irtı taşıdı
Gök Hüseyin oğlu beyler çaşıtı
Çaşıtk cihanda anı seyrettim

Hüseyin efendiyi tavanda haber aldılar
Üç beş sefihte derildiler vardılar
Beyaz tenin kara yere serdiler
Devlet aşkına şol bürhanı seyrettim

Bir kahraman gördüm Osman efendi
Göğüs verdi çıktı saraydan kendi
Halk taaccüp etti anı beyendi
Cesaret cihanda anı seyrettim

Kilikcioğlu oldu şura nazırı
Yoktur evinde eyniş (?) hasırı
Biz olduk kör İsmailin esiri
Zendostlukta sefa süren canı seyrettim

Dostlar dedi ya ilâhî
Mustafa korktu da geydi külâhî
Elinde vardı hükûmet silâhî
Ağzı duâhî çok esnafı seyrettim

Ağayı damdan dama kaçırdılar

Ne çok çekiyor arası
Mesesini ucca kaldır (2)
Emmi oğlusun körolası.

No ağhyon keke bibi (3)
Ben de düştüm çığırına
Obalar (4) sadaka verir
Başı gözü hayrına .

Vurma kadir mevlâm vurma
Sen vurdun da götürürüm,
Ayan olsun sefil ağam
Tek kızın otururum.

(1) Labut: Sabanın çamurunu silmek için bir sırığa takılan yassı demir. (2) Meses: Ucu Labutlu sırık. (3) Bibi: Hala. (4) Obalar: Eller,

Üç beş damı bir dizginde aşirdılar
Arayanlar tabirlerin şaşirdılar
Meharet cihanda anı seyrettim

Ali bey mazlumdur kimse işmez
Gider terzi Halil tazı erişmez
Halk mazlumdur işe karışmaz
Tavşan gibi kaçan canı seyrettim

Konakta yıkıldı ana duvarlar
Fışkı içinde imiş hâlin canavar
Tekke nişin oldu ol vakit firar
Haydutlar içinde anı seyrettim

Devirdiler veldi harcın dişini
Bitirdiler zaptiyenin işini
Üç beş canın deldiler başını
İlgit ılgıt akan kanı seyrettim

Derildi ermeni üç beş
İçmeden çeblebi oldu sarhoş
Çiloğlu korkmadı olmadı sarhoş
Merdaneler içinde anı seyrettim

"Veca" dedikleri söyle bir aşık
Beli kanbur sinirleri dolaşık
az buçuk-onça da şairlik buluşık
Aşıklar içinde anı seyrettim.

ÖRDEK BELENİ, BALIK DAĞI VE EVRAN EFSANESİ

Yazan: Hüsnü YILDIZ

Yağmur çiseliyordu. "Haydi hazırlan, haydi!" diyordu İbrahim Ağa, O, solucanları hazırlıyor, biz de, oltaları takıyorduk. Balık tutacaktık Karagölden. Saat sekiz, Av yemlerimiz, oltalarımız ve azıklarımız hazır. Atlarımızı bekliyoruz. İşte onlar da geldi, Ar tık yola çıkabiliriz, Kimi bekliyoruz? De - mirci Mustafayı mı? Hah, işte geldi! Bekli. yecek kimsemiz kalmadı. Atlarımıza bir sıç. rayışta bindik, Ne yalan söyliyeyim atlarımız, yabana atılacak cinsten değildi hani. Herbiri bir b'nliği öldürmezdi,

Her taraf beyazlar giyinmişti bir gün ön. ce. Şimdi ise hafif bir yağmur vardı, Ama yağ. murdan korkan kim? "Tipi olmasın da, tek yağmur olsun" diyordu Mustafa. Bu av yū. zünden çok çekmişti zavallı. Bunlar filân vız gelirmiş ona, At başı gidiyorduk. O, anlatı. yordu: "Ben balık etinden hoşlanmam. Ama gel de bana sor. Tutmasına bayılırım mübare. ğ'n. Hastalık, Çok görmemeli değil mi hoca? Bak sana başımdan geçen bir olayı anlatayım" Bıyıklarını sıvazladı sonra da burdu. At ba. sı gidiyoruz, "İki arkadaşlık" diye bağladı. Ve devam etti, "Bu vakitler idi (1). Akşam olmuştu, Başladık oltaları atmaya, O, feneri tutuyor ben, habire olta sallıyordum. Derken öyle bir rahmet bastırdı ki gökten yere, Müba rek sanarsın bardaktan boşanıyor! Kendimi. zi zor attık maaraya (2). — İndi (3) görecen ye — O. yağa dursun biz de. güzel bir atas. yaktık. Verdik tabanları ataya. Gel keyfim gel. Aradan ne kadar zaman geçti bilmem. Rahmet hâlâ devam edivo. Buraya kadar iyi, İvi ama bundan sonu fena. Ca'ımız bitti. Fe nerde gaz kalmadı, Kaldık karanlıkta. Göz özöl görmez. Rahmet sakır sakır yağar, Der ken inin (4) önünde iki çift ışık belirdi. Ar. kadasım öcüklenir oldu. Heni ben de korkma dım değil. Korkmaya korktum ama erkeklik var serde, O. "hiş!" dedi "bu ne?" Ben, "ateş lesini (5) yak ta göle uzat" dedim. O, uzattı. Bir de ne göreyim! Söylemeye dilim varmıyordu. onra her nasılsa "Canavar!" (6) dedim. Arkadaşım "etme!" dedi. "Valla, de. dim, hem iki tane!" Arkadaşım titremeye başladı, Ben "Korkma!" dedim. Canavarın i. kişi de sanki mihlanmış gibi yerinde duruyor

du. Atas Lesisini aldım. Üstlerine fırlattım, Atastan korkar köpöğlular! Lesiyi atar atmaz tabanları yağladılar. O gün sabah oldu biz de olduk, Canavarlar yine gelir diye. Ah ettim bir daha gitmemesiye. Ne diyon Hoca, anam. dan emdiğim süt burnumdan geldi oğün! Ama nedeceksin gene geliyoruz işte." deyip sözü bi. tirmişti Mustafa,

Yalnızdam Köyü Ovasıyla Karagöl ara. sindaki dağın eteğine geldik "İbrahim Ağa" dedim, "bu tepenin adına ne dersiniz?" O, ce vabı önceden hazırlamış olmalı ki "Ördek Be leni" dedi. "Anlat bakalım." dedim, O "Ne. yi?" dedi "Neyi olacak canım. şu tepeye ne. den "Ördek Beleni" dendiğini" İbrahim Ağa, içimizde en yaşlımız idi. Gün görmüş adam. Çocukla çocuk; büyükle büyük cinsinden Ya. sı altmışa yaklaşmasına rağmen hâlâ dinçti. Saçına "Peygamber nişanı" düğeli beş yıl ol. muştı. Kimsenin sözünü kırmazdı. Bizimki - ni de, kırmadı da ava öyle gidiyordu. Başladı anlatmaya: "bizim ova varya, onun kıblesin. deki Bucak Gölünden kalkan ördekler, bu be. lenden aşarak Karagöl'e, geçerler. Karagölden uçan ördekler de, aynı belen üstünden Bucak Gölüne, geçerler. Her zaman bu belenden, bir bu yana; bir o yana Ördek akını olduğu için bu belene "Ördek. Beleni" adını bu sebepten koymuşlardır. Ördek zamanı gelince bu bele. ne oturur avcılar ördek akını başlayınca bak tüfek seslerine. Tüfek sesleri duyulur duyul. maz seyret ördeklerin paçavra gibi düşüşleri ni. Hey gibi günler hey!" dedi ve sustu İbra. him Ağa.

"Ördek Beleni" nin hikâyesini birçok ki. şilerden işittim. İbrahim Ağa'nın anlatlık larına tıpatıp benziyordu.

Kazanpınar'a gelmiştik. Atlardan indik. Onları, rüzgâr ve yağmur görmeyecek birer kaya siperine bağladık. Eşyalarımızı bir ma. ğaraya yerleştirdik. Kazanpınar'ın suları bu. harlaşıyor; buharlar, gök yüzüne ağıyordu. Yağmur çiseliyor, yağmur damlalarını balık. lar, sıçarak kapışıyordu.

Kazanpınar, Karagöl'ün kuzeyinde, Balık. lar Dağı'nın güneye bakan eteğinde yaz. kış olarak akan bir sudur. Kazanpınar, etrafı sö. ğüt ağaçlarıyla, yemyeşil sazlarla ruhu ok.

ARAŞTIRMALARI

şayan; hergün O'nu ziyaret edenlerde dolup ta. şan bir mesire yeridir. Bir hafta çalışmakla ruhları daralan Elmalılar, Cumartesi, Pazar günleri buraya gelerek daralması ruhlarını fe. rahlatırlar. Hem avlanırlar, hem de zevkli bir gün geçirmiş olurlar. Diğer taraftan balık tut mak gayesiyle gelen etraf köylüleri, hem ba. lık tutarlar, hem le felekten bir gün çalarak zevkli bir gün geçirirler. Üç dört kişi var ki Kazanpınar'ın demirbaş müşterisidir, Bunlar geçimini buradan tuttuğu balıkla temin eden kişilerdir. Bir hakimimiz de, her Cumartesi ve ya Pazarını burada geçirdiği ve tuttuğu balık ları halka dağıttığı için "Balıkçı Hakim" adı nı almıştı,

Balık o kadar çok ki — hergün binlerce tutuluyor — bir türlü tükenmek bilmiyor. Bu sebepten değil midir ki Kazanpınarın kıyısın. dan birden bire yükselen ağaçsız, çırpıplak dağa "Balıklar Dağı" adının verilmesi. Halk sebezis hiçbir varlığa ad koymamıştır. Ba. lıklar Dağına bu adın konulupvermesinin hikâ. yesi de şöyledir: Bundan yıllarca önce Kara. göl'ün suları tamamen çekilmiş. Kazanpınar' ın suyu ise bir türlü çekilmemiş. Gölün kuru. duğu yaz mevsimi ortalarında. Kazanpınarda sürüler halinde milyonlarca balık peydah ol. muş, bunu gören halk şaşırmış. Balıkların, dağın altından geldiğine inanmışlar. O gün, bu gündür adı geçen dağa "Balıklar Dağı" denegelmıştır. Diğer bir rivayete göre, Kara. gölün suları su dağın altından gelmektedir. Göle, başka taraftan kuvvetli bir su gelmediği ne göre göldeki milyonlarca balık nereden gelmiştir? Buna cevap verilemeyeceğinden o devrin insanları, balıkların dağdan çıkmakta ol duğu zehabına varmışlar, bu sebepten dağa "Balıklar Dağı" adını vermişlerdir.

Sözü geçen her iki rivayet görünüşte ay. rı gibi ise de hakikatte birbirini tamamlamak ta ve aynı neticeye varmaktadır.

İkinciye değin avlandık, Epice balık ta tuttuk. Gecelemeye gereklik kalmadı, Binitle. rimizi hazırladık. Hep birlikte koyulduk, Yağ. mur hafifce başladı, Kazanpınarda balıklar oynuyor, sığıyor; heybemizdekiler can veri. yorlardı.

Yağmur çiseliyor. Ve biz, yolumuza de. vam ediyoruz. Yolumuzun solunda — Yuva — Elmalı yolunda — bir harabe var. Harabeden ziyade bir taş, toprak yığıntısı. Burada es. kiden bir köy varmış. Adı: Araplar Köyü. İb.

rahim Ağa'ya, "anlat şunu Çavuş, bu köy niçin bu hale gelmiş. Her halde bir sebebi vardır." O, "Peki" dedi, "anlatayım, Nasılsa bugün bilgi kesildik" Öksürdü, binğin diz. ginlerini çekti. Ve anlatmağa başladı, "Efen. dim" dedi, "Bu köyün adına Araplar Köyü derler. Dedemden işittim. Büyük bir evran köye musallat olur, Önce hayvanları yutmaya başlar. Evran bu, doymak bilir mi? Tabii bil. mez, Bugün senin hayvanı, yarın benim hay. vanı derken köyde ne kadar hayvan varsa hepsini yutmuş. Yutacak hayvan bulamayınca gözleri kızartmış, saldırmış insanlara. İnsana nerede rastlarsa hemen yutuverirmiş. Köy hal ki bezmiş bu evrandan. Öldürmek için ne çarelere baş vurmamışlarki. Ne yaptılarsa mu vaffak olamamışlar. Düşünmüşler taşınmışlar köyü bırakıp gitmiye karar vermişler. Elleri. ne geçirebildikleri eşyalarla birlikte köyü ter. ketmişler bir gün. Kimin babası gitmiş ev. ranın midesine, kiminin anası, kiminin kızı, kiminin oğlu, kederden başlar öne eğik, yü. rekler yok olanların acısı içinde, bir şafak vakti günün ağardığı yöne doğru yola çık. mışlar. İşte o günden beri o betbaht insanla. rın hikâyesi bu yakınlıkta dile geliyor." deyip sözüne son verdi İbrahim Ağa.

Köye yaklaşmıştık. Yağmur çiseliyordu. Zihnimde o betbaht insanların yürek acısı, ev ran kurbanlarının çırpınışları ve sonra ümid. sizlik içinde yok oluşları vardı.

(1) Bu vakitler — (Kış mevsiminde bu. lunluğumuz için adı geçen olay da aynı mev simde olmuştur. Bu söz o zamanı anlatmak için kullanılmıştır.)

(2) Maara — Mağara.

(3) İndi — Şimdi.

(4) İn — Mağara yerine kullanıldı. (El. malı'lar çokça mağaraya in derler).

(5) Lesi — Odunun ucu yanarak közleş. mişse buna "Lesi" derler.

(6) Canavar — Kurt.

ABONELERİMİZE

Gerek yeni yıla, gerekse geçen yıllara ait abone bedellerini göndermeyen abone. lerimizin borçlarını adresimize lutfetmele. rini önemle rica ederiz.

T. F. A.

Ramazan Dolayısıyla :

ESKİ İSTANBUL'DA SİMİDLER, PİDELER, FODLALAR

Yazan: Refi' Cevad ULUNAY

Eski zamanlarda İstanbul'un her semtinin kendine mahsus simidi, pidesi vardı. Meselâ Çakmakçılar fırınının "kazan yağı" tâbir edilen susamlı ufak simitleri bütün İstanbul'da meşhurdur. Ramazanda vükela konakları adam gönderip bu simitlerden aldırırlardı. Kerameti şu idi: Ağza atıldığı zaman dağılır, erir, kaybolurdu.

Bu çeşit simid'in bir de arkadaşı vardır ki ona "kandil çöreği" derler, bunu da en güzel yapan Hasan Paşa fırını idi.

İstanbul'da bildiğimiz klasik simidin en âlâsı Beylerbeyinde yapılırdı. Bu susamsız, altın rengi nâzenin saçığı gibi örme simit için meraklıların vapura binip Beylerbeyine git-tikleri olurdu.

Bir de Kadıköy'ün, bazı yerleri kabarik yassı bir simidi vardı ki insan yemeğe doy-mazdı.

Bu meyanda Eyübün halka simidi ile hacı lokumunu ve kuş lokumunu unutmamalı. Hacı lokumu deyince Hacıbekir lokumu zan-netineyiniz. Bunların Râhat ül Hulkum ile mü-nasebeti yoktur.

Eyüp deyince hatırıma geldi: Baharda Eyübün peynirli pidesini, ağızlarının tadını bilenler bilir. Fakat bu peynirli pideyi yapmak için Safranbolu olmak lâzımdır. Zaten o zamanlarda bütün fırınlar Safranbolularda idi. Şimdi hepsi Karadeniz'ilerin elindedir.

Ramazan pidelerini de Safranbolulular ya-parlardı. Halk bütün Ramazan, bayatlasa dahi yumuşaklığını ve lezzetini kaybetmeyen bu pideleri verdi, Ramazanda ekmek yenilmez gibi birşeydi.

Sırası gelmişken bir nebzecek de bizim eski imaretlerden bahsedeyim: Eski Padışahlar, Vezirler, servet sahipleri bir cami yaptırdıkları zaman yanına bir mektep yahut medrese, bir kütüphane, bir hamam, bir de imaret yaptırırlardı.

İmaret, fukarayı doyurmak için kurulan büyük ahanedir.

İmaretlerde fodla çıkar. Fodla, esmer, öz lü undan yapılan bir nevi pidedir. Bunun da mütehasşısı Arnavutlardır.

Her imaretin fodlacıları ve imaretin müdürü demek olan Fodlacıbaşı vardı, fodlacı-

lar çalışır o da nezaret ederdi.

Fodla satılmaz, fukaraya tevzi edilir, bazı alelere de vakıfla tahsis olunurdu. Birinci Ahmet, Ayasofyaya rakip olmak üzere Sultan Ahmet camii'ni yaptırdığı zaman camiinin civarındaki evlere fodla tahsis eylemişti. Bu suretle Ayasofyanın cemaatini Sultan Ahmed'e alacaktı, fakat iki cami de cemaatle dolardı.

İmaretlerde her gün fukara için pişen yemek nohutlu pirinç çorbasıdır. Perşembe günleri de pilâv zerde yapılırdı, fakat bu zerde bildiğimiz zerde değildi, buna (Zırva) denilirdi. (Zırva) pirinci çok ararotu az bir tatlıdır, sıcak yenilir ve pilâvın üstüne dökülür. Nefaseti dolayısıyla bazı evler de bundan alır ve yerlerdi.

İmaretler, Ramazanda yemeği iftar ve sahurda çıkarırlardı. Boğazlarına düşkün olanlar imarete çalışanlara bir (fodla boğaçası) yaptırırlardı.

Bunu da tarif edeyim:

Evvelâ evde (İç) hazırlanır. Kaşar peyniri rendelenir, yumurta ve tereyağı ile bir macun haline gelinceye kadar döğülür, halledilir, imarete götürülür. Pişirici evvelâ fodlayı fırına atar, az durdurduktan sonra çıkarır, iki sıcak foda arasına bu (İç) i yayar ve tekrar fırına verir. Boğaçı fırından çıkar çıkmaz nefis tereyağı hazırdır, üstüne sürülür ve tepsi ile eve getirilir. Evde uryanı, kayısı, yahut üzüm hoşafı bekliyor Boğaçı yenilip, hoşafı tarts'ın edilirse öyle bir beton olur ki adamı üç gün tok tutar.

Bunlardan başka İbrahim Paşada basık bir fırının simit makarnası vardı ki bilhassa sahur yemeğinde yapılırdı. Simit makarnası et suyu ile pişirilir, üzerine döğülmüş ceviz dö-külür, kırmızı biberle tereyağı gezdirilir. Sahurda bu yenildikten sonra üstüne iki bardak su içince simitler nargile marpucu gibi şişer, oruçluya açlığı düşündürmezdi.

Bu arada Cağaloğlu fırınının acıbadem kurabiyeseni de unutmamalı.

Bugün simit ve krık krak dedikleri samı uzun bagetler Kuzguncukta bir Roman ya muhacirinin fırında yapılıyor.

Ramazan tatlılarından bir de güllâc var-

Saz Şairleri :

RUHSATİ'YE DAİR

Yazan: Haşim Nezihi OKAY

Sivasın büyük ve orijinal halk şairi Ruhsatî'nin deyişlerini toplayan biri 36 da Kadri Özyalçın tarafından, diğeri hemen biraz sonra çıkmış iki kitaptan sonra bu kere de büyük folklorcu dostum İstat Eflâtun Cem Güney'in büyük himmetiyle şairin deyişleri derli toplu olarak bir kere daha edebiyat âlemine sunulunca, artık, Ruhsatî'ye ait ele geçmemiş başka bir parça kalmadığına inanır olmuştum. Zira bu her üç derlemenin de mahallinde, yani Sivas ve dolaylarında yapılmış olması, bu kanaatimi kuvvetlendirmişti.

Bu defa elime Alacahanlı Halil Rifat adlı bir zatın imzasını taşıyan ve kendi el yazısı ile olduğu anlaşılan 938 de ve eski yazı ile yazılmış cönkümsü bir defter elime geçti. Defterde bulunanları gözden geçirince bunların her üç eserinde de bulunmadığını gördüm ve gönüm kaybolup gitmelerine razı olmadı. Bilhassa son eserini sahibi büyük dostum Eflâtun Cem'in affına güvenerek bunları nisyandan kurtarmayı uygun buldum. Dergiyeye yolluyorum; ancak, Halil Rifat'ın kim olduğu.....

dir. Güllâcı vaktiyle Topkapıda tatarlar ya-parlardı, şimdi makine ile yapıldığı için naylon torbalara benziyor, kayış gibi. Güllâc, ya bademli fındıklı veyahut da kaymaklı olur. Bunu evlerde konaklarda hanımların, hanım efendilerin yapmaları an'ane iktizasındandır. Kaymaklı güllâcın üzerine renkli şekerle döğülmüş şamfistığı dökülür. Hafif ve nefis bir tatlıdır.

Eski nüktedanlardan Muhsin bey merhum Şeyhülislâm Cemalettin efendiye iftara gider. Şeyhülislâm Muhsin beyi kendi hususî sofrasına alır, yemekler yenildikten sonra tatlı olarak güllâc gelir. Efendi hazretleri:

— Muhsin bey, der, güllâc ne kadar hafif ve hafifliği nisbetinde nefis bir tatlıdır. Muhsin durur.

— Öyle değil mi?

Muhsin :

— Aman efendi hazretleri, der, baklava, kadaif, dilber dudağı, kadın göbeği, bulbul yuvası, vezir parmağı gibi ağızda dağılan nefis tatlılar varken rahmetli haminnemin namaz bezine benzeyen güllâcın da lafı olur mu ya?

nu öğrenmem mümkün olmadı; bu itibarla cönk sahibi hakkında pek bir şey söyleyemeyeceğim.

Esasen cönk'ü eski kitaplar satan bir şeyyar satıcıdan ele geçirdiğim için ondan da bu cönk'ü nereden tedarik ettiğini öğrenmem mümkün olamadı. Ancak yazıda bazı imlâ yanlışları bulunması dolayısıyla bu zatın pek fazla münevver olmadığı tahmin edilebilir.

Gerek dostum Eflâtun Cem'den gerekse sayın Maarif Kitabevi sahibi Naci Kasım Kerimesi Menife hanımefendiden Ruhsatî'nin ikinci baskısında bu şiirlerin de kitaba ithal edilmesi hususlarını burada bilvesile hürmetle rimle rica ederim.

Şimdi koşmaları sırasıyla yazalım:

I
Kani lokman Kani, yoktur Eflâtun
Urdular sinemi yare dayandı
Nico bir çekeyim derdi mihneti
Geldi gam kasavet sere dayandı
Topraktan halk oldu insanın cem'i
Fani dünya için çekerler gamı
Mancuğa korlar da İbrahimi
Vücudün yakmağa nara dayandı
Çok zamandır terk eyledim sılayı
Hak bana çekti derdi belâyı
Her kaçan çehtetsem yoktur kolayı
Görülmez işlerin zora dayandı
Elemi yarayı çok çekip Eyüp
Dökülen kurtları üstüne koyup
Âlemi yaradan settarül uyup
Elaman ümidim yere dayandı

RUHSATİ aşk ile gezdi âlemi
Ehli ifran olan anlar selâmı
Mevlâm böyle yazmış levhi kalemi
Bilmem bu tecellim nere dayandı

2
Bir mevlâyâ yalvaralım duralım
Farzın kılıp doğru yola sürelim
Habibine çok selâvat verelim
Koyalım uğruna can da beraber
Yalvaralım akıllı da deli de
Bize mevlâ güldürmesin illi de
Ebubekir, Ömer, Osman, Ali'de

beraber
Alamanya şalı askerini vermiş
Sırb'ı, Rus'u tutmuş, bir yanda kırmış

Dağıstan, Gürcüistan hep viran olmuş
Yemen Arabistan Çin de beraber
Peygamber de bu döğüşe erişe
Ali ise bir taraftan girişe
Efendimin ashapları karışa
Kılıçlar belinde kim de beraber
Askerlerim Elbistanda kışlaya
Küheylânın Erzurumdan Kışneye
İnanın siz elli dokuz yaş ile
RUHSAT sizin ile can da beraber

3

Sivas Valisi Akif Paşaya Didekçe
Devletli hünkârın aslan veziri
Hamdolsun buyana revan eyledi
Dağıttı âleme namı, şöreti
Gün gibi lûtfunu âyan eyledi
Reşit paşa geldi diye duyuldu
Fukaralar sevinmiye koyuldu
Eşkiya içine figan yayıldı
Geçirip benzini saman eyledi
Gayri geçti eşkiyanın çağları
Hep kırıldı, bayrakları, tuğları
Korkusundan yatmaz derebeyleri
Bütün bellerini keman eyledi
Geçirdi müfuzun dağ ile taş
Titredi vilâyet, etraf, dört köşe
Tûlu ömreylesin binlerce yaş
Cihan içre veli nişan eyledi
Bellerinden korkusuz geçiyor kervan
Bunda bir hal vardır dedi arifan
Hakkına duacı hep sabi sübyan
RUHSATİ yoluna kurban eyledi

4

Hevesin var ise şu delik taşta
Umut koyman nev bahara turnalar
Halep köprüsünden, havalı uçun
Uğrarsanız o cıvara turnalar
Samahora varıp eylemen heves
Mancığın güzelleri bir kıyas
Âşık olursunuz tutarsınız kara yas
Dayanılmaz bu kedere turnalar
Eğlenmeyin orda etmeyin ahi
Vardır avcıların çokca günahı
Sakal tutanda da doğrultun rahu
Bir belâ getirmen sere turnalar
Ondan sonra uçup kanat bağlayın
Doğru yolla tam Gürin'e uğrayın
Nazlı yare varıp selâm söyleyin
Bir son verin ahûzara turnalar
Gürin şeyhlerinden alın himmeti
Bulursunuz belki siz de Cenneti
Sual ederlerse Âşık RUHSATİ

Deyin ki o yandı nare turnalar

5

Söylen barhanaya çeksin gücünü
Şükür yaradana belli yaz geldi
Uzun kısa gücük mücük defolsun
Cennetin misali belli yaz geldi
Hiç gitmiyor kara kışın dumanı
Zemheri de hiç vermiyor amanı
Gene mart ayının vardır imanı
Göz yaşı dökerek selli yaz geldi
Misafir alıyor dağların başı
Şükür gitti evden kışın telaşı
Yaz çiçeği çiğdem gösterir başı
Usul boylu ince belli yaz geldi

Pehlivanlar kispet giyer güleşir
Koyun kuzu dertli dertli meleşir
Ötüştür Bülbüller güller döneşir
Domurcuk vererek güllü yaz geldi
Dul avratlar, öksüz oğlan sevindi
Zebaniler uykusunu uyudu
Sehil kuşu sefasından bayıldı
Ayrıntı, erkânı selli yaz geldi

Delik taşın yazı gelir geçerik
Gayri biz de çiftimizi biçerik
Abrul beşi gelmeyince göçerik
Sana müjde sağlı sollu yaz geldi
Gönül yan gel delik taşın yanında

Hey RUHSATİ alı güllü yaz geldi

6

Dünyanın mekrine gönlini verme
Sen de kurtulmazsın mevtin elinden
Ben filânım diye göğsünü germe
Sen de kurtulmazsın mevtin elinden
Hani Umran oğlu Hazreti Musa
Ejderha olurdu elinde asa
Firavun kaymıle cenk etti varsa
O da kurtulmadı mevtin elinden
Nemrut İbrahimle çok cenk eyledi
Semaya çıkmaya hem kast eyledi
Sonunda bir sinek helâk eyledi
O da kurtulmadı mevtin elinden
Gökten ayet ayet Kur'an indirdi
Dertli olanlara deva kıldırdı
Dünya kalsa Muhammede kıldırdı
O da kurtulmadı mevtin elinden
ÂŞIK RUHSAT ister din ile iman
Kani tahtın yel götüren Süleyman
Lokman da bulmadı ecele derman
O da kurtulmadı mevtin elinden

7

İzzet efendiye övgü
Ahlâkım bilenler metheder her an
Sahip Tabiatsın İzzet Efendi
Ceddin sual ettim eşraf hanedan
Ehli şehavetsin İzzet Efendi
Vehinde görünüp nuru Muhammed
Anıncın ismine demişler İzzet
Destinde bulunur ilmi kitabet
Zebanı şerhetsin İzzet Efendi
Böyle bir tabiat böyle halâvet
Bülbul gibi diller böyle nezaket
Pöyle servikamet yosma kıyafet
Yusuf kıyafetsin İzzet Efendi
Sıfatında çok halâvet görünür
En büyük düşmanın bakar yerinin
Seni istemiyen düşer sürünür
Sahip adaletsin İzzet Efendi
Mahmur gözlerini nasıl süzersin
Vahşi ceran gibi تنها gezersin
Kimlere darıldın yoldan azarsın
Hamîl RUHSAT'ın İzzet Efendi

8

Helallaşma Divanı

Hakkı dünya cümleten ihvanıma olsun helâl
Emmi dayı akraba dört yanına olsun helâl
Her kime ki merhaba dedimse gene merhaba
Tam hultslu dinime imanuma olsun helâl
Oğul şaşak peder mader cümlesinden razıyım
Kimse şekva etmesin süphanıma olsun helâl
Bilir bilmez ettiğim isyanıma kıldım rücu
Yalnız dostuma değil düşmanıma olsun helâl
Rahmet ile yadedene rahmet etsün zül celâl
Kadın erkek küçük büyük haneme olsun helâl
Vasiyetnamem işiten bakmasın noksanıma
İşte bakın okusun divanıma olsun helâl
Vasiyetim sünnettir, nebiler tembihidir
Getirdüğüm selâvat sühanıma olsun helâl
Beş vakitte yadederim carı yâr eshabımı
Ebubekir, Ömer, Ali, Osmanıma olsun helâl
Sathezar selâm Ali evlâdına
Kerbelâda can veren cananıma olsun helâl
Unutmasın mahşer günü RUHSATİ kemteri
Candan gayri hediye yok canıma olsun helâl

9

Sefadan el çekip cefaya taptım
İster ağlat, ister güldür efendim
Kederden ruhuma türbeler yaptım
İster yaşat ister öldür efendim
İster bermurat et, ister nâşât et
İser harabeyle ister âbât et
Gel savur toz gibi kollarıma herbat et

Gönüm ateşinle küldür efendim
Yelkenim dağıldı yeller içinde
Ümidim, boğuldu seller içinde
RUHSAT'e cevretme eller içinde
Onu bölük bölük böldür efendim

10

Gayri çektiğim ben bu cileyi
Kesildi dermanım dur seher yeli
Halim varıp yare bir bir sorayım
Yareme bir merhem vur seher yeli
Haktan bir inayet gelir irerse
Meclisimiz son demine varırsa
Eğer dost köyüne yolun uğrarsa
O yarin halini sor seher yeli
Usulca git söyle ol gonca yüzün
Kanlı yaşlar döküp yaşartma gözün
Eğer birleşmeye verirse izin
Gel bana bir haber ver seher yeli

Yakınlarda gözlesinler yolumu
Hiç kimsene vermesinler gülüm
Felek büktü kat kat etti belimi
Bu halimi söyle var seher yeli

Varıp ahpapları bir bir göresin
Yaranların divanıma durasın
RUHSATİ selâmın tebliğ edesin
Yollarda beklemeye var seher yeli

11

Zalimin zühmünden bozuldu cihan
Ol tabibi Mustafa'ya den gelsin
Dört yanımı aldı insafsız düşman
Ol Aliyyül Murtaza'ya den gelsin
Anlar t.zamadı hakkı, butlanı
Kâfir niçin kestir Şahı merdanı
Yezidi mervandan alınsın kanı
Ol Hüseyini kerbelâya den gelsin

Dur oldu dergâhtan bak iblis hele
Niçin lânet etti evvel ezele
İsa Musa ile İbrahim bile
Ahmet Mahmut Mustafaya den gelsin
RUHSAT'ın zikriyle her nefesini
Bir gün boş kalacak can kafesini
Şeriat, tarikat, ilim dersini
Tefsir eden ülemaya den gelsin

12

Bugün bir güzel gördüm siması hem esmerlenir
Ebruları tel tel olmuş kokusu amberlenir
Ağzı şeker dudağı bal dili sakız sevdiğim
Sallanışı sadrazam, kendisi hünkârlanır

Yaşı on altı yaşında sarılacak can gibi
Ebruları tel tel olmuş memeler fincan gibi

Güzelliği vasma sığmaz Yusufu Kenan gibi
Bir acaip gözler vardır baktıkça dilberlerin

Kaşların yayını kurmuş canım ile can gider
İnsan olan dayanamaz gözleri kurban gider
Hasretile gece gündüz gözlerinden kan giler
Her baktıkça derdim artar yüreğ'im fırtaklenir

Bir acaip gönlüm vardır güzellerden hazlanır
Türlü türlü renge girer sararır beyazlanır
Bugün başımı ağrır diye durmuş bana nazlanır
Hal anlamaz ol zalime RUHSAT'ı de dertlenir

13

Rücu ettim isyanımdan cümleden geçtim şükür
Ol huzırdan bädeler nûş eyledim içtim şükür
Yalan imiş inanırdım fendine dolabına
Gayri aklım fehm eyleli habi açtım çok şükür

Aklın cemet başına bu faniyi ne idersin
Bir gün ecel şerbetini nûş eyleyip yutarsın
Bu dünyaya uryan geldin yine uryan gidersin
Yakasız kolsuz gümlüğe hoşca biçtim çok şükür

Dostlarını düşman etti vasfını yazdı deyu
Doğru yolu terk edüb en egride gezdi deyu
Nice güman düşürürler Ruhsatı azdı deyu
Bihamdullah aklarımı kardan seçtim çok şükür

14

No zannedersin efendim ben beni bilmez miyim
Leyli nehar can veren cananı ben bilmez miyim
İsmi nurdur, cismi nurdur, sözü nurdur, canı
nur
Ol Muhammed' Mustafa Sultanı ben bilmez miyim

Zirah olup hal dili ile efgan edip tuttuğun
Zevkine güller açılıp lüle sümbül bittiğin
Seksen bin hacca çekilip cümle arzu ettiğin
Kâbeyi bettül harem anı da ben bilmez miyim

Ol Aliyyül Murtaza Mevlâmızın aslanını
Kırdı küffarı, kahretti çok akıttı kanını
Kaldırdı beytül haremde bunların nişanını
Ol Aliyyül Murtaza aslanını ben bilmez miyim

Bilmeseydim RUHSAT alıp içer miydım canı
ben

Bir mecazi aşk yolunda arttırmışım Şanı ben
Ann için leyli nehar çekerim efgam ben
Gökten inen dört kitap Kura'nı ben belmez miyim

15

Bilmem nasıl arzedeğim halimi diller sana
Feda kılam bu canımı serimi diller sana

Doğru söyle kimi seversin, sana o lâyük midir
Harç edeyim bütün varım kârımı diller sana

Sen seni sakın hasımdan düşürürler tuzağa
Şöhrete meyil verme girersen sonra ağa
Ben zaifim dayanamam düşerim sola sağa
Bu kadar ihsas ederim zarımı diller sana

RUHSAT'ı yem kail oldum aha elli beşine
Gece gündüz yanar oldum benim gibi şaşkına
Bendeni atma yatana yaradana aşkına
Yoksa şekva mı edirdim şimdicek diller sana

16

Mah muharrem gelende yürekten gümgümlenir
Kerbelâya âşık olan gam çeker gam gamlanır
Ham sofu bilmez anı, aşk nedir, sevda nedir
Ben âşıkım diye çıkar mecliste kemkümlemler

Âşık olan seher vakti çağırır Allah deyü
Mahşer günü kıl gelaat Yaresüllallah deyü
Keşişler dâvaya düşmüş İsa resulallah deyü
Kilisede günlük yakar tüttürür gümgümlenir

Diken de bir çiçek açsa gülistan oldum sahrır
Çirfekte biten ısırgan ben reyhan oldum asır
Bir sako partol giyenler arıfan oldum sanır
Kurulur sadrı bâlâya lâf verir hamhamlanır

Arabiye fetva veren farisi değil midir?
Şair olmak bu işin de yarısı değil midir?
RUHSAT ise dünyanın yüz karası değil midir?
Bir gün olur defterimiz dürlülür minmimlenir.

17

İzin size tor sunalar derilin bayramlaşın
Dünyalar durdukça durun var olun bayramlaşın

Buna bayram günü derler kan edenler barışın
Gönlünüze cilâ verin ver olun bayramlaşın

Serapa ziyet geyinip kırmızı güller gibi
Arifane dil çeküb en konuşun bülbüller gibi
Gam çeküb en gerdan eğme lüle sümbüller gibi
Kol kola göğüs göğüse sarılın bayramlaşın

İkişer ikişer olup her taraf alay çekin
Ak ellere al kınalar hilâl kaşe yay çekin
Cem oluben bir araya bir temiz halay çekin
Oturun biraz dinlenin yorulun bayramlaşın

Aşağıdaki koşmanın değişik bir varyantı
üstat Eflâtun Cem Güney'in hem Ruhsatı ki-
tabında Ruhsat'ı'ye ait olarak alınmış. hem
de Mesleki kitabında Ruhsat'ın oğlu Minha-
ciye ait bir numaralı koşma olarak gösteril-
miştir. Ben bu koşmanın babasına, yani Ruh-
sat'ı'ye ait olduğu kanatindeyim.

san

İSKOÇ ŞATOLARI

Claire - Eliane Engel'den Çeviren Muzaffer UYGUNER

İskoç şatolarının mukaddes ve manevi yönlerini ihmal edip sadece mimari tarzların, burçlarından ve tefrislerinden bahseylemek doğru olmaz. Bir Ortaçağ şatosunun kökleri tarihin derinliklerine uzanır. İskoçyada ise bu hal her taraftan daha fazla hissedilir. Toprağı ufuklardan ufuklara süpürgelikler, fujeler ve otlarla örtülü; az işlenmiş vahşi ve el sürülmemiş dağlarla kapalı, fırtınalı ve bu lutlu bu memlekette bütün dramatik mazi kalınların eski taşlarında devam etmektedir. İskoç romantizminin bugün de yaşadığını söyleyebiliriz. Glasgow Birleşik Krallığın önemli şehirlerinden biridir; fakat bütün tarihi, restorasyon bilgileri tarafından silinmiştir. Beyaz granitten yapılmış binalarıyla parlak Aberdeen, memleketin kanlı ve romanesk tarih devirlerini yaşayan Inverness, Edimbourg gibi şehirler de eski şehirlerdir.

Memleket her devirde akınlara, yağmalara, istilâlara uğradığından İskoçya her zaman müdafaa tertibatını yenilemek ve deniz kıyısındaki burunlarda ve adalardaki kalelerini tahkim etmek mecburiyetinde kalmıştır. Çok defa de tepelere tırmanılmış ve dik bir tepeden duruma hâkim olmak istenilmiştir. Mimari yarı İngiliz, yarı Fransız tarzında, pitoresk ve karışıktır. Bir zaman kuvvetli bir Fransız etkisi bulunduğu, kralların ve senyörlerin yanında çalışan mimarların tah-

18

İğit ilgit esen seher yelleri
Benim keklik sekisimden bir haber
Yine bahar geldi dağlar yeşerdi
Söyle benim dal kaşımın bir haber
Sevdiğimin kulakları seste mi
Gönlüğü acep yine hasta mı
O da benim gibi kara yasta mı
Göğsü elvan nakışlımdan bir haber
Sinnim vardı otuzbeşe dayandı
Bağrım yine ateşlere boyandı
Gönlü gayri gâfletinden uyandı
Bülbül gibi konuşumdan bir haber
On yıldır RUHSAT'ı hasret yizüne
Muhabbet tuzağı, kurdu izine
Seher yeli vardınsa çam düzüne
Benim ahu bakışlımdan bir haber

kim edilmiş Fransız şehirlerinden, hususiyile Carcassonne'dan, ilham aldıkları bilinmektedir. İskoç şatoları yüksek kükük kuleler ve İngiliz terede bulunmayan teferruat ile tezyin edilmişlerdir. İskoç Kralı Jacques V Fransada yaşamış; François I'in kızı Madeleine de France ve Balafre'nin kardeşi Marie de Guise ile evlenmiştir. İskoçya gibi uzak bir memlekette Rönesansın ilk abidelerinden biri olan Stirling Kraliyet Şatosunun süslenmesi için Fransadan heykeltraş getirtmiştir. Guise Dükü eniştesinin bu arzusuna uyarak inşaat sırasında Fransız mimarları göndermiştir. Stirling, Stuartların kaderleri ile sıkı bağları bulunan kalelerden biri olmuştur. Bir sivri kayanın üzerine tünemiş gibi duran şatonun surlarında allenin kralları bazen sakin bir ömür geçirmişler, bazen de isyan eden vassaller tarafından hapsedilmişlerdir. 1543 de, henüz bir kaç haftalık bebek iken Marie Stuart ve daha sonra oğlu Jacques I (İskoç Kralı olarak Jacques VI) burada taç giydiler.

Krallık kalelerinden büyük bir tanesi de Edimbourg'tadır. Üç yönden şehre hâkim kalyak bir burundaki bir tepenin üstüne kurulduğundan biraz Stirling'e benzer. Şimdiki durumu restore edilmiş şekli olup bazı belgelere göre ilk inşası 620 yılındadır. Şurası muhakkak ki 1093 de Kraliçe Margaret'in burçlarında öldüğü zamandan çok önce inşa edilmiştir. Bu şatoda zaman zaman oturulmuş, terk edilmiş ve bir zaman sonra yeniden imar edilerek İkametgâh ittihas edilmiştir. Stuartlar başlıca İkametgâhlarından biri olarak kullanmışlar, Marie Stuart tarafından Kraliyet İkametgâhi olarak kullanılmış, Jacques I orada doğmuştur. Rönesansın sonlarında, burçlarından birinin üstünde fevkalâde bir mimari ile geniş bir merasım salonu meydana getirilmiştir.

Marie de Guise'in maiyeti burasını rahat sız ve sıkıcı bulduğundan oturmak istemişlerdir. Çoğunluğu Fransız olan bu saraylılar idareyi ellerine dahi almışlardır.

Saltanatın tercih eylediği yerlerden biri de Edimbourg yakınlarında Firth of Forth sahillerine yakın Linlithgow şatosu idi. Burayı Jacques V in karısı ve Marie Stuart'ın

annesini severlerdi. Burası 1746 da jakobitlerin ayaklanması sırasında yakıldığından harabe halindeydi; fakat şahane bir harabe. Taşlar, belki de yangın sırasında kimyevi bir olay sebebiyle pespembeydi. Kare şeklindeki büyük ikametgâh, etrafını söğütlerin çevrelediği küçük bir göle bakıyordu. Stirling gibi bu da Sir James Hamilton tarafından inşa edilmişti. Çatısız, büyük pencereleri açık, korkunç binalarla çevrili avlusu karanlık olup burada Rönesans stilinde yapılmış güzel bir çeşme bulunuyordu. Doğuda, bugün boş olan hücrelere açılan büyük bir kapı vardı ve bunun önünde üç İskoç unsurunun, yani halk Parlemento ve Rahipler sınıfının sembolleri bulunuyordu. Bu avluda, 1535 yılına doğru, Jacques V ve Marie de Guise'in huzurunda, meşhur ahlâkı Sir David Lindsay'in protestanlıkta mülhem İskoç Tiyatrosunun tarihinde önemli bir dönüm noktasını ve reformu gösteren Ane Etatire Of the Three Estates (Üç Devletin Yergisi) adlı piyesi oynanmıştır. Bu piyes oldukça iyi bir şeklide kısıtlanmış olarak Edimbourg Festivalinde de oynandı.

Bölgenin diğer krallık şatosundan biri de Edimbourg limanında, kaleden inen yolun, Mile Royal'in sonunda bulunan Holyrood'dur. Saray, 1544 yılında bir İngiliz çapulcu takımı tarafından yakılan bir gotik kilisenin etrafında kurulmuştur. Kilisenin harap kemerleri, kavissiz sivri kemerleri, XVII yüzyılda Charles II zamanında inşa ettirilen, XVIII yüzyılda restore edilen bugün de Kral ailesinin Edimbourga geldiklerinde oturdukları yeni sarayın yanında, yükselmektedir. Marie Stuart'ın gürültülü ve fırtınalı yaşamının bir çok yıllarını orada geçirmiştir. Kâtipi ve gözdesi Rizio orada öldürülmüştür. Bugün, Kraliçenin odasının kapısına cesedinin bırakıldığı yerde kan lekeleri görülmez; onların yerine bakır bir levha konulmuştur.

Firth of Forth'e hâkim şahane bir parkta, yeni fakat pitoresk olan Lauriston Castle bina edilmiştir. Bu şato 1683 de, Edimbourg'da kuyumculuk yapan Law of Lauriston ailesinden satın alınmıştır.

Edimbourg'un güneyinde, şehrin hemen yakınında, 1374 tarihlerinde kurulan Craigmillar Castle'in muhteşem harabeleri görülür. Henüz delikleri açılmağa başlanan muazzam duvarları yüzyıllara dayanabilmıştır. 1544 de yağmaya uğramıştı. O tarihlerde Stuartların

malı bulunduğundan hemen bir Fransız mimar tarafından tamir edildi ve tarihi, krallık ailesine bağlı olarak, devam etti.

Güneye inildiğinde, Tweed'in ormanlık, yeşil ve güleç topraklarında; kıyının kayalıkları üzerine kurulmuş, yüksek Niedpath kalesi görülür. 1296 da inşa ve 1656 da tamir edilen bu kule İskoçyanın fevkalâde kulelerinden biridir ve tarihi Robert Bruce'a dayanır. Daha uzakta, Peebles kısmında XV yüzyılın sağlam ve mağnum, cepheli büyük ikametgâhı Traquair Hous bulunur. XVI yüzyıldaki tamiratta büyük salonlarının birinin tavanına muhteşem resimler ve heykeller konulmuştur. Traquair kontları, malikânelerinin mahvını ölemek için bir çok İskoç sivil savaşına katılmışlardır. 1648 de Montrose Markisinin ve 1745 de Prens Charles — Edward'ın yardımlarını da reddetmişlerdir. Onlar, bu şatoda birer gece misafir kalmışlar ve giderken parkın arka tarafındaki demirkapıyı sürgüleyerek, bunun bir Stuart kralı için açılmayacağını beyan etmişlerdi.

Traquair'ın hemen yakınında, batıda, Sir Walter Scott'un oturduğu Abbotsford yüksektir. Tamamen gotik stilinde olup yazarın şahsîlik zaferinden sarhoş bulunduğu ve aynı yılda üç romanını yayımlamağa başladığı 1812 yılında yapılmıştır. Abbotsford'da herşey, bütün binayı süsleyen Maida adlı köpeğin — ki bu köpek hayatında ve ölümünden sonra sahibini bırakmamıştır — resimlerine varıncaya kadar gotik stildedir. Edimbourg eski hapishanesinin kapısını kapı olarak takmışlardır. Koridorlar ve salınlar dirks (bir çeşit kama), claymores (iki ağızlı büyük ve düz İskoçya kılıcı), skindues ve diğer kesici silah armaları ile süslenmiştir. Kitaplık açık ağaçla döşenmiş, tavana muazzam bir pantantif konulmuştur. Eski âşık, zarif görünüşlü, heyecanlı ve cömert Walter Scott'un bu ciddi durum gösteren sahte eşyayı yanyana koymakta ve yerleştirmekte bir çocuk zevki duyduğu sanılır.

Firth of Forth'un kuzeyine geçilirse şatoların pitoreskleştiği ve biraz da fazlaştığı görülür. Dundee'nin kuzeyinde, arızalı ve ormanlık bölgede, Kraliçenin annesi Elizabeth'in kardeşi Lord Strathmore'un malikânesinde Glamis şatosu bulunmaktadır. "Hall to thee, Macbeth, Thane of Glamis! (Selâm sana, Makbet, Glamis Senyörü)". Bu şato Makbet'in bu

yüclerini akla getirirse de çevre vahşi değildir ve Shakespeare kahramanını biraz kara düşündürmüştür. XIV. yüzyıldan kalma tamir edilmiş yüksek bir burç iki yeni kanatla çimenler ortasında yükselir, İngilterede hüküm sürmüş Stuart krallarının reykelere ve bir dev güneş saati ön tarafını süsler. Arkada, Rönesans stili bir bahçe malikânenin yüksek duvarı ile çevrilmiştir. Jacques V ve Marie de Guise, 1715 de Salt — George gövâyesi gibi burada yaşadılar. Makbet'in Kral Malcolm'u burada Stone Chamber Taş Odada katlettiği iddia edilmekte ise de bu yalandır. "Nouveau Testament — İncil" ile ilgili ve Hollandalı ressam Jacob de Wett tarafından 1688 yıllarında yapılan bir seri tablonun süslediği şirin bir kilisesi de vardır. Fakat şato, İskoçyanın en huzursuz şatolarından biridir. Strathmore ailesinin nesilden nesile geçen karanlık bir aile sırrı mevcuttur. Hayaletlerden, kilisede geçen gizli olaylardan bahsedilir. Hepsi müphem ve fakat hâlâ da müessirdir. Zira, hayaletler aşağı yukarı bütün eski İskoç evlerinde barınmak hakkını halizdirler ve bu gibi misafirler normal sayılır. Edimbourg'da "For Recording abnormal Happening" adında bir dernek bulunmaktadır. Üyelerinden biri, M. J. W. Herries, bana bazı müşahedelerini bildirdi. Onbeş yıl önce Stirling şatosu nöbetçilerinden biri burçlar üzerinde bir gölge görüp hayılmıştır. Zeki ve akıllı bir adam olan nöbetçiye ne gördüğünü soran M. Herries'e, Marie Stuart'a benzeyen bir hayalet tavsif etmişti. Edimbourg şatosunda, 1670 de büyükü tarafından yakılmış Yüzbaşı Weir'e benzeyen bir "Kara Adam - Arap" görülmektedir. Robert Bruce zamanının bir hayaleti de Glamis'de görülmektedir. Neidpath'da ise M. Herries, bir merdiven çıkan ayak sesleri duymuştu; halbuki o sırada hiç kimse çıkmamıştı.

Çok meraklı inançlardan biri de Skye adasındaki Dunvegan Castle ile ilgilidir. Ülke 750 yıldır bilâfasıla Macleods'ların elindedir ve 1956 yılında ailenin genç vârisinin 21 inci doğum yıldönümünde Kraliçe Elizabeth de hazır bulunmuştur. Bu merasimde, 1493 den beri gelen âdete göre, Duvegan kadehiyle içilmesi mecburidir. Şatonun kıymetli eşyası arasında lekeli ipek büyük bir mendil bulunmaktadır. Bu ipek mendil bir Doğu kumaşı olup Haçlı Seferleri sırasında Macleods'a pe-

riler tarafından verilmiştir. Gelenek öyle yerleşmiştir, ki son Dünya Savaşında bu aile fertleri tayyare ve tanklarında bayraklarını taşımışlardır. Bayrağın Skye'e ve perileri tarafından getirildiğine inanılmaktadır. Bu perilerden biri olan Harald Haardread'in, bir Bizans kilisesinde tavattun ettikten sonra Kudüseye gittiği ve oradan İskandinavvaya geldiği ve bu kumaşı Kudüsten getirdiği söylenmektedir. Ahfadı İskoçyaya yerleşmiş ve onların kızlarından biri Macleods ile evlenmiştir. Belki Doğu kumaşını da Macleods'a getiren bu kızdır. Şatonun kâhın duvarlarının etrafında herşey gariptir: Macleods'u tehdit eden tehlikeli haber vermek için gökten ateş küreleri geçer; leylekler saadet habercisidir. Her zaman bu Perili yer ziyaretçi celbetmiş olup Dr. Samuel Johnson ve Walter Scott orada bir müddet kalmışlardır.

Batı kıyıları yakınında, Loch Alsh adlı küçük adada, Morray Kontlarının malı olan XIII. yüzyılın kalelerinden Eilean Donan'ın harabeleri yükselir. 1715 de bir isyan sonunda üç harp gemisi tarafından bombardıman edilmiş, 1719 da İspanyolların garnizonu olmuştur; bugün ise Loch'un gri sularını seyreden bir iskelet gibidir.

İskoçya tepelerinde ve burunlarında yükselen şatoları kısaca olsa dahi ele almak ciltlere vabestedir. Deen'in güzel vadisindeki kraliyet şatosu Balmoral 1850 — 1860 yıllarının, "kötü devir" in cesur bir abidesidir. Fakat Tantallon, Inverary, Culzean — XIV yüzyıl XVIII. yüzyıla bağlar — Hopetoun ve daha bir çokları, bu kendine has ve esrarlı memleketin pitoreskini saklamaktadırlar.

M. R. GAZİMİHAL ÖZEL SAYIMIZ

152 numaralı ve Mart 1962 sayımızı memleketimizin yegâne müzikologu merhum Prof. Mahmut Gagıp Gazimihal sayısı olarak hazırlamaya karar vermiş bulunuyoruz.

Merhum büyük üstadı yakından tanıyan ve onun değerini türlü cephelerden ele alacak olan her yazı bu nüshamızda yer alacaktır.

Bu sayımızın eksiksiz olması için ilgililerinizi bekliyoruz.

T. F. A.

YOZGAT'TA YUFKA, BAZLAMA, DÜĞÜN EKMEĞİ

Yazan: Hasan ÖZBAŞ

Yozgatta yerliler YUKA (Yufka) ekmekek yerler. Yufkayı her aile kendi evinde yapar. Bunun için Yozgatta eski evlerin hepsinde (Yufka ekmekek pişirmek için) bir Tandır vardır. Evde tandırın bulunduğu kısma TAN - DİRLİK derler. Tandırda SAÇKI (sap, saman, kuru gübre) yakılır. TANDIR bir metre kadar derinlikte 70 santim kadar çapında içi tuğla ile örülmüş, silindirik varı bir kuyudur. Tandırın hava alması ve kolay yanması için dibinden, dışarıya bir delik açılır. Buna KÜLLE denir. Tandır bu delik hizasından çatılır ve ateşlenir.

Yufka ekmekek yapmak için kullanılan aletler şunlardır:

1 — 2 — 3 batman veya daha fazla unu, içinde yoğurmak için Bakır bir TEST.

Yufka hamuru mayasızdır. Yoğrulacak una kâfi gelecek kadar tuz atılarak soğuk su ile test içinde hamur yapılır. Bu hamur yumrukları iyice yoğrulur. İyi yoğrulmuş hamur açılmaz, iyice yoğrulmuş hamur biraz bekletildikten sonra 300 - 400 gram kadar yuvarlak beziler yapılır. Hamurun içine salamur peyniri suyu veya katık suyu konursa ekmeğeki pek güzel açılır.

2 — İTA, ita sofraya altına benzer fakat daha geniş ve çadır bezi gibi kalın büyücek bir bezdir. Eskiden bizde dokuma fabrikaları mevcut değilken Yozgathılar itayı ya at derisinden yaparlardı veya yünden hususi dokuturlardı. Sonraları fabrika malı kalın bezlerden yaptılar. Fabrika bezleri ucuz ve kalsız oldu. Şu için çabuk benimsendi.

Ekmekek edileceği zaman ita tandırılığa yayılır. İçine bezilerin yapışmaması ve ekmekek açıcıların UĞRA olarak kullanmaları için bir miktar un konur. Alınan beziler itanın ortasına yığılır.

3 — EKMEK TAHTASI, Bir metre kadar uzunluğunda 60 - 70 santim genişliğinde ve 15 santim kadar yükseklikte, ayaklı, üzeri pürüzsüz, düz tahtalardır.

Bezler oklavalarla bu tahtalar üzerinde açılır.

4 — OKLA (oklava), bir metre kadar uzunluğunda, 1,5 santim çapında, pürüzsüz ve yuvarlak, Tahtadan yapılmıştır. Ek-

mek bununla açılır,

5 — EVRAAC (Evirgeç), İki ağızlı kama biçiminde fakat ucu yuvarlak olur. Bir metre uzunluğunda 5 santim eninde yarım santim kalınlığında yassı sert tahtadan yapılmıştır. Ekmekek sağı üzerinde bununla evrilir. (Çevrilerek pişirilir)

6 — SAÇ, Bir metreden fazla kuturda, iç tarafı basık (içbükey) dış tarafı kubbemsi (dışbükey) ve kalınca bir saçtır. Yanan tandırın üzerine konur, Ekmekek bu saçın üzerinde pişirilir.

Ekmekek yapmak için bir gün evvelinden bütün bu takımlar hazırlanır. Kendinde olmayanı, komşudan alırlar. Tandır temizlenir, saçkı tandırın başına yığılır. Ekmekek açıcılar, yoğurucu ve evirici kadınlar bulunur. Yozgatta her kadın bu işleri bilir. Fakat bir kadın yalnız başına bütün bu işleri yapamayacağından, ya para ile veya ödünçleşme kadınlar bu olarak ekmeğini yaparlar.

Ekmekek edileceği gün sabahleyin erkeğenden (Ezandan evvel) kalkarlar. Ekmekekçiler gelir. Evirici başlığı çatar, tandırı yakar. Yoğurucu hamuru yoğurur, bezeleri alır, Açıcılar itayı tandırılığa serer, itanın etrafına minderlerini kor, üzerine otururlar. Önlerine tahtalarını alırlar. Tahtanın kendilerine gelen yanını dizleri üzerine dayıyarak, meyil verirler. Bezilerin tahta ve oklava yapışmaması için, bezilerin altına ve üstüne un serperler. Serpilene una UĞRA denir. Bazı fakirler, uğralık için arpa unu kullanırlar. Tahta üzerinde bezeleri oklalarla açarlar. Unun özlülük derecesine göre beziler gayet ince kâğıt gibi 110 - 120 santim kutruna kadar açılır. (Sarıburşa unu güzel açılır.) Açılan ekmekekler daha uzun bir oklava UZUNOKLA'ya sarılarak eviriciye verilir. Evirici bunu kızgın saç üzerine serer, rek elindeki evraac ile çevirerek yakmadan pişirir. Pişen ekmekekler üst üste yığılır. Sonra yığılan bu ekmekekler deste deste alınarak bir odada soğutulur. Ondan sonra kilerde yerine bir adam boyu kadar üst üste yığılır. Buraya kadar yapılan işe, EKMEK ETME derler.

Bir evde ekmekek edilirken sokakta, burcu burcu kokar. Teklifsiz olan komşular sade yağ getirir, Bazlama yağlatırlar. Ekmekek edilirken

ARAŞTIRMALARI

gelene, kim olursa olsun bir kaç tane sıcak bazlama verilir.

BAZLAMA. — Daha ufak çapta kalınca açılan yufkaya BAZLAMA derler. Tam bezi ile Büyük bazlama yapılır. Bir ekmekek bezisini üçe, dörde bölerek küçük bazlama yaparlar. Büyük bazlamanın içinde, küçük bazlamaları sade yağ ile yağlarlar. Yağlı bazlama buna derler. Sıcak sıcak yemesi hoş olur.

Yufka çabuk bayatlamaz, nem görmedikçe küflenmez, herkes nüfusuna ve ununa göre 200 - 300 kilo unu yufka yaparlar. Nüfusuna göre 2 - 6 ay yerler. Böyle çok yapılan ekmeğe KİŞ EKMEĞİ derler. Hali vakti yerinde olan kışa girmeden böyle bir defa yapar, kış çıkınca yer.

Pişen, yığılan ekmekekler, kurudur. Herkes günlük ihtiyacı kadar 1 - 2 çarpım (5 - 10 ekmeğe bir çarpım denir) kuru ekmeekten indirir, herbirine tek tek eliyle su serper. Yine üst üste kor, üstünü sufra bezi ile örter. Biraz sonra bu ekmekekler yumuşar, pamuk gibi olur. Artık kırılmaz, bunlar dörde katlanarak suf. raya getirilir.

İşte düğün yapacak olanlar, düğüne girmeden bir de DÜĞÜN EKMEĞİ yaparlar.

Oğlan evinin düğün için yaptığı ekmeğe DÜĞÜN EKMEĞİ Kız evinin yaptığı ekmeğe de KİNA EKMEĞİ derler.

Düğün ekmeğedi düğünün ihtiyacı kadar yapılır. Düğün ekmeğine açıcı olarak, şen tabiatlı, güzel sesli şen kadınlar çağırılır. Akraha ve komşu kadın ve kızlar da gelirler. Bir iki tane de Def bulundurulur. Def çalarak, türkülerle hamur yoğrulur. Açıcılar bir döküm ekmekek açarlar, sonra ekmekek tahtalarını kenara çekerek, kalan beziler etrafında bir güzel halay çekerler, Oyunlar oynarlar. Sonra tek, rar işlerine başlarlar.

Güvey öğle yemeğine geldiğinde; evirici evraac kaldırır. Bahşış ister. Sonra güveye bazlama yağlarlar, Yağlı bazlamayı kadınlardan biri güveye götürür. Güvey bununla karnını doyurduktan sonra tepsiye bir miktar para bahşış kor. Bu para ile çarşıdan meyve ve çerez getirirler. Orada bulunanlar yerler.

Hamur az da olsa düğün ekmeğedi çabuk bitirilmez, oyunlarla, halaylarla, şarkılar, tür. küler manilerle akşamı bulurlar.

Ekmekek ettim terledim
Köske çıktım parladım
Yar geliyor dediler
Koçu kurban bağladım.

KİNA EKMEĞİ: Kız evinde yapılan düğün ekmeğine KİNA EKMEĞİ derler. Kına ekmeğedi de aynen oğlan evinde edilen düğün ekmeğedi gibi edilir. Yalnız kına ekmeğinde Gelin kızı da oyuna ve halaya katarlar. Ucuyluk bolluk olur diye gelin kızı oynatırlar. Bir de kız evinden oğlan evine yağlı bazlama gönderirler. Oğlan evi bazlamayı getiren kadına bahşış verir. Bu para ile çarşıdan meyve ve çerezler getirirler.

Düğün ekmeğinde olduğu gibi aynı nesli hava içinde akşama kalar kına ekmeğini de ederler.

Yıllık aboneli: 10,
altı aylık aboneli: 5
liradır.
Yurd dışı senelik abone:
3\$, 1\$

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir
Adres değiştirmelerde
ücret alınmaz.
Vakit Basımevi

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden: Mes'ul Müdür: İ. HİNÇER

Sekreter: BORA HİNÇER

ADRES: Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak No. 17 İstanbul

TÜRK FOLKLOR DENEĞİNİN YAYIN ORGANIDIR.

BİLMECELER, BULMACALAR

— VIII —

Derleyen: Faik AKÇIN

Tumtok, gölgesi yok. (Kuyu)
Tükenmezden mal aldım, öremeze bin. (Toprak - Ka-
dirdim, sallanmazdan gelirdim. (Köprü)
Tüllü müllü şak, bunu bilmiyen eşek (Turp)
Tuttum bir aplan, soydum çırcıplak; ba-
banınki bitişik, ananınki dört parmak. (Ab-
dest alıp namaza durmak)
Türlü kız sancağınla, yetmiş iki erceğin.
le. (Darı başağı)

U
Uçar uçar, beyaz yapar. (Değirmen)
Ufacık arpacık = (mantarcık) başındadır
tablacık. (Raptiye)
Ufacık boylu, yeşil donlu. (Bamya)
Ufacık figicik, içi dolu turşucuk. (Limon)
Ufacık kırmızı bir ev, ne kapısı var, ne
penceresi; içinde yıldızdan bir yatak, yatakta
beş küçük yavrucuk. (Elma)
Ufacık mezar, dünyayı gezer. (Ayakkabı)
Ufacık mermer taşı içinde boylar; pişi-
rirsən aş olur, pişirmezsən kuş olur. (Yu-
murta)
Ufacık minicik, burnu var eğricik. (No-
rut)
Ufacık nişadır, dünyayı ısıtır. (Güneş)
Ufacık odacık, içi dolu yongacık. (Simtük)
Ufacık tencerenin aşı, çok tatlı olur.

(Ceviz)
Usta yapar, alan kullanmaz; kullanan bil-
mez. (Mezartaşı)
Usta yapar yapısını, insan yapar sefte-
sini. (Ev)
Uzaktan baktım hiç yok, yanına vardım
pek çok. (Karnica)
Uzak uzak diyarlardan bir acı tatlı kuş ge-
rir, hurma badem dilleri acı tatlı sözleri in-
sann gözlerinden yağ getirir. (Mektup)
Uçtu keklik, kaldı dilber. (Saman - buğ-
day)
Uzundur boyu, incedir beli; kesilince seli,
söylüyor dili. (Kalem)
Uzun kuyu, dumdum suyu; içen ölür, iç-
miyen kalır; uzundur, incedir, kertilettir başı.
(Tüfek)

Ü
Üç ayaklı geldi, arkasından yassı Meh-

met, daha sonra Mısırlı Hacı Osman geldi;
derken eli bıçaklı Ali geldi, onun arkasından
kavgacı Hasan, onun da arkasından beyaz kü-
lahlı Veli geldi; yanı sıra deli geldi; otuz iki
hammal hana indiler; Handa bir gürlütlü kop-
tu, Yemen ağası geldi, gürlütlüyü bastırdı.
(Sofra ayağı — Tepsi — Mısır ekme-
gi — Bıçak — Fasulye — Bulgur pilâ -
vı — Hoşaf — Dişler — mide — Kahve)
Üç biraderler üçü de kâtipzadeler, biri ber-
ri havada, biri ab-ü safada, öbürü hâk-ü
havada zevk sürer. (Cemre)
Üç dükkânım var, biri kadifeci, biri o -
duncu, biri de uncu. (İyde kabuğu — Çekir-
deği — Yenilen iç kısmı)
Üçyüz altmış beş leycek, elli iki yumar-
tası, dört yuvası, oniki yavrusu var. (Yıl, 365
gün, hafta 52, mevsim 4, Ay 12.)
Üfürdüm uçtu, göksuyu geçti. (Sığara kâ-
ğıdı)
Üstü atlas dükkânı, ortası uncu dükkâ-
nı, altı oduncu dükkânı. (İyde)
Üstü kara, kömür, kömür değil, içi be-
yaz, peynir değil, kuyrugu var sıçan değil,
başı yeşil emir değil. (Kara turp)
Üstümüzden inceler düşer, sana da düşer,
bana da düşer. (Yağmur)

Y
Yamyam yanaklı, mantı kulaklı, Trabzon
dişli, mahallenin dellali. (Eşek)
Yapan satar, alan kullanmaz, kullanan
da görmez, kıymetini bilmez. (Mezar Taşı)
Yarısı altın, yarısı gümüş, üstü zarif ol-
muş, her derde deva, murat etsen canlı olur.
(Yumurta)
Yarım ekim, bütün aldım. (Patates)
Yarım kaşık, divara yapışık. (Kulak)
Yarısı ak, yarısı kara, bir temenna et söy-
leyim sana. (Tavuk boku)
Yaşamayı için gömülen nedir? (Ateş)
Yaş girer, kuru çıkar. (Ekmeke)
Yaymayı yaydım, kakmayı kaktım; kızı-
lı gömdüm, kılıyı yumdum. (Yalak — Kapı —
Ateş — Göz)
Yazlı mezar, dünyayı gezer. (Para)
Yazın mavı tarla üzerinde güvercinler
yürür. (Deniz ve yelkenli kayık)
Yedi tane kapısı var, ne de sağlam ya-

KISKANÇLIK TEMİ ÖRNEKLERİ

Yazan: Ali TUNÇ

Kıskanmayı insan duygularının en aslı o-
lanlarından sayanlar vardır. Buna göre de kı-
skanma duygusunun ve kıskanan insanın pek
hor görülmemesi lazımdır. Ancak bu, şöyle ol-
sun ki kıskanma duygusu bir aşağılık duygu-
su, kıskanan da bu duygunun manevi ezintisi
içerisinde bulunmasın.

Türk halk edebiyatı, ya şairleri ağzın -
dan söylenen, yahut da, bizzat halk ruhunun
terennümünü çeşitli motif ve duygu unsurla-
rile işlerken, bu duygu ve söyleyiş güzelliğine
ve ileriliğine ulaşmış bulunuyor. Çünkü,
Türk halk şairleri ve türk halk ruhu, kıskan-
lık temi üzerinde çok ince ve içli şiirler söy-
lemişlerdir.

Meselâ Karacaoğlan'da bu duygu :
Gündüz hayâllerim, gece düşlerim,
Uyandıkça ağılamıya başlarım,
Sevgilim üstünde uçan kuşların
Tutup kanadların kırmaya geldim."

İfadesinde görülen hakim söyleyiş, sevilen
kimsenin uçan kuşlardan bile kıskanılmasıdır.
Aşık Ömer'in :

.....
pısı var. (Baş)
Yedi delikli tokmak, bunu bilmiyen ah-
mak. (Kulak 2, Göz 2, burun 2, ağız 1)
Yeraltında dedemin sakalı (Prasa)
Yeraltından geçen peri. (Su)
Yeraltında diğsiz koca. (Sarımsak)
Yeraltında kara hardak. (Turp)
Yeraltında kazan kaynar, (Karnica)
Yeraltında kilitli sandık. (Mezar - Tabut)
Yeraltında kırmızı çivi (Havuç - Pancar)
Yeraltında kızıl bakraç (Domates -
Kırmızı Trup)
Yeraltında küflü sandık, (Ölü)
Yeraltında yağlı kayış, (Yılan)
Yer yer doymaz, taşır taşır yorulmaz,
(Vapur)

Yerde gezer, izi yok; havada uçar, sesi
yok, süti helâl, canı var, kanı yok. (Arı)
Yerden yapma evler gördüm, etten sakal-
lı adamlar gördüm, köpük kuşan taşlar gör-
düm, (Mezar — Hoşoz — Sabun)
Yeşil mantolu, kırmızı roblu, siyah düğ-
meli, (Karpuz)
Yeşil iken al olur, meyil edince siyaha,

Gel ey dilber kan eyleme,
Seni kandan sakınırım,
Doğan aydan esen yelden,
Seni gülden sakınırım.

Tabibim hısm ile bakma (Habibim de olur)
Ben kulun odlara yakma
Yanağına güller takma
Seni gülden kıskanırım
Halden bilir hal - daşım var,
Yola gider yoldaşım var,
Üç yaşında kardaşım var
Seni ondan sakınırım.

Ömer'im der ben de geldim,
Tazelendi eski derdim,
Sen bir kuzu ben bir kurdum,
Seni benden sakınırım.
Söyleyişinde biz, sevgilinin her türlü şey-
den kıskanılışın gene o nisbete güzel ve âhenk-
li terennümünü görebiliriz.

Kul Mustafa'dan alınan aşağıdaki örnek-
lerde, ayrılık temiiyle işlenmiş, büyük korku-
da kıskanılışını görürüz.
"Ben bilirim yâr sevgisi candandır,

.....
lezzet verir dimağa; tutar isen yavaş tut, iki
elin kan olur, (Karadut)
Yeşil iken yerinden ayrılmıyan, sarardık-
tan sonra düşen nedir? (Yaprak)
Yeşil bir taht üstüne oturmuş bir melek,
lâle ve mercandan lepleri, neveste ile soh-
bet eder, bir rakip geldi, vurdu hançeri, (Gül)
Yolda bir gelir, ayda üç, (Cemre)
Yolda gider, yolcu değil, ağaca biner in-
san değil; semeri var, eşek değil, yazı yazar
kâtip değil, (Sümüksümböcek)
Yük gördümü kaçır, yem gördümü co-
şar, (Eşek)
Yük üstünde kılı yumak = kürklü hoca,
(Kedi)
Yüzü kara, gözü kara, dalar bütün so-
kaklara, (Akşam karandığı)
Yumrucuğum kadar yumrucuk içinde kırk
elli yavrucuk (Nar)
Yumurtayı oyarlar, içine dünyayı koyar-
lar, (Radyo)
Z
Zehirden acı, şekerden tatlı, deveden yük
şek. (İncir ağacı)

— BİTTİ —

Yarsız bana fena dünya zindandır,
Benim ulu korkum hemen şundandır,
Gayrılara gönül vere yâr deyu."

Halk sairlerinden Kâmi'nin terennümünde,
serin esen rüzgârın bile — Belki de bu se-
rinliğinden dolayı sabah rüzgârıdır — sevgi-
linin yanına gizli varması arzulanır :
"Varırsan yanına sabâ gizli var,
Öyle var yanına, duymasın ağyar,
Kâmi'nin sırrını etme aşıkâr,
Bu sır ve esrarı sen nihan götür."

Halk edebiyatımızın incileri diyebilece-
ğimiz mânilerde kıskançlık teminin daha de-
ğişik ve zengin motiflerle süslendiğini görü-
rüz. Bir yerde :
"Kemence çala çala
Çıktım bir ince dala
Korkarım düşem ölem
Yârime eller ala."

Terennümünde ölümden bile büyük kor-
ku vardır. Sevgilinin başka birine gitmesi
yâni kıskanılması,

Hocamız, Nihad Sami Banarlı'nın: "Türk
erkeği, sevdiği, benimsediği kadının bütün
beyazlığıyla, yalnız kendisinin olmasını ister.
Onu vatan gibi başkalarına vermemek için çok
çabuk ölüdür." dediği gibi bu, halk ru-
hunun başka bir şekilde, nesirle ifadesi olu-
yor. Bu o kadar böyle oluyor ki yağan, rah-
met damlalarını, yağmurun bile sevgilinin üs-
tüne konmasına razı olunmaz.

"Bulut bulut üstüne,
Bulut yağmur üstüne,
Yağmur kurbanım olam,
Yağma yârin üstüne."

Bazan bu duygu açık açık serzenişe ka-
dar uzanır :

"Yel eser dal sahnur,
Kudretten ney çalınır,
Benim yjrim pek kıskanç
Güle baksam alınır?"

Başka bir örneğinde kıskançlığın daha
haşın görüntüsü sezilir :

"Hoştur, bahar olursa,
Sabır karar alırsa,
Seni yıkarım dağlar,
Yâra zarar olursa."

Su örneğinde de kurttan kistan başka,
yerdeki küçücük karıncadan kıskançlık var -
"Süpür süpür inceden,
Süpürgesi yoncadan,
Ben seni kıskanırım,

Yerdeki karıncadan."

Belki bir sitemle en güzel söyleyişlerin -
den birisi de :

"A benim bahtlı yârim
Gönülde tahtı yârim,
Yüzünde göz izi var
Sana kim baktı yârim."

Bir de bu örneklerimizi, halk türkülerin-
den seçilmiş örneklerle süsliyelim. Bir Si-
nop türküsünde :

"Camelânın içinde
Ayna mısın, can mısın?
Sağlarımı elleme,
Sen benim kocam mısın?"

Kadının da erkeğe karşı duyduğunun ve
ona uzanacak ellerin ancak kocası olabilece-
ğinin ifadesi vardır.

"Olgun insanlarda kıskanma, damla dam-
la içilen zehir gibidir." diyenlere hak verdi-
recek bir Kütahya Türküsünü hatırlamadan
geçemeyeceğim: Zira bu örneğinde de erke-
ğin kadını değil, kadının da erkeği gene ay-
nı şiddet ve asıllikle kıskanış temini yakalı-
yabılırız:

"İstanbul yollarını arşınlamalı,
Gelen yolcuları karşılamalı,
Yârsız gelenleri kuşunlamalı,
Gidip de gelmiyen yâri n'eyleyim,
Vakitsiz açılan gülü n'eyleyim."

İstanbul'un yolları cizidir cizi,
Elinde kalemi, altında yazı,
Yârime zaptetmiş İstanbul kızı,
(Tekrar mısraları)

İstanbul yolları demirden kürek,
Bizi böyle eden bu çarhı felek
Allahtan dilerim hayırlı dilek.
(Tekrar mısraları)

A İstanbul sen büyük bir han mısın?
Varan askerleri yutan sen mısın?
Gelinleri yârsız koyan sen mısın?
(Tekrar mısraları)

İstanbul İstanbul, viran kalası,
Taşını toprağını eller alası,
O da bencilkeyin yarsız kalası,
Gidip de gelmiyen yâri neyleyim,
Vakitsiz açılan gülü neyleyim."

Bu ve diğer örnekler arasında, bizden i-
leri olanları, sevilen eser bırakan, iş gören,
yaratıcıları, bilen kimseleri kıskanma şeklin-
de örneklere rastlıyamadık. Zaten kıskanma-
nın olgun ve asıl görüntüsü Türkler arasında
görülebilir, fikri kabul edilmiş bir hakikattir.

BASIN İLÂN KURUMU

Gazeteler ve Dergiler için Her nevi
İlân ve Reklâm Kabul eder.

İSTANBUL Genel Müdürlük: Türkocağı caddesi No. 1, Kat 3
Telefon: 22 43 84 - 85

İSTANBUL Şube Müdürlüğü: Türkocağı caddesi No. 1, kat 3

ANKARA Şube Müdürlüğü: Ulus İş hanı "E" Bloku No. 41 Kat 2
Telefon: 10 58 17 - 10 57 87

İZMİR Şube Müdürlüğü: İkinci Kordon, Mimar Kemalettin caddesi
Küçük Kardiçali Han Telefon: 23911

TELGRAF: BASINKURUMU

ADANA Şube Müdürlüğü: Abidin Paşa caddesi Remo İş Hanı No. 46

BURSA Şube Müdürlüğü: İnönü caddesi Aysan Han No. 20

ESKİŞEHİR Şube Müdürlüğü: Porsuk İş Hanı kat 2 No. 1

KONYA Şube Müdürlüğü: İstanbul caddesi Yusufağa Sokak Terzi-
oğlu pasajı No. 1

ZONGULDAK Şube Müdürlüğü: Amele Birliği pasajı No. 15-16